

MÓRICZ ZSIGMOND

KERÉK FERKÓ

1912

Felháborítja az embert, ha idegenek jelennek meg a városban, és tíz perc után pontos és határozott ítéletük van rólunk. Pláne, ha nem kedvező! Miért jöttek ide? Ki hívta őket?

Az egyik sarokban három úr üldögél, akikre már még a falak is haragosan néznek, annyit szidják a várost.

- Pfuj - fejezi be az első úr a beszédet, üres likőröspoharat forgatva. - Por! Piszok! Bűz! Az egész város sima, mint a temető. Ez egy halott hely. Egészen ki van kapcsolva az élet evolúciójából.

- Parasztok - tette hozzá a másik úr, s felhajtotta kis feketéje salakját -, mindenki paraszt, még a bíróságiak, a tanárok, az orvosok is. Hisz a polgármesterük is egy közönséges paraszt.

- Semmi üzlet - legyintett egyszerűen a harmadik úr, s megkopogtatta kriglijével az asztalt.

A falakról lógó tapétafoszlányok szinte nevetve lobogtak meg a cúgban. A plafon tajtékbarna volt a régi füsttől, s körül embermagasságban fényes barna réteg borította a falakat, mert itt falhoz szokás támaszkodni, kivált egy-egy heves kártyakompánia körül, mikor az adóellenőr két-három korona veszteséggel áll fel! A székek fölött pedig nagy kerek foltok voltak a falon. Kövér cíviskoponyák szoktak odadörgölözni a hátradöntött székek fölött, jóízű beszélgetés közben. S az egész helyiség telítve van a leböcsmölt kunváros kövér karakterével. A levegőn érzik, hogy túletetett, túlitatott, mégis józan és éhes temperamentumú nép szokott itt a maga módján mulatni.

A három ügynök unalommal s bizonyos életkeserűséggel nézett körül a helyiségben.

- Pfuj ez a város - szólt az első, s a harmadik újra kopogott a kriglijével.

A pincér valahol a másik helyiségben bizonyosan élete nagy bajain tűnődött, s úgy vette a kopogást, mintha csak füle csengene, s nem jelentkezett.

- Tényleg kérem - szólt a második utazó -, az ember sehol sem tud úgy unatkozni, mint ezekben az alföldi városokban.

A harmadik vérmes képű szeplős ember, pulykavörösen verte az asztalt a söröskancsójával.

- Parasztok, ostoba parasztok - kiáltotta -, az ember kifújhatja a tüdejét, míg a nyakába szó valakinek egy könyvet. Pincér, pincér!

A kis kurta vendégfogadás bújt be az ajtón a folyosó felől.

- Mi a no? - mondta elbámult jóképpel.

- Micsoda kiszolgálás ez? Mégiscsak abszurdum!

- Béni! - rikoltotta el magát a tömzsi gazda, s magyarázva tette hozzá: - Kérem szívessen, batyubál lesz itt hónap, hát a pincér odafenn dógozik, ződ gajjakkal cifrázzák a szálát, hát a csaposlegint kellett befogni a teendőzisére. Béni az anyád!... E meg csak egy bolond cigány, kérem szívessen!... Gyűsz má!

A fiatal, sudár, nyalka mozgású cigánylegény ugorva jött, s a gazda egy fölényes pillantással tovább billegett dolgára.

- Noch ein Glas - morogta a vörös képű úr -, még egy pohárt! - rivallt rá a fiúra.

A fickó elvigyorogta magát, s ment az üres pohárral, amit úgy lóbált mint egy játékszert.

- Mán hárommal megivott - mondta elég hangosan. - Nem tom, hogy lehet innya ezt a bűdös kéthetes sert.

Az urak meg még feltartóztatták.

- Hát fiam, mulatnak-e sokat a helybeli urak? - kérdezte a vörös képű úr, kissé bizalmaskodni akarva a pincérrel.

A cigány egy percre odatámaszkodott az ajtófélféhez.

- Jó nízünk ki? Mulatni!... Ki tud itt mulatni? Egy spriccer. Slussz. Még azt is sajnálják maguktól.

Megvetően kezdett fütyörészni, s ment.

- Disznó cigánya! - morogta a vörös úr.

Az urak még kedvetlenebbül gubbasztottak.

- Kilenc órakor megy a pesti gyors - szólt az első úr, s kimerülten bámultak maguk elé. Megérezték, milyen jó volna most nagy ablakú kávéház szellős teraszán ülni, tarka kis márványasztalok mellett, apró narancsfák alatt. S az utcai lármában az arcba süppedt nagy kalapos nők után bámulni, s a szűk szoknyák plasztikáját kritizálni...

De itt az ablakok magasan vannak, mint a templomban, apró táblájúak, sűrű keresztpálcákkal, s csak az utcai akácfa lombját és egy falat fakó eget látni rajtuk. Kintől semmi nesz, csak álmos forró levegő csap be néha a pincehűvös falak közé. A folyosó felől hallani néha a fogadós kurjantását.

- Béni!... Béni, az anyád!...

Hajaj. Öfelségének sem lehet nagy öröm itt lógni a két utcai ablak közt, piros egyenruhában, törött üveg alatt már negyven éve. Az első császárlátogatás óta. A törés mentén fekete csík fut keresztül a ruháján s a piszkos üvegen át alig látni a vonásait. Bezzeg Szent István első magyar király jól járt, hogy a kőbányai sörgyárban állást kapott s most mint sörkikiáltó, frissen mázolván néz a falról az üres Nagyfogadó három utcai szobáján végig, mert éppen szemben van felfeszítve az ajtókkal. A hátsó falon viszont komolyan trónol egy csoportkép; legalább hatvanan vannak benne szépen elrendezve, cifrán kanyargó folyókával, piros és kék színben, szecessziós ízlésben. A régi vidám idők emléke ez, a Gacsai járásbíró által szervezett asztaltársaság tízéves együhtsörözések emlékét örököltette meg ezzel a jubiláris képpel. Kár, hogy éppen az elnöknek az arcképe hiányzik a közepéről. A monográfia számára kérték el, mikor szó volt róla, hogy megcsinálják a megye nagy monográfiáját; akkor vették ki innen, mert a jeles társadalmi vezéregyéniségnek ez volt a legjobban sikerült (díszmagyaros) arcképe. Azután pedig, mikor a monográfiaügy is elaludt, addig-addig késlekedtek a kép restitúciójával, hogy egyszer csak a jeles bíróról kezdtek monográfiát írni a lapok. Ma is ül szegény valahol, pedig igen szép lányai voltak, magam is szerelmes voltam beléjük; hát akkor azt határozták, hogy maradjon is örökre üresen a helye a képben, elrettentésül az ifjúságnak, hogy lássák, milyen átkos dolog a barátságos társasélet.

- Jaó estét - harsant meg hirtelen egy jaó borízű hang a középső teremben, amelyről illik hamar megtudni, hogy ott van a városi nagyfejek hosszú fehér asztala.

- Alásszolgája, Jóna úr, meleg van odaki, alásszolgája, sört?

- Dehogyan van meleg, éppen hogy nagyon jó ájer van! Csak egy spricceltet adjál ídes öcsém.

Jóna úr szűk kis fekete csizmában jár, felfelé folyton vastagodó teste van, már a fél combja olyan vastag, mint a két csizma együtt, a hasa meg olyan, mint egy kis gönci hordó; de a feje, az már maholnap nem is fér a saját bőrébe. Ahányszor megszólal, vagy pláne, ha nevetni méltóztatik, az ember megrémül, hogy valahol kireped a bőre. Pedig nem kell féltetni, jó szívós bőr az! Most vörös, mint a nyers hús és ezernyi erecskén ereszt vizet magából, Még az izzadság is, mint a szökőkút dől kifelé a nagy nyomás miatt.

Elhelyezkedik és türelemmel várja a spricceltet, amelyet azután becsületesen megköszön s kis kortyokban kezd szopogatni.

Jó félóra múlva új vendég siet be. Kornya tanár úr, kis vörös bajuszú ember, a hóna alja mindig tele van egy csomó könyvvel, újsággal s más szeméttel. Ő a helybéli lap, a Kunkerekegyháza és Környéke szerkesztője, mert ebben a városban ő az az ember, aki a más dolgaira hivatalból kíváncsi, ennél fogva semmit sem tud úgy, mint más, s a helybéli nyomdász, Fekecs Tamás benne talált rossz szellemére; vagyis ő vitte bele a lapalapításba.

- Tudja mi újság, Jóna úr?

- Tudom, ha meg tetszik mondani a tekintetes tanár úrnak - szól emberséggel Jóna úr, akinek nagyon atyafiságos respektusa van a tanárok erányában, mert ő is közéjük tartozik annyira-amennyire; ő a gimnázium presbiteri gazdája.

- Hát kérem, az az újság, hogy az öreg Kerekegyházy méltóságos úr kitagadta a fiát.

- Ferkót?

- Igen, kérem.

- Ugyan ne tessék má beszélni.

- Itt a holnaputáni lap. Ma ugyan még csak péntek, de Fekecs úr a szenzáció miatt már nyomja is, az első példányokat mind elhoztam magammal, tessék egy. Itt a nyilatkozat, hogy: ezután a fia adósságait nem fizeti ki, tehát aki hitelez neki, a maga szakállára tegye.

- Ó, ó, egy Kerekegyháznak ilyet tenni.

- Úgy kell a Ferkó fiúnak. Mért él mindig Berlinben meg Bécsben meg Párizsban, mért nem él idehaza a tanyán és gazdálkodnék.

- Hászén itthon van a. Kinn van a pusztán. Gazdálkodik. Megmondhatja K. Fekete János; a tegnap beszélt vele, mert kinn vót a Kerek pusztán.

- Hű, kérem, ez nagy szenzáció. Rögtön megállítatom a nyomást és a későbbi példányokban ez is benne lesz, mert én most megyek, szaladok Fekete úrhoz meginterjúvolni. Látja, kérem - folytatta, homlokát dörgölve -, erre volna jó a telefon. Én most innen mindjárt telefonálhatnék a nyomdába, de míg így gyalog beérek, addig kinyomnak potyára vagy száz példányt.

- Tessék csak, tessék elolvasni.

- Mir? - mondta tréfálkozva Jóna úr, és a pápaszemet kereste a zsebében - nem elig vasárnap? Megfizetem én az újság árát, egész esztendőre, nem vagyok én kintelen prezentből olvasni!

Kornya tanár úr rövidre vágott vörhenyes bajusza alatt nevetni kezdett.

- Így szerkesszen a közönségnek az ember. Az ilyen elvekkal fölfegyverzett közönségnek - mondta. - Béni fiam, mán hozod is a sörömet? - szólt örvendezve a pincér cigány elé.

A fiú vigyorogva adta oda a kriglit, csak mikor már a professzor úr fenéki kiitta, akkor bökte ki:

- Odabe rendelték ezt azok a pesti zsidók.

- Á, á - méltatlankodott Kornya úr -, idegenekkel udvariasoknak kell lenni - azzal nyugodtan elvette.

- Sose bíkítlenedjék a tekintetes tanár úr - szólt fojtottan Jóna uram, akit felbosszantott, hogy a Kerekegyházy nevét hallotta a másik szobából emlegetni -, ha idegen, tudjon várni. Mindenki így a maga városában.

Kornya tanár úr nevetett.

- Viccnek jó... Hanem a Ferkó barátunk most hol fog inni - tette a Jóna uram vállára a tanár úr a kezét.

- Hát ha idegyün, mindig kap, ami neki elígsíges. Bezony, nagy csunyaság, akinek harmincezer hold földje van, vagy húsz meg egy fia.

- De ha lumpol a legény.

- Hagy lumpojjik. Nem kell azt bántani. Hagyni kell azt. Hagy forrja ki magát. Ugyi ez a mi rossz vinkónk milyen igen rossz, aki a határba terem, mégis ha ki nem forrja magát, szívteti az edínyt.

- No de kérem, én szaladok. Hiába, a zsurnalisztikának ilyen lázas időkben nem szabad a lábát kímélni!... Látja kérem, milyenek az emberek, a mi uraink. Ez a Kerek Ferkó, már én is csak úgy nevezem, mint a nép - amikor Afrikából hazajött, gyönyörű, gyönyörű egzotikus gyűjteményt hozott, s képzelje, az egészet a Nemzeti Múzeumnak adományozta.

- Elig rosszul tette.

- Bizony kérem...

- Ikább a barátainak adta vóna emlékebe.

- No nem - nevetett a tanár úr -, de arra akarok célozni, hogy ez az úrfi hiába volt évekig a mi helybeli főgimnáziumunk növendéke, mégsem emlékezett meg rólunk.

Jóna úr fanyar arcot vágott.

- No kérem szívesen, el is engedjük mink az ilyet neki. Tán még hogy új szobát építsünk az olyan vacaknak a város köccségén!

Kornya tanár úr nevetve tette fel kajla szélű olcsó szalmakalapját, amelynek fekete szalagja máris megfestette a karima tövét.

- Nevetni való a kultúrérzék ebben a városban - mondotta s elszaladt.

Jóna uram utána vetett egy megvető pillantást.

- De a tanár urakban van serézzék! A zistenit, ahogy lehajtotta azt a két pohár sert.

Béni, a pincér bizalmasan röhögött a Jóna uram szeme közé.

- A csizmámba se tűrném. Bűdös má, kéthetes ser. Most csapoljuk a frisset. A jó lesz. De még ebből kiszorítok egy iccét annak a vigécnek e!

Ezzel vidáman pattant vissza a söntés felé.

Azután nagy csönd lett, csak odaát beszélgettek csendesen az idegenek a Kerekegyházy-esetről, amely őket is érdekelte. Az öreg nábobnak mindenki ismeri a hírét, aki valaha csak egy órát töltött ezen a vidéken. A konok Kunságban, ahol alig van nagybirtok az állami birtokokon kívül, az öreg Kerekegyházy mint egy kivételes kiskirály uralkodott sok ezer holdján, s millió érdekszálalal volt összefűződve a nép érdeklődése.

Csöndesen, az alkonyatra hajló meleg estén, mint egy nagy öreg dongó, jött be Bundi gazda az álmosan csöndes helyre.

- Bundi, Bundi uram - intett neki Jóna vastag rövid karjával -, hallotta-e már mi újság?

- No.

- A tanár hatta itt ezt az újságot e. Az öreg kitagadta a Ferkót.

Bundi gazda leejtette az állát. Kurta, rendetlen bajsza a szájába csapott, s megcsóválta a fejét. Konok volt és komoly és kedvetlen.

- Ejnye, ejnye, - Béni, az anyád! Meg van már az a friss csapolás? Mindjárt gyűnnek az urak a városról!... Jókor! A jóisten áldja meg az eszt.

- Lássá-e!

A gazda összeszorította a fogát, s úgy számolt le a váratlan eseménnyel, mintha magát kellene csak okolnia, hogy nem vette be a számításai közé. A bálra gondolt, a sok dologra, ami rájuk vár, s a feleségére, aki valamikor belső frajz volt az öreg méltóságos asszonynál, s most agyon fogja sírni magát a Ferkó miatt.

- Hm, hm - morogta, s szó nélkül hagyta ott Jónát.

- Itt az újság e! - mondta Jóna komolyan - ha el akarja olvasni!

- Minek olvassam - szólt egyszerűen Bundi gazda -, ha már úgyis tudom.

Kedvetlenül ballagott be a feleségéhez a konyhába, ahol az asszony szikáran és éles szemmel vallatta a cselédlányt.

- Gyere csak Örzse - szólt a gazda olyan gyáván, mintha ő volna felelős a híréért -, valamit akarok mondani.

Az asszony oda sem ügyelt rá, tovább folytatta a lármát.

- Az isten verjen meg, bizonyosan agyonütötted azt a csirkét, csak most ráfogod, hogy a kotlós nyomta agyon! Most kell megtalálni a csirkét, este, mikor már bezárják az ólba. Egész nap nem számláltad meg... Hogy az a...

- Gyere már Örzse, ha mondom, valamit mondani kell.

De az asszony úgy fel volt háborodva, hogy nem látott, nem hallott.

- A Ferkóról! - szólt békés türelmetlenséggel az ura.

- Mi az?

- Jól nízünk má ki.

- No.

- Kitagadta az öreg.

- Jézus Mária! - mondta csöndesen az asszony, s összeszorította vékony szájaszéleit, amelyeket lefutó függőleges ráncok, a hajdani hivalkodás és az újabb sok elfojtott méreg jelei barázdoltak.

- Benne van az újságba, elolvashatod... - mondta gyáván az ember.

- Olvassa el a tűz, égesse meg azt is, aki az ilyet újságba teszi.

Leült egy magas mosogatóasztalkára, hogy megpihenjen, s komoran nézett maga elé.

- Mán csak e vót hátra. Mán csak e kellett nékem!... Mindig is féltettem azt a gyereket az ilyesmitül. Mán három esztendőös korába megmondtam, hogy ennek rossz vége lesz. Ajjaj, mikor a bikát megkergette... Egy fűzfavesszővel megkergette a Cifra bikát... Meg akkor vót az is, hogy egy szilaj csikón megjárta Kunhegyest. Három esztendőös vót, vagy négy. A lelkem. Nem tudtuk hova lett. Még én mondtam, hogy nem mehetett máshova, csak a keresztapáékhoz Kunhegyesre. Nem akartak érte menni, hogy ment volna oda. Lovon legalább három óra. De hogy egísz estig nem került elő, hát mégiscsak érte mentek. Persze hogy ott volt, már meg is vacsorázott a lelkem.

Lassan beszélt, el-elakadva, ahogy régi halottakról, kedves elhunyt gyermekről emlékszik az anya. Könnyel a szemében, az érzést lefojtva s megakadt aggyal; az élet sodrában, mintha zátonyra került volna.

- Már akkor megmondtam én, meg én, már akkor, hogy rossz vége lesz ennek. Mire megnő... Csak bár a fejével beszélhetnék; csak az én jó istenem idevezírelné; hogy eszibe juttatnám az ídes anyjának sok szíp szavait; aj ídes jaó istenem, vagy tettél jót íletedbe, vagy se, de most igazán tedd meg azt a szívességet, hogy vezérelj ide azt a rossz fiút.

- Ne beszíjj má bolondokat Örzse, tán meggárgyultál.

Az asszony felemelte a fehér kötője csücskét, megtörülte két kiapadt szemét, s belefűvogatta az orrát. Akkor szólt csendesen, zörgő sóhajjal.

- Hát'sz igen. Persze, hogy bolondokat beszílek. Hajja is azt az isten, amit én beszílek...

Bundi gazda meglátta az ablakon át, hogy a szemközti nagy városház udvaráról már gyűlnek kifelé az urak, s egyszerre otthagya az asszonyt a bánatával.

- Béni az anyád - kiáltotta nagy indulattal -, megvan a csapolás?

- Meg.

Bent a nagy teremben már ketten-hárman üldögéltek.

- Alásszolgája a tekintetes mírnök úrnak! - köszönt Jóna úr az újon jött vendégnek. A magas, száraz, fekete pödrött bajszerű fiatalember hivatalos szárazsággal fogadta a köszöntést, s hogy valami szót vessen, azt mondta:

- No, hat óra elmúlt, még nincsenek itt a polgármester úrék?

- Még nincsenek.

- Egy spriccert.

- Friss sör van. Friss csapolás.

- Hozzon csak spriccert.

A cigánypincér megvetően nézett az úrra s elbillegett. Jóna úr közelebb húzódott bizalmaskodva.

- Szeretem - mondta s mutatóujjával kétfelé bökte a kurta fekete bajsát, amely olyan kemény volt, mintha drótból lett volna -, szeretem, hogy a tekintetes mérnök úr mindig csak a polgármester urat keresi a szemivel.

- Nem értem, miről beszél Jóna uram - vont össze a szemét a mérnök, s íz nélkül hárította volna el a bizalmaskodást.

- Nem baj no. Úgy kell a Fiatalembernek jányos apa körül kell settenkedni.

- Én nem settenkedek.

- Dehogynem. De csak tegye is a tekintetes uramöcsém. Szíp jány ám a Mariska, megírdemli az az orcátlankodást. Csak utána kell vetni a kötelet; ippen ilyen úrho nevelték azt. Azír járatták ki avval az oskolákat meg Pestet. Nagyra níznek avval, tudományos féle emberen alul nem aggyák azt. Tanár kell nekik. Vagy megteszi azt uramöcsém is, mán hogy mírnök. Az is valami.

A mérnök mosolygott s nem merte megsérteni a parasztot, akinek a szavazatára számítani kell a választásnál; mert még nincs véglegesítve az állásában.

- Emlíkezzik a szavamra, hogy én vótam az, aki legelsőbb felbizgatta, hogy csak bele kell vágni.

Hirtelen nagy láрма közeledett a folyosón. Megérkezett a polgármester a tisztikarával. Ilyenkor át szoktak jönni mindenestől, egy kis kedélyes fiókgyűlésre.

Az öreg lép be elől, Kotzogh Péter, a polgármester. Szépen hizlalt, nagy, vastag ember, igazi kunsági városfő. Kurta rágott bajusza van, de az illik ahhoz, aki parasztok közt elnököl, mert annak meg kell rágni minden szavát, hogy hiba ne essék benne.

Az urak vegyesek, csizmás polgárok és elegáns úrfiak vannak köztük. Az az egy bizonyos, hogy az elegáns úrfiak a csizmás urak fiai, mert ide ugyan be nem teszi a városházára a lábát idegen fajzat. Az a nagy méreg éppen, hogy tanárt meg bírót nem tud termelni a város, mert hiába teremteték oda a templom mellé a nagy téglakollégiumot, hiába adtak rá annyi donációt, hogy a helybeli születés ingyen járhatja ki, még könyvvel is ellátják, nemigen lehet a kun fattyúk közt alkalmas csemetéket találni, akik beváljanak az iskolára. Mert még ha a szekundázó tanárokkal amúgy magyarosan meg is értetné az ember, hogy nem akar ez püspök lenni Debrecenbe, nem megy ez idegenbe, hát ne féltsék tülle a kenyerüket, csak eresszék át ezeken az osztálykarámon, úgylis itthon marad... De az a baj, hogy a gyerekekkel nem lehet bírni. Egy-két esztendő még csak kihúznak valahogy az iskolába szorítva, de ahogy felsiperedik bennük a jóvér, mindjárt ott rúgják az iskolát, mennek legyeskedni a lányok meg a lovak körül. Így kellene ezt a Héya nevű idegent is szégyenszemre mérnöknek választani, mert a B. Fekete János fia, akibe eleget bíztak, megszökött az egyetemről és bikanévelő gazda lett. De mán ha a maguk fajtájából nem választhatnak hivatalbélit, legalább nőtelent választanak és azt beházasítják, íme, a polgármester úr után már az első helyre ül a Héya mérnök, már szinte vejének tekinti magát, bár formális lánykérés még természetesen nem történt. Mént se vesznek vásárban, hanem jó helyről, ahol minden tulajdonságát ki lehet tapasztalni. Hát még vőt! Sok tözeget elégetnek addig a kun tűzhelyek alatt, míg lánykérés lesz a polgármester házában. Esküvő, az már hamar megy, mert szólás-mondás, hogy „sokára kérd, hamar vedd el a jányt”.

- Tetszik-e tudni, polgármester úr, mi az újság? - kérdezte Jóna úr. Nem sietve, csak mikor már ki-ki jól elhelyezkedett az ülőkén, s már a borát vagy sörét is megkapta, s az első korttyal megszélidítette a hangulatát.

- Tudom, ha megmondja, Jóna úr - felelt a polgármester is a kun óvatossággal, amely takarosan körül kerüli az egyenes szót.

- Hát az az újság, hogy a vén Kerek kitagadta a Ferkót.

- Hm - mondta rá egyszerre mindenki.

- Hogy aszongyahogy az adósságát ezután nem fizeti ki. Itt az újság e.

A városi pénztáros, aki nagyon litterátus ember, már a körülményekhez képest, sietett kézbe kaparintani az újságot, de aztán csak letette, s elfelejtette fölolvasni a nagy beszélgetésben, amelynek ugyan mi szüksége sem volt az ilyen táplálékra, amit az újság adhat.

- Rímsíges rossz kölyök a, megírdemlette az ídesapjátul - jelentette ki egy tanácsbéli.

- Á, megírdemelni megírdemelte - vélte egy másik -, de az öreg meg iszontató fősvíny ember! Borzasztó meg tudja becsülni a garast. Szörnyű derik vagyona is van, kár vón elpredálni.

- Nem ver az isten bottal - szólt komolyan a polgármester, aki eleddig úgy hallgatta az egész esetet, mint egy darab fa; kemény, fekete arcán egy izom se rezdült; hozzá volt ő már szokva, hogy a legszilajabb esetekben is méltósággal üljön.

- Ammán való szent igaz - mondta a pénztáros, helyeselve a polgármester szavát. - Az öreg Kereknek valamelyik öregapja vót az a becstelen rossz lílek, amék zálogba tette egész Kerekegyházát, Bécsben a német lovagoknál. Ő járt utánna, aszongyák. Az adta, a híres gavallér a jótanácsot Mária Teréziának... Száz esztendeig kellett nekünk fizetni a sok pínzt, még ki lehetett váltakozni. Minden gazdának, minden földjire kivetették a taksát, minden teremtettt állat megszenvedte akkor. Fizették a régi öregek a forintokat meg a tízeseket, ki mennyit. Azóta se mondjuk mi, hogy köblös, vagy hód föld, csak hogy hány forintot!... Hát most jön meg az isteni leszámolás ideje.

Csendesen beszélt, magyarázva. Látszik, hogy régen kialudt a szikrája is a hajdani parázsnak, amely valaha tűzbe-lángba tudta volna akármely percben borítani a várost. Történelem ez már, amelyhez csak a tudományos emberek értenek, mármint P. Nagy Lukács városi pénztáros és vicelevéltáros, aki nem érti ugyan a legöregebb pápaszemen sem a régi írásokat, de kikérdezi, mi van bennük, s tán ki se kell neki kérdezni, ha ránéz már tudja.

- De a Ferkó, a Ferkó - szólott valaki -, mi lesz a Ferkóból?

- Fiszkes fene - bökte ki G. Csurka János. - Országos csavargó.

- Úgy van a jól - mondta megint P. Nagy -, nem nyólnak a hegyek sem az égig. Hát nagy ideje, hogy oszoljon a kunhalom. Eddig is nagy kár vót Kunkerekegyházára való nízvíst, hogy a Kerekegyházy urak ki nem pusztultak magvastul. Hát mán csak megírjuk isten segedelmivel azt is.

Míg jó beszélgetésben így elintézték az új hírt, s egyelőre szinte napirendre is tértek fölötte, egyszerre csak nyílt a szomszéd kis terem folyosói ajtaja, s a három idegen úr közé betoppant maga Kerek Ferkó, aki lóháton jött meg a tanyáról azzal a szándékkal, hogy az apjával való minapi pörölése után egy kicsit emberek közt kiszellőzi magát.

- Bundi bácsi - kiáltotta teljes erővel -, Bundi bácsi! - kurjantott újra a fogadós után, s aztán odafordult az urakhoz, akik csendesen hallgatták a szomszéd szobabeliek beszélgetését.

- Urak - szólt -, én itt a magánlakásomon vagyok. Szolgálhatok valamivel?

Ezzel odalépett a középajtóhoz s átpillantott az ott ülő társaságra. Könnyen megemelte a kalapját s szembe nézett a polgármesterrel, aki nyugodtan, közönyösen nézett rá, azzal becsapta az ajtót.

- Hogy meri ez bezárni aztat az ajtót? - fakadt ki a városi főjegyző. - Tán nem a városi vendéglőben vagyunk?

Mindenki zúgni kezdett, s forni, pezsegni a sűrű kun vér az emberekben.

A polgármester leintette őket.

- Jó, hogy bezárta, mert én zárattam volna be az ajtót. Semmi kedvem egy Kerekegyházyval egy levegőt szívni.

Megvetés volt a szavában, amely megnyugtatta a társaságot.

Ferkó pedig, akit az egész nép egyszerűen Ferkónak s még bizalmasabban Kerek Ferkónak nevezett, újra odafordult az urakhoz, s végigmustrálta őket. Aztán természetesen és vidáman szólt rájuk.

- Adják csak az urak azokat a rendelőlaponkat! Sose zsenírozzák magukat.

A három úr kellemetlenül fogadta a leleplezést, de azért mindenik a zsebéhez nyúlt. Ezen a furcsa alföldön nem szokatlan az efféle duhaj urak tékozló mániája.

- Bokor vagyok - szólt kissé kihívóan az első úr.

- Konyak, likőr etcetera, Fraudent et Comp - szólt a másik.

- A *Teljes Úri* könyvtár, amelynek egy család bútorzatából sem szabad hiányozni - mondta a vörös képű.

Ferkó intett nekik, s átvette a vörös úr kezéből a töltőtollat s leült az asztal mellé. Ebben a percben Bundi gazda lépett be, és úgy elbámult Ferkó láttára, mintha még sohasem lett volna hozzája szerencséje.

- Szalasszon csak a két professzoromért - szólott Ferkó -, de hamar!

A vendéglős már kint is volt az ajtón, s a folyosón torka szakadtából kiabált:

- Béni, Béni! Hamar, az anyád!

Ferkó egy pillanat alatt aláírt egy vagon olajat, nagy mennyiségű likőrt és konyakot és annyi könyvet, amennyit csak volt lelke valakinek beleírni a kitöltetlen blankettába.

A haja a homlokába csapzott, s igen fel volt hevülve a hosszú lovaglástól. Szép, erőteljes metszésű sasorra dacosan és merészen ereszkedett le nyílt és fehér homloka alatt. Kis bajsza borzas volt, finom vonalú, de kemény húsú, piros ajkai szigorúan össze voltak csukva s erős pofacsontjait is kivetette valami ideges, erős és mély indulat.

Könnyen, kanyargós, hanyag betűkkel, de jól, egészségesen olvashatóan írta alá a nevét s úgy adta az urak kezébe a papírlapokat, mintha csak szivarral kínálta volna meg őket. De ezek, ahogy elolvasták az aláírást, igen elképedtek.

- Pardon - mondta az első úr -, ez nem garantált név. Én az *Unio*-céget nem vihetem bele egy ilyen üzletbe, ahol pörölni kell az Uraságod atyjával, aki a mai lapban nyilatkozott, hogy a fia aláírásáért semmi garanciát nem vállal.

Ezzel visszatette elegánsan az asztalra a megrendelőlapot.

Ferkó megdöbbenve nézett rá, mint aki előtt villám csapott le.

A másik úr elébe tartotta a lapját.

- Kérem alássan, a becsületszávéra tetszik mondani, hogy ez az aláírás jó?...

- Menjen a fenébe - rivallt rá Ferkó, s kitepte a kezéből a lapot. A harmadik úr már az ajtónál volt, onnan szólt vissza:

- Kérem szépen, én a magyar irodalom nevében mindenesetre köszönettel fogadom a becses aláírást, ne tessék félni...

A három úr elment, s Ferkó úgy állott, mint Lóthné Sodoma végén.

- Bundi! - rikoltott ki végre, de fakó és törött hangon.

A köpcös kis fogadós bebújt.

- Igaz, hogy az apám nyilatkozott ellenem?

- Hát, igaznak igaz - nyögte az ember.

Ferkó a lovaglővesszőjével végigvágott a csizmaszárán. Elment az ablakig meg vissza.

- Azér a nem baj, istállom - folytatta a fogadós.

- Persze, hogy nem baj!... - hördült fel Ferkó, s a tenyerével végigtörülte fényes, szédülő homlokát.

A másik szobából nagy kacagás hallatszott be. A tanácsbeliek lassan felszabadultak a Ferkó megjelenésének megdöbbenő hatása alól, s annál túlzóbb hangossággal kezdtek beszélni.

- A kunkutyák! - morogta Ferkó, és levetette magát egy székre.

Tompán és megködösödve meredt maga elé. Valahol a lelke mélyén nagy indulat kezdett felgyűlni. Valami szilaj és nehéz vágó, hogy a tromfra tromfot adjon.

- A kunkutyák - mondta újra az apja kedvenc szavát, aztán fölnevetett.

- Hát kitagadott az öreg? mi? - szólt rá Bundira, aki alázatosan és csöndesen állott előtte.

A kocsmáros vállat vont. Nem szeretett beleavatkozni a más dolgába. A feleségén járt az esze, az majd elmondja a magáét...

- Hát mit szólna az öreg, ha más apát keresnék magamnak, mi? - kérdezte Ferkó fölvetve a fejét, valami bolondos, megvidámító ötlettől elszédülve.

Felugrott és elkezdett idegesen, halkán nevetni. Hang nélkül és nagy mozdulatokkal.

Vállon ragadta a gazdát, aki olyan volt mellette, mint egy tömött zsák, s kissé megrázta.

- Mondja csak! nincs ennek a polgármesternek egy lánya?

- Haj, dehogy nincs, könyörgöm, de még borzasztó szíp van neki. A Mariska.

- Még ma megkérem feleségül. Hadd örüljön az öregúr!

S egészségesen, hangosan felkacagott. Bundi bácsi pedig hallgatott, ahhoz a regulához tartván magát, hogy a más dolgáról fölösleges véleményt nyilvánítani egy szabad nagykun vendégfogadósnak.

A kerekgyházi Sinór utca olyan, mint a Góbi-sivatag. Végtelen hosszú, egyenes széles utca; ezer tojásegyforma ház sorra, sorra egymás mellett, s az út összeér a végén, mint az iskolai könyvekben a szemléltető képeken a fasor vagy a vasúti vágány. Csak az utca elején, a piachoz még közel van egy-egy nagyobbra szabott ház, egy-két zsidószínű, vagyis uras külsejű épület, itt az orvos háza, amely fényes sárga téglával van burkolva az egész homlokzaton, s itt a polgármester háza, amely borzasztó nagy épület, nyolc ablaka van az utcára s olajfestékkel van vállmagasságig barnára bevonva.

A többi házikónak aztán csak két-két ablaka van a szemhatárig, valamennyi előtt egy falatnyi kis kert, abban mályva, verbéna, rozmaring, rezed... s rácsos kerítés az utca felől. S bent fátlan, rideg, kopasz udvar.

A polgármester háza ebben is módos. Az udvarán eperfák állanak s az utca felől deszkakerítés van; élére állított s a réseken még lécekkel is leborított öles palánk, amelyen nem lehet belesni, hacsak a deszkából kihullott görcsök helyét nem keresné meg a kíváncsi ember, már például Kornya tanár úr, aki éppen előtte siet a nyomdába.

S ez a rettentően hosszú utca egészen néptelen. Egy lélek sincs kint. Senkinek sincs útja a gömbakácos járdán, egy gyerek sem ugrál kinn a porban, egyetlen szekér sem zörög végig a széles kocsúton. Se kutya, se csirke, se liba nem lábatlankodik idekinn. A könnyű fehér, porrá őrölt sártenger úgy fekszik az úttesten, hogy a legkisebb szél feldobja a levegőbe, s nem kavarja más, hacsak a szél nem. Ló nem nyerít, tehén nem bög, kutya nem ugat sehol, mintha egy elvarázsolt városban vagy inkább egy babonával borzasztó nagyra megnövelt álmofaluban járna az ember. Ezek az utcák mind néptelenek. Ezek az apró házak szinte mind üresen állanak. Csak öregasszonyok pizsmognak bennük, a fiatalok, a dolgozók, a gyerekek, a fürgék mind kinn vannak a mezőkön, a rengeteg határban széthintett tanyákban. Ott kotor a csirke is a tanyán, ott ugat a kutya is, ott káromkodik a gazda, ott dolgozik a fiatal asszonynép, mint az igavonó barmok.

A város pedig áll elhagyatva, nagy némaságban, tisztán és porlepetten, mint a paraszt luxusa, az igazi „első ház”.

Ez a kihalt világ fáj a polgármester úr kisasszony lányának, aki most jött haza Pestről, az érettségi után, s még zúg a feje a legmodernebb irodalmi „látásoktól”, amelyek egészen különleges régiókba emelték az észjárását.

Kedvetlenül és bágyadt idegekkel ül az első szobában, az utcai ablaknál, az apja kis íróasztala előtt, s folytatja a levelet, amelyet ideáljának, a művésznőnek ír, a nagy festőnőnek, a Nyugat legújabb kreációjának, akinek szédületes stílusát viaszlélekkel őrzi meg a kislány: ahogy csak egy lány tud beletalálni az ideálja érzéseibe és modorába.

„...Már csak behunyt szemmel láttam ezt az életet s pikánsfinomságú összhatásba olvadt nálam az egész. A legmodernebb látás leszűrt színeit vetítettem rá s valami parfümös sajátságosság telítette meg az itt-hagyott világot, amelyet az én empire lelkem igazi biedermeier érzésekkel bontott fel, a saját kódján át, mint egy vakult tükörben, csodalátásos varázslattal rögzítve meg a gyermekkor elmúlt, furcsás emócióit, amelyeknek az alaphangja mindig ugyanaz, de az intonálása újra más és más...”

Ebben a percben nyílt mögötte az ajtó, s ő idegesen és türelmetlenül rezzent össze, eltakarva levelét, amelyet nem mert volna megmutatni anyjának, s maga sem tudta miért.

- Ez borzasztó, hogy nekem nincs egy percnyi megállapodásos nyugalmam... - szólalt meg idegesen.

S könyörögve tette össze két kis kezét, amelyet olyan gondosan ápolt, mint a szép stílusát.

- No hát ugyan mi bajod egyszer - szólt az anyja egyszerűen, és nyögve leült egy székre, annak is csak a sarkára, mint akinek nincs ideje még pihenni sem.

- Nem bírom az élet harcos megmarásait - sóhajtott a szép lány.

- Mit nem bírsz? - kérdezte élesen, megelevenedve az anyja.

A gyönyörű gyermek elhallgatott, érezte a nagy kontrasztot az ő stílusa és az anyjáié közt. Fájdalmasan emelte föl a fejét karcsú, magas nyakán, s tudta, hogy most egy csodálatosan igazi művészi interieurt adna, ha természetesen volna hozzá méltó berendezés és méltó meglátó.

- Szűk az életem - mondta végre -, mint egy szomorú kisvárosi szoba őszi esős délutánon.

- Ajjaj, csak még te is sopánkodj, mikor minden csontom fáj, minden porcikám össze van törve, és mégis örökké hajszolni ezeket a bitangokat. Megöltek már, megették az életemet. Persze, nekem magamnak kell minden után nézni, apád csak ott lebzsel a hivatalba, az sokkal kényelmesebb. Hazajön enni. De hogy miből lesz valami, hogy intézek el valamit, ahhoz semmi köze!

Nyögött kettőt-hármat, s aztán újra megszólalt:

- Csak azt akarom mondani, hogy ha valaki átjön hozzánk, és te megint úgy viseled magad, mint tegnap, majd meglátod!... Nekem nem fogsz itt nyafroskodni, hogy hírbe hozz. Rajtam nem fog nevetni az egész sor. Te nem akarod látni őket? Ne félj, majd ők mondják neked hamar, hogy „akkor lássalak, mikor a hátam közepit”.

Újra nyögött.

- Az egész életem csupa betegség, az hiányzott éppen, hogy még te is szaporítsd a bajomat.

Felállott és kiment. Mikor az ajtót bezárta, még akkor is hallatszott nyögő sóhajtása, amelyhez már úgy hozzászokott, mint a lélegzéshez.

Mariska elővette finom csipkekendőjét, s megtörülte vele a szemét... Aztán tovább írt.

„Beéreződik hozzám a tubarózsák fölcseggő éles szopránja, s elnyomja a fásult, rozoga koldusnép szomorú lelki penész szagát. Az édesanyám ruháinak friss tisztaság szaga tölti be az emlékeimet, s az élet képei tarkán és fátyolosan suhannak el mellettem... Mit ad az élet? Nagy érzéseket, félelmes megpihenőket, várásokat és meglátásokat, emóciókat... Gyönyörű kilátásos hangulatokat az illatok szubtilis átmeneteinél, s úgy húzom magam kicsire, gyávára az Élet fala tövére, mint egy tolvaj árnyék...”

Bal kézzel a kis kezitükör után nyúlt, amely igen finom darab volt ebben a durva, paraszt-úriasságú szobában, s egészen megvigasztalódott, amint látta, hogy az arca üde és finom, és még nem tűnt el róla a legmagasabb intelligenciák fájdalmas megtörtsége.

Hirtelen nagy lárma volt a másik szobában. Lányhangok hallatszottak, s idegen női beszéd. Mariska, aki legjobban érezte pesti nevének, a kedves Merry-nek a hiányát, összeborzadt. Most megint jönnek a Mariskázások, az ostoba, haszontalan lányfecsegések, durva arcok, tele

tüzes pattanásokkal, háznál szabott ruhák, formátlan cipők, rikító színek, kiabáló hang s megőrjítő természetesség...

Két lány rontott be hozzá:

- Szervusz, Mariska! - visított a kisebbik, s óriási módon borult a nyakába, hogy össze-vissza csókolja - a Márk ügyvéd leánya volt, Mancsi, kis gömbölyű, fehér képű s csakugyan pattanásos arcú fruska, aki nem akar nagylánnyá lenni, gretchenben viseli a haját, s olyan hangosan kacag, ahogy csak bír. A fogai szépek, de mind a száz darab látszik s szinte szikrázik, mint a gyöngysor.

A nagyobbik lány az állatorvos lánya, szintén Mariska, olajbarna lány, akinek soha sincs mondanivalója. Csak nagy fekete szeme csillog hosszú szempillái alatt, s mindig kétségbe van esve, hogy valami ügyetlenséget követett el, s emiatt szerfölött félszeg és gyáva, isten őrizzen, hogy valamiről véleményt mondjon!

- Hát mikor jöttél meg, drágám, na hallod! Képzeld, holnapután lesz az érettségizettek utómajálisa vagy juniálisa a kiserdőben, és még fogalmam sincs, melyik ruhában megyek ki. Te milyenben jössz?

- Én - mondta Mariska, s bámulva, kerekre nyílt szemmel nézett a két lányra, mintha egy más bolygóból nézne le rájuk, és valahonnan a múltak távolságából hatna el hozzá a hangjuk: fölényesen és idegenül és furcsa értelmetlenséggel nézett rájuk -, én nem megyek el.

- Nem?! Ugyan ne beszélj! Hallani se akarok róla. Majd én beszélek a mamáddal, úgy viszünk, mint a bocit, kötélén, ha másképp nem jössz.

Hangosan és hosszasan kacagott s kiszaladt a néniért.

A polgármesterné éppen bejött egy idegen, fura, szabad pongyolába öltözött nővel, aki barátságosan mosolygott, s bemutatkozott a lányoknak:

- Ceilerné vagyok; áh, kérem, tessék csak maradni, én itthon vagyok, kérem! Át szoktam jönni a kisasszony zongoráján klimpírozgatni néha. Bizony.

- Hát tessék játszani - kiáltotta Mancsi -, halljuk, én úgyse szeretek zongorázni, nahát az a legnagyobb penitencia, ha már zongorázni kell.

- Ó, kérem, a zene a legszebb - szólt Ceilerné, s már fel is nyitotta a zongorát.

- Tessék nagysád, tessék - biztatta a polgármesterné. - Aj, ojan szépen játszik, igazán ő vigasztal meg néha, mikor nagyon elkeseredtem...

- Ó, kérem, én nem tudok játszani, csak ahogy a jó Isten adta nekem, hogy egy kis gyakorlat legyen az ujjaimban.

Nekiment a billentyűknek, s felharsant egy jó hallgató nóta.

- Nagyon édes, nagyon gyönyörű - ujjongott Mancika, Merry pedig szédült. Mintha egy ezredévvvel rohant volna vissza a múltba, olyan brutális süllyedés volt neki most ez a visszaesés a saját régi családi és társadalmi környezetébe.

- Meg kell örülnöm - mondta magában, s tétova szemmel nézett végig rajtuk.

Az udvarról nagy zsibongás hallatszott. A Mariska tiszteletére jöttek a családbeliek. A kisleány úgy érezte, mintha válogatott új kínzásokra kellene az idegeinek elkészülnie. Előre ideges kimerültség fogta el, ahogy az unokabátyja s a sógornője hangját megismerte.

- No lásd milyen szép, Béláék is itt vannak a kedvedért - mondta az anyja, s hátbavágásformán súgta a fülébe: - de moderáld magad, hallod.

A tágas nagy és sötét előszobában, amelynek vaspálcák voltak az ablakaiba építve, tisztesen és szörnyű kisvárosiasan tűntek fel a vendégek.

Elöl jött Márk néni, a vidám Mancsi mamája, erősen befűzött, nagyon fiatalos és sok csipkével díszített zöld ruhában. Sovány volt és sokszögletű, de olyan édes, mint egy falusi plébános.

Hangosan csókolóztak össze, s Merry egész tucát erős, száraz csókot kapott ízelítőül.

Annál fanyalgóbb és vékonyabb volt kövérkés kis sógornője csókja, s annál epébb és gúnysabb a „vénlányé”, az Emma nénjeé. Béla derékon kapta, s egy jó bajuszpedrő-szagú csókot nyomott a szájára. Míg ő lopva letörülte, látta, hogy Gizi sápadozva féltékenykedik az ura túlságos hevesiségeért. Ideges elkeseredés vett erőt rajta.

Egy pillanat alatt olyan bábeli zűrzavar lett, amilyen csak itt lehet e kisvárosi házakban, a meleg és vidám és szíves vendégeskedések első perceiben. Mindenki egyszerre beszélt, s mindenki szépnek és nagynak és nagyszerűnek találta Merryt.

- Ennivaló egy fruska! - mondta Béla.

- No magának azt hiszem, csak a felesége legyen ennivaló - fordított hátat az urának Gizi, akinek pufók kis arcán örök békétlenség, dac és trucc volt.

- Ó te kis macska! - csapta hátba Béla gyöngéden a feleségét - Mariskától csak nem féltesz.

- Én... No ugyan... Miattam!... - mondta Gizi, s belenézett a két utcai ablak közt függő nagy aranyrámás tükörbe, amelynek aranya kissé zöld volt, s a tükre nagyon sápasztott, és szigorúan vetette az urának:

- Hagyjon kérem, nem szeretem a konfidenciát.

- Hát te kis szajkócska, nem untattad Mariskát a sok haszontalan fecsegéssel - ölelte s csókolta meg a kislányát Márk néni.

- Á, mama iszen csak ebbe a percbe gyöttünk.

- Ugyan, és hol csavarogtál te kis huncut?

- Mariskáéknál voltam, őtet is el kellett hozni.

A hallgatag nagy, fekete Mariska félresodorva állott és mosolygott, elpirult meg lehalványodott barna bőre alatt. Húsos, égő ajkai, félénken nyíltak meg, s ijedten lángolt az arca, amint rápillantott valaki.

- Nahát édesem, még nem is mondtam el, hogy jöttünk meg Pestről - hallatszott ki a Kotzogné fájdalmas, panaszkodó hangja. - Az a sok ember. Az a nagy hőség...

Leültek az asztal körül a magas német támlájú székekre, s a hallgató Márk néni ölbe tette a kezét, míg a beszélő háziasszony alig győzte mozdulatokkal kíséni a szavait.

- Képzeld, kivel találkoztam Pesten! Cájlerné naccsád - tessék helyet parancsolni...

- Köszönetem... - mondta Ceilerné, s ideiglenesen ült le egy székre - ha tudtam volna, hogy itt ilyen nagy társaság lesz... Ezer bocsánat...

Márk ügyvéd lépett be. A kalapját csak későn vette le, viszont nagy, széles gesztussal kiáltott:

- Hű mennyi asszony, gyövek udvarolni.

- No, udvarolni, jó helyre jött az ügyvéd úr - hallatszott a Ceilerné éles, kacagó szava.

- Mért naccsád? Szeretem én a sovány nőket is. Az agár is sovány, mégis az a legszebb kutya. Nagy kacagás támadt az öregúr bókjára, s Ceilerné kissé neheztelve csóválta a fejét, és sokáig nem bírt szóhoz jutni.

- No szép dicséretet kapok én, agár.

- Én nem mondom, hogy naccsád agár - folytatta az ügyvéd úr futó kedélyeskedéssel -, mert akkor már fogott volna magának egy férjet.

Sikongattak a nevetéstől, s a vidám Mariska visítva kiáltotta:

- Jaj ez az apa!

Merry úgy érezte, mintha álmodnék. Valahogy meg volt bénulva, és tágra nyitott szemmel csak nézett, nézett, mintha idegen világ idegen életébe ékelődött volna be.

- Nos, hogy érzed magad, kedves? - szólt hozzá kedvesen Emma, unokanénje, a vénleány.

Merry úgy nézett rá, mintha a hangok s a szók ebben a társaságban trombitából harsognának ki rá, s erőt kellett vennie magán, hogy feleljen a három lány közé beszorulva.

- Istenem, ha az ember kinyitja a szemét, rájön, hogy váróteremben járunk, rosszul bútorozott, ideiglenesen berendezett, mindig elsiető, soha meg nem álló életek nyüzsgésében, s várjuk a magunk kis vicinálisát. Nagy érzések, nagy gőzösök jönnek néha, nem fütyölnek, meg sem állnak, elrobognak, ottfelejtene, és mi megdermedünk egy pillanatra: talán ez lett volna az igazi, a mi vonatunk. Elment, és most várhatunk megint századokig.

A lányok szájtátva hallgatták a Merry elbámítóan okos szavait, s Emmy sóhajtott.

- Bizony, a lány élete csupa várás.

Béla oldalba lökte könyökével a feleségét, mert a vénlány mulatságos, még ha testvére is az embernek: Merryt azonban elragadta képpé tisztult ötlete:

- A lány? Az ember egész élete. S minden vonat oly kínosan túlszűfolva... Ah, vannak, akik bérelt szakaszban utaznak, vannak, akik erőszakosan leborravalóznak maguknak egy félfülkét, vannak, akik hatan, akik húszan szorulnak egy lukba, tele gyermeksírással és ételszaggal a levegő, és mások a folyosón állanak, és vajon nem azok-e a legboldogabbak, akik ijedt rémülettel, lekésve bámulnak az elrobogó szörnyeteg után.

Béla megrántotta a feleségét.

- Ugye milyen költői, hallod Gizi.

Gizi elbiggyesztette a száját, s felvonta a vállát.

- Hát téged mi a fene lelt - szólt rá fiatal ura.

A háziasszony nagy tál édességet tett az asztalra és sorra kínálgatta.

- Mariskám, fiam, vedd csak a tálat és kínálgatózz. De kosarat ne fogadj ám el.

Merry kétségbeesve fogta a tálat. Szerencsére nem kellett kínálni, mindenki vett kínálás nélkül, dupla adagot, de a tál oly tömördek és annyira gazdag volt, hogy meg sem látszott rajta a pusztítás.

Csak Gizi nem akart enni, úgy, hogy Béla kénytelen volt a felesége helyett is dupla mennyiséget bedobálni.

- Ne macerálj már - mondta csendesen a feleségecskéjének -, mert bizonyisten!... Mit fordítasz itt hátat?

- Én fordítok? - húzta le duzzadt piros száját a fiatal asszonyka - tán vak vagyok, nem látom, hogy ő fordít nekem hátat. Még egyetlen szava sem volt hozzám. Az Emma, az kell neki, mert az vénlány, és ő is az lesz, ha meghasad is a műveltségtől.

Béla tanácstalanul nézett a feleségére, s pár perc múlva súgva mondta néniének, a házi-asszonynak:

- Tessék mán mondani Mariskának, hogy beszéljen evvel... Mán meg van veszve eccer... Ha ki nem békítik, egész héten nem tesz sót a levesembe.

A háziasszony odapillantott Gizire, aki nagy vagyont hozott a családba, s így minden gyöngédséget megér és hangosan kiáltotta Merrynek:

- Mariska, Mariska fiam, gyere csak, még meg se kérdezted Gizit, mi van az új ruhájával, amit a holnap esti bálra csináltatott.

Gizi affektálva szelídült meg, Mariska álmodozva közeledett, s az egész társaság kíváncsi lett.

- Jaj néni kérem, ne is tessék említeni, mert megüt a guta - szólt Gizi azzal a felszabadult önérzettel és kényes rátartisággal, ami a fiatalasszonyoknak olyan jól áll, míg azt hiszik, hogy ők a világ közepe -, nohát tetszik tudni, abból nem lesz ruha sohasem, olyan fuser varróné nincs több a városban, a fene ette vón meg az ujját, mikor elszabta az én anyagomat. Hogy hány kilót fogytam én a méregtől, mióta vele vesződök...

- Hát az a szegény varróné hányat fogyhatott - szólt halkan az öccséhez Emma, akit sértett a sógornöje önérzetes hangja.

- Kérlek, ne komiszkodj a feleségemmel, nem maradhat mindenki vénlány - mondta Béla nyersen.

- Szemtelen - sziszegte az öccsének Emma, aki régente meg is verte az ilyen komizásért az öccsét.

Merry ezt mind hallotta.

Emma lenyelte az indulatát, és átölelte az odafigyelő Merryt:

- Úgy irigyellek édes, hogy olyan jól ki tudod magadat beszélni. De istenem, kisvárosi lányon nagy átok a műveltség. Én ugyan éppen eleget szenvedtem emiatt. Eleinte én is csak tartottam magamat, és szonettekéről beszéltem, meg a „Flammarion”-ról, akivel lehetett, de aztán az ember mindenbe beletörődik, a végén csak a pletykák maradnak.

- Halljuk a zenét, halljuk - kiabált egyszerre a vidám Mariska.

- Játsszál valamit fiacskám - sürgette azonnal az anyja -, olyan szép zongorát kapott, hétszáz forint volt, persze készpénzfizetés mellett. Tudod, nem szeretem a részletes dolgokat... És a haszontalan mégsem szeret rajta játszani, más boldog volna, ha bérelni tudna neki az anyja zongorát.

Ceilerné, a közkívátnak engedve odaült a zongorához, s mindjárt nagy elismeréseket kapott a szép zenéjeért.

- Ó kérem én csak olyan naturálista vagyok - szólt szerényen -, és itt gyakorlom néha, mert beszemtelenkedek néha - szólt a zene után felállva, s mindjárt búcsúzó meghajlással jelezve, hogy menni akar -, míg egyszer ki nem dobnak, mint Kerekegyházy a fiát...

- Ugyan ne mondja nagysád - kapott a szón a polgármesterné.

- Kérem, most találkoztam az utcán Kornya tanár úrral, ő mondta, hogy az öreg Kerekegyházy Ferdinánd nyilatkozatot adott ki a lapban, hogy a fiát, Ferenc úrfit, kitagadja és kitiltja a családjából.

- Borzasztó! - mondta a háziasszony, s összekulcsolta a két kezét.

- De hát jóisten, miért?

A társaság elámulva némult el.

- Hát kérem, azt még nem lehet tudni! De az az oka, hogy az öreg nagyságos úr kitaníttatta a fiát Bécsben meg Párizsban meg Londonban, és most hazarendelte ide a tanyákra gazdálkodni, és a szegény fiú, kérem, az nem tud itt megszokni a béresek meg az ökrök közt, és ezen veszekednek...

Mariska kimeredt szemmel bámult. Hihetetlenül megdöbbenette ez a hír. Mintha csak a saját esetét hallotta volna másra transzponálva. Hirtelen visszaemlékezett a szép fiatal diákra, aki vagy két esztendeig mindennap hintón járt be a Kerek tanyáról, s itt hajtatott el a kapujok előtt. Mindennap leste az órát, amelyben elszárgult az ablakuk alatt, s mindennap megfájdult a szíve, mikor nem látta a vágató kocsi bakján a szép fiút. Ő volt akkor neki, a kislánynak, az előkelőség, az úriasság, a magasan feje fölött élő embereknek az ideálja. S elkezdett forni a szíve, s az arcába szökött a vére, amint most visszaemlékezett a finom úrfira, akihez hasonló senki, senki nem volt az egész nagy városban... Mi lehetett azóta belőle! Igazi kultúrférfi! Hát nem természetes-é, hogy az apja, aki nyilván félbarbár, mint minden szülő ezen a poros, sáros alföldön... mint az ő szülei is... kitagadja.

- Mert kérem, az a fő, az utazás - mondta Ceilerné -, én is, mióta Amerikát megjártam, egészen más vagyok. Azóta úgy élek, ahogy nekem jólesik, nem bánom én, kérem már, mit mondanak az emberek, csak a jóistentől félek, az emberek nyelvétől nem, azt úgyis tudom, hogy jót egy nőről nem mondanak soha. Amerika más, ott nem a férfi a teremtés ura, hanem a nő. Próbáljon ott egy férfi megsérteni vagy megbecsteleníteni egy nőt csak egy szóval vagy érintéssel, elfogatási parancsot veszek ki ellene és megvan.

Ceilerné már ment is, és Mariska azon vette észre magát, hogy épp olyan csudálatos elbűvöléssel hallgatta a messzi világról, s annak messzi szokásairól szóló zűrzavaros beszédét, mint a többiek, akik a meglepetéstől bele sem tudtak szólani... De Ceilerné elment, s ő éppen ilyen félve és rettegve igyekezett figyelni mindenkinek minden szavára, együtt nevetni a nevetőkkel s együtt pletykázni a pletykázókkal.

Egy pillanatra sem tűnt el a szeme elől a víziószerű kép, a bájos kis Ferkó a kocsi bakján, amint remek két almáspej lovát hajtotta, s hátul ült a kocsiban a hosszú fekete strucc tollas kocsis!

- Ez a lány alszik - mondta az anyja a többi lány előtt, s nevetve tette hozzá -, én is olyan vagyok, ha arról a lármás Pestről hazajövök. Napokig nem bírok beleszokni a csendbe. Csak figyelek mintha a csendesség is tele volna lármával...

S az édesanyja egyszerre minden összefüggés nélkül így folytatta:

- Nahát ez borzasztó! Ilyen viszony a szülő és gyermek közt. Kitagadni a fiát...

Mariska olyan nézéssel nézett rá, mintha a szeme üvegéből lett volna, s hamvadozó öntudattal kereste valahol bent, mi is az a szülők s gyermekek közti viszony...

Kornya tanár urat a Sinór utca és Görbe utca sarkán, mikor éppen be akart fordulni a Fekecs-nyomda felé, rendkívüli látvány állította meg.

Fura alkalmatosság közeledett feléje. Egy ócska, vedlett batár, amelybe négy sovány, girhes ló volt fogva. Nem lehetne mondani, hogy robogott a hintó, mert a szegény párok alig bírták vonszolni a batárt a kerékagygig tömött porban. A bakon egészen hozzá illő kocsis ült. Kis termetű, fiatal suhanc, aki valami öreg kocsisi libériába volt bújtatva, amelynek az ujjai lecsúsztak a kezefején túl, s a válla leesett a melléig. A kopott strucc tollas kalap is ott billegett a fején le az orra közepéig, azt örökké piszkálnia kellett izzadt homlokán. Bölcsen volt összepásztatva a kocsis a lovaival, mert ilyen legény csak ezt a négy lovat bírta kormányozni, s ez a négy ló pont ilyen kocsis után sírt.

Bent a kocsiban az egész fogat koronája volt szemlélhető: az úr.

Igen öreg ember volt, de vérmes arcú, abból a fajtából, amelyet „úgy kell agyonverni, különben sose hal meg”. Vastag szemöldökei alól nedves kék szemek vizslattak, fáradhatatlan szapora pislogás közben. De egyéb aztán nem is mozgott rajta. Úgy ült összegubbaszkodva, mint egy fáradt, öreg, kopott medve. Hetvenhét folttal telepermetezett galléros köpeny volt rajta, s ez alól csak eltaposott, talpalt bakancsa meg a rojtos végű csíkos sötét nadrág alja látszott ki.

- Nini - mondta magában Kornya tanár úr -, a méltóságos úr: Kerekegyházy Ferdinánd.

Azzal már messziről levetette a kalapját, s mély tisztelettel köszöntötte a nagy urat.

Az öregúr megszorította a pislogását, s mereven nézte a tanárt, míg csak el nem haladt a batárja a sarkon. Akkor eszébe jutott, ki ez az ember, s szapora mozdulattal visszafordult. Kornya tanár úr még mindig ott állott a sarkon, s amint észrevette, hogy ránéz a méltóságos úr, újra lekapta a kalapját.

- Maga, maga a professzor Kornya? - szólt vissza rekedt, de erős és érthető rivallással az öregúr.

- Igen, méltóságos úr, alázatos szolgálja - sietett hozzá a tanár úr.

- Aha, aha. Maga az, aki újságot...

- Igenis, kérem alázattal, én szerkesztem a Kunkerekegyháza és Vidékét.

- Hm, khm.

Az öregúr hang nélkül hebegett. Nem tudta, mit mondjon, hogy mondja, s Kornya tanár úr alázatos tisztelettel nézett az arcába.

- Mi? - kiáltott rá az öregúr.

- Tessék?

- Megkapta az írásomat?

- Ó igen, kérem alássan - hajlongott többrét görnyedve Kornya tanár úr -, már ki is van nyomtatva, s elő is vett a zsebéből egy csomó lapot s az egész paksamétát odanyújtotta az öregúrnak.

De ez nem moccan, mert valami csendes rémülettel bámult rá. Percekig megszűnt a szeme is pislogni, s kékes szájszéle kimaradt a sárgás-fehér bajusz és szakáll bozótjából, mint az árokpart a kökénybokrok között.

- Igen, könyörgöm alázattal - ismételte Kornya tanár úr -, a méltóságos úr kedvéért már ma kinyomtattuk a vasárnapi lapot. - Elhallgatott, mert eszébe jutott, hogy éppen a nyomást megállítani indult be a nyomdába.

Az öregúr csak nézett, nézett s végre elkezdett pislogni. Aztán elkezdett habogni, hebegni, minden értelmes szó nélkül. Csak a szájszéle verődött össze.

- Mindig nagyon örvendünk, ha méltóságodnak rendelkezésére állhat szerény lapunk, amely nem oly igényteljes bár, mint a fővárosi nagy sajtóorgániumok, mindazonáltal a saját kis körünkben hathatós ismeretségnek örvend, s máris tudomást vett a megjelent számról a város értelmisége, amelynek az imént volt szerencsém bemutatni, bemutatni...

- Mit! - kiáltott az öregúr - már tán el is olvasták?

Kornya tanár úr önérzettel mosolygott.

- A mi laposkánk mindig szenzációs érdeklődést kelt a viszonyokhoz képest.

- Miska! - rikkantotta az öregúr - fordulj! Mégiscsak hallatlan, hogy sietnek az ember szennyését kitalálni ezek a ripőkök!... - hadarta az öregúr; s ezzel ingerülten elfordítá szemét a Kornyáról, s többet rá se nézett.

Miska megrántotta a lovak gyeplőjét, s ijedt erőlködést kezdett a nagy feladat végrehajtására.

Jó időbe telt, míg a négy rossz ló saját magába ütközve, összegabalyodva, keservesen megfordította a batárt és önmagát. Az öregúr ezalatt nyugodtan ült a helyén, mint egy igazi nagyúr, aki hozzá van szokva, hogy szolgálélek úgy intézzék el minden parancsát, ahogy kell.

Kornya úrban ellenben egyre nőtt a káröröm mellett a harag is, a szerkesztői sértődöttség, ahogy a kocsi távolodott; s az arca éle már égett, amint egy fekete kun úr ütdött szembe vele, midőn végre megfordult, hogy csak azért is továbbmenjen a maga útján.

- Á - kiáltott fel örömmel -, éppen Fekete úrhoz akartam sietni.

S barátságosan nyújtott kezét K. Fekete János úrnak, aki csendes mosollyal nézett rá meg a lassan mégiscsak eltávolodó batár után.

- Vén huncut - mondta apodiktice K. Fekete János, aki azok közé a kunsági urak közé tartozik, akik még az érettségit is letették, de az egyetem csak arra volt jó nekik, hogy a két főváros minden lumpolási tanfolyamát elvégezzék, s végre rájöjjenek, hogy mégiscsak otthon a legjobb a *Görbederik* tanyán, amelyet idesapjuktól örökölték, s megtelepedtek benne földtúró parasztnak.

- Á, kérem, meg vagyok sértve - mondta Kornya tanár úr -, kérem alázattal, ha az ember udvarias, nemde önkedvéért udvarias a mai világban? S ilyen goromba eljárást tanúsítani velem szemben, nem, kérem, ez nem járja.

- Vén huncut ez - mondta újra mosolyogva K. Fekete János úr, s kissé furcsa bizalommal somolygott rá a berzenkedő professzorra, mintha ő sem igen volna tisztában azzal, mi lehet olyan dolog a világon, amit joga van felvenni egy tanárnak -, van ennek jó ló is! de azt sajnálja nyúni a rossz úton. Hanem persze, nígyló nélkül nem jön be a városba.

Szinte túlozta azt a kunsági éneklő hangsúlyt, amelyet az iskolában a Kornya tanárok a legdühösebb szigorral igyekeznek kipusztítani a kun gyerekek szájáról. K. Fekete János úr megnyomta az első szótagot, s aztán tovább monotonul darálva a mondanivalóját, az utolsó előtti szótagot megint felcsapta magasra, s a végsőt úgy eresztette el, mint egy kihangzó akkordot.

- Kérem szépen, mit tetszik arról tudni, ha szabad kérnem, hogy mi baja egymással ennek a kettőnek: az öregnek meg a fiának?

- Á, kérem, nagyon esketik azok egymást, ahun csak tehetik. Hát a minap is kinn vagyok a Görbederik tanyámon; éppen tűszomszíd a Kerek-kastíjjal; átmegyek, mer! hogy átmik néha, hát nagy spektakulum van éppen. Úgy vót, hogy a Ferkó cimbora nem vót otthon, fogolyra járt má' vagy harmadnapja, oszt! addig odahoztak három agarat; csak úgy küdték a postán, mint a nima gyereket, levél vót a nyakába kötve, hogy hova kell őket vinni. Megjönnek az agár-kutyák, szíp dög vót mind, úgy mentek azok, mint a karika. Az öreg dühös vót írte nagyon. Mer! az öreg vagy húsz esztendő óta olyan fősvíny, mint a csuda. Neki vót adresszálva a kutya, hát várt három napig. Nem jött sehunna semmi levél, hát aszongya az öreg: Húzzátok fel a kútágosra. Mer, tanár úr, nagy nemzetsíg ám az agár, azt nem lüvik agyon, mint a többi dög kutyát, aztat felakasztik. Fel is húzták azt, mint a pinty. Ott lógott egy ideig lefittyenve, mint a patyolat. Míg én megint oda nem mentem. Én mondtam osztán, hogy ássák el mán azt a vacakot, mert bűdös lesz a, mint a vesztís. Hát akkor jön meg a Ferkó a vadásatról a Verhovinából, hummi grófoktúl. - Mit csináltok tik? - azt mongya. - Hunnan gyűtt ez az agár? Mondják hogy s mint vót. No jól nízünk ki - aszongya -, az ídesapám se akasztott még ötezer pengőt a kútágosra.

K. Fekete János úr hirtelen harsogva egyet kacagott, a saját előadásában újra végigélvezte az egész esetet. Aztán nyugodtra komolyodva folytatta:

- Hű, az öreg, mikor megtudta, hogy a fia aláírt az agárír, hogy megrendelte, hogy ki kell fizetni! Nem sokat szólt, mer' nem sok beszédű a vín huncut, csak azt mondta, hogy kitagadja!

- Meg is tette, kérem, itt a lap - szólt Kornya tanár úr, azzal sietve elbúcsúzott, hogy a nyomdába szaladjon s ezt az esetet, mint napi hírt, hamar beszorítsa a később nyomandó példányokba.

Kurta, vöröses, nyírott bajuszát cibálgatva, hevesen mondogatta magában:

- És velünk kezd ki, a sajtóval; akinek vaj van a fején.

Máris görcsösen összeszorította jobb keze első három ujját, mintha a ceruzát fogná benne, s olyan mozdulatot tett, mintha vezércikket akarna írni az esetről.

Szóval nagyon fel volt indulva.

K. Fekete János azonban fogta a lapot, összehajtogatta és zsebetette.

- Legalább lesz mit olvasni este az ágyba.

A cívisek csendes morajjal tárgyalták meg a legújabb hírt, amit K. Fekete János behozott a kocsmába, hogy itt volt az öreg Kerek, s mindjárt vissza is ment. Józan parasztésszel kisütöttek, hogy megbánta, hogy a fiát csúffá tette. Azok az agárkutyák nem érdemelték ilyen nagy büntetést.

Ferkó hirtelen jött nagy megdöbbenésével nem bírta hallani a másik teremből a parasztok, az urak át-áthallatszó szavait. Kiment szabad levegőre szellőzni. Fölbballagott vaskomorsággal az emeletre, ahol elvetette magát a vendégszoba ócska díványán s megpróbálta végiggondolni a dolgot.

Lent szekérsörgést hallott, négy ló csengőjét. Hirtelen, akaratlan ment az ablakhoz. Az apját látta, ahogy elvénülve, fakón, rongyosan lemászott az ülésből.

Villogó szemmel ráncolta össze a homlokát.

Mit akar az öreg? Békülni? Támadni? Leckéztetni, vagy megbánni... Gyűlölte a családi pörpatvarokat, mintha pántok feszítették volna az agyát.

Újra levetette magát a díványra s várt. El volt szánva életre-halálra egy végső és keserű leszámolásra.

Az öreg méltóságos, aki a város végén újra meggondolta magát s maga sem tudta, miért hajtott vissza a Nagyvendéglőhöz, bedöcögött a hosszú, sötét folyosóra a szemetes kapu boltíve alatt. Mikor a kisebbik terembe benyitott remegő, makacs, öreg kezeivel, már ott volt mögötte Bundi gazda.

- Tessék méltósága, kezit csókolom - mondta a mokány kis magyar -, leparancsolja a méltósága az úrfit?

- Itt van? - tört ki az öregúr.

- Itt a, fenn a vendégszobában.

- Igen. Majd beszélek vele. Majd megmosom a fejét. Iszik?

- Még nem ivott az annyit se, aki a szemembe fér, hanem má parancsolt.

- Mit?

- Bort a fél városnak. Aztán cimborákért kellett küldeni!

- Cimborák... Cimborák... - s az öregúr szája tajtékot szórt.

- Nagy kedve van mámma, úgy látszik - szólt a csapláros, aki hajdan kommenciós cselédje volt a Kerekegyházyaknak, és máig a régi viszonyban érezte velük szemben magát.

- Jól van... Csak írja fel kend a számlát, majd kifizetem - mondta az öregúr. - Küldje le...

Bundi alázatosan elbillegett, az öregúr pedig összeesett, mint egy vén ruhacsomó. Odaát a kunok összedugták a fejüket.

- Vajon mír gyün? - kérdezte valaki.

- Mír? - mondta csendesen a polgármester. - Mert apa. Megsajnálta a fiát. Mert mindig az apa szánja meg a gyermekét.

Maga sem vette észre, mintha emelt hangon át akarta volna küldeni a szót a szomszédba.

- Hát akkor igyík *aki ráír!*... - mondta Jóna s koccintásra emelte a poharát.

Csendesen nevettek a szójátékon: igyék a királyért... és kicsikét ittak.

Bundi nem mert fölmenni a fiatalúrért, hanem a feleségéhez döcögött be tanácsért, mit tegyenek.

- Majd én megyek be a vén bűnőshöz - mondta Örzsi asszony -, majd én kitanállom az akaratját. - Azzal gyorsan lesimította a haját kerek, pufók arca fölött, új kötényt kötött maga elé s lehúzta a réklíje ujját, amely fel volt gyűrve könyökön felül.

- Majd meglátom én, mit akar, de tudom egy istenem, az én szám se lesz letapasztva.

De hát ilyen csuda kövér asszony óvatos asszony, óvatosan nyitott be az ajtón, s félve ment az öregúr elé, aki mozdulatlanul ült, mintha meg volna halva.

- Na, mi kell, mi újság? - neszelt fel az öregúr, az Örzsi asszony köszönésére.

- Kézit csókolom míltósága, mi újság vóna, mikor semmi újság. Meg vagyunk instállom csendes jó békességbe. Nem is vóna, kezit csókolom, semmi bajunk, ha néha egy kis bajunk nem vóna. Mer azér mindig úgy adódik elő ezen a világon, hogy az ember nem lehet el baj nélkül, mer má ha az embernek magának nincs baja, más miatt kell bajának lenni. Most is igen haragszok valakire, kezit csókolom, ne tessék magára venni, de nagyon megfájdította a szívemet, hogy micsoda emberek élnek ezen a világon, mer azír, hogy még a pogántúl se várna az ember olyanokat, ahogy nímely szülő az ídes egy gyerekivel bánik... Mer má nem bánom akárhogy is vülekszik rúlam a méltósága, de még az ílófa is megszólalna ilyen esetben.

- Mit akarsz, mi? Há?

- Kezit csókolom nem a míltóságára gondoltam én, kezit csókolom, pedig gondolhattam vóna, mert nagy sor a, újságba tenni, hogy má nem fizet többet az egy fiáír, ha ezt az én istenben áldott egy jó méltóságos asszonyom olvassa odafel az égbe...

Elindultak a könnyei, és a jó asszony arcán, mint a záporoső, pergettek le a kövér cseppek. Fölemelte a kötényét, beletemetkezett, úgy sírt, úgy zokogott, mintha felelete keserűségén kellene könnyítenie.

- Hát mit keres itt? - mordult rá az öregúr félig kimondott szóval.

- Hát hova menjen, ha az ídesapja kiad rajta? Hát nem én vagyok az ő dadája? Iszen olyan vagyok én hozzá, mint akár az egy ídes szülőanyja; megírzi aztat a gyerek, hun szeretik ütet.

- Igen, teremtetten - morogta az öregúr -, kocsmába, dorbézolni, ismerem, parasztok közé; kunparasztok közé... Hát hogy ne szidhasson még maga se... Hogy senki se kritizálhasson, jó, hadd jöjjön a fiú. Még egyszer megpróbálom megtörni.

- Megtörni? - szólt felindulva a kocsmárosné - abbul nem eszik a míltósága! Azt a gyereket! Amilyen egy vasfejű gyerek a! Hogy mán négy esztendő korába megkergette a bikát... Azt megtörni! Inkább megszakad!

- No, majd meglátom - morogta az öregúr, s a hangjában szelídség, béke és engedékenységgé vált.

A kövér asszony lecsillapult ettől a hangtól, s ahogy ránézett a berokadt testű öregúrra, ki hajdan oly szilaj, rideg és parancsoló volt, szinte megesett rajta a szíve.

Az öregúr egyedül maradt a nagy, sötét teremben. A szeme vörös volt, s a szája lefittyent. Melle beesett s görcsösen szorította lila színű kiaszott kezében a durva botot, amelyre támaszkodni szokott. Ebben a percben csakugyan tele volt jószággal, és engednitudással. Megérezte

az élet szomorú határoltóságát, s a fájára gondolt, a nevére, a birtokra, mindenre, amiért egy életen át élt, ami mind el fog múlni, mint a pára, ha az a fiú csakugyan nem törik meg - hanem megszakad.

A másik teremből a kunok hirtelen fölhevesedő beszéde hallatszik át. Az öregúr tompán mered maga elé; egy-egy szó valahogy átszűrődik tunyasága, kábultsága fátyolán. Odaát a gyermeknevelésről beszélnek. Tudja, hogy róla eredt meg a szó, s görcsösen összevonaglik, hogy mindenki az ő életébe mártja most a kését, hogy kiboncolják, belevérzenek...

- Én a jányomat úgy neveltem, hogyha már fiam nincs, fiú helyett álljon utánam - hallatszott a Kotzogh polgármester erős, bár fátyolos hangja -, az isten magot akart szakasztani a nevemben, hát ebbe akartam örökíteni mindent. Ezért iskoláztattam. Érdemes is volt. Egy fiú se járt soha a nyomába, olyan tanuló volt. Az érettségén is első volt, csak elnézem, milyen eredetien tacsókó voltunk mi a matúrán, és ez a jány kész ember... Ez nem olyan liba, még a házasságba sem. Jöhet ennek az isten fia is, ha neki nem imponál...

- Kár, hogy nem fiú, abbul lett vón csak egy igazi polgármester! - hallatszott egy jó kun kiszólás.

- Így is lehet abbul ember: ha jány. Lehet fia, akárhány, majd lesz abbul akár miniszterelnök. Mert a lány tartja a családot. A jánygyerekről örökölnék az utódok. Az anyjátul kapja a gyerek mint a gyümölcs a fajtáját. Mán pedig ha az embernek csak egy gyereke van, akkor inkább legyen egy jó lánya, mint fia. Mer akkor tudja, hogy nem hurcolnak be esetleg pestises fajtát a neve alá, hanem inkább, ha a neve vész is, de a fajtája tovább él, csak jól kell megválasztani a csemetét, az alanyt, akibe beót az ember. Jánnál még lehet válogatni, mer a jány, az olyan, kivált ha idejébe lehet, hogy csak el kell indítani, mindig hozzámegy ahhoz, akit a szüleje bölcsen kiókumlál neki. Hanem a fiú, arrul sose lehet tudni, mit választ. De még inkább úgy szokás, hogy minél különb, antul hamarabb hoz egy fattyú szemet, amivel egész megveszejtí az ő becses törzsökét.

Az öregúr sűrű, bozontos szemöldökeit összevonta és bólogatott.

Hirtelen léptek hallatszottak a folyosón. Kongó, erős léptek, recsegett és nyílt az ajtó, és előtte állt a fia.

Ferkó kissé megbiccentette a fejét, s hidegen nézett az apja szemébe. Ez mozdulatlanul nézett reá, mintha mélyen, a lelke mélyén gondolkoznék, vagy mintha egészen megszűnt volna az értelmi működése.

Keserves pillanatok után az öregúr elővette zsebkendőjét s beleköhögött. Soká törülgette csapzott bajuszát, szakállát, krárogott, prüszkölt, s talán várta valami megható mozzanat kitörését, aztán így hákogott:

- No, mi? Hán?

Ferkó megmozdult, végignézte az öreget, ahogy az erős, fiatal, büszke férfi a vén magakoldusát, aki többé nem bír tiszteletet kivívni, s az asztalhoz lépett; fogta a boros palackot, teletöltötte a poharát s fenéig kiitta. Jólesett. Hősege volt, s a bor hűvös volt és savanyú.

Akkor leült egy székre és fesztelenül nyújtózott. A nagy pillanat, amelyet ő maga is várt, amint belépett az apja elé, elmúlt, mindörökre elmúlt, s most olyan fesztelennek érezte magát, mint a fogatlan oroszlán barlangjában.

- Taknyos - hebegte az öregúr, s az ajka remegett, a szakállá táncolt -, ha az ember csak egy lyukon benéz a háta mögé, látni kell, hogy ezek a bűdös parasztok hogy akarnak a fejünkre mászni. A piszokbul, a setétből nyújtják az öklüket felfelé, hogy fenyegeessenek... Ti meg itt

rohadtok meg lábon... Hogy bíznak ezek a magjukba... Csak ti bennetek nem lehet bízni! Ti semmirekellő naplopók...

Ferkó felhúzta a szemöldökét a homlokára, s közben új pohár bort ivott.

- A te generációd nem volt léha - mondta Ferkó gúnyosan.

Az öregúr összerántotta sűrű bozontos szemöldökét.

- Semmi kritikát! - kiáltotta - semmi kritikát nem tűrök! Egész darabban adom át az utódomnak a birtokot! - tette hozzá erős, ideges mozdulattal. - És nem tűröm, hogy amíg élek -

Elfojtotta a szavát a köhögés. Ferkó lángba borult, a birtok, a pénz, a bálvány leleplezésére.

- Nem tűröm, hogy Kerek Ferkó legyen belőled... Hogy kunparasztokkal ülj le inni...

Felállott és komoran maga elé meredve, koppanás nélkül, taktusra verte öklével, vöröslila, remegő ujjaival az asztalt.

- Meg fogsz házasodni. Majd én keresek a számodra lányt... Vagy keress magadnak... Aki ebben a korhadt nációban még bírja a vér és a faj jóságát. Hogy be tudja oltani a fát. Hogy jó gyümölcsöt hozzon.

Hosszan elfojtotta torkát a fuldokló asztma. A nagy indulat, az erős, rekedt szók megreszelték hangját s eltorlaszolták köhögéssel a szavát.

- Ha fiad lesz, mindent megbocsátok. Leteszem a nyakamról a terhet. Azt a fiút majd én nevelem... úgy, ahogy akarom...

Ferkó elámulva nézett az apjára. Ez egészen új volt. S burleszk volt, ahogy eszébe jutott iménti házasságötlete.

- Ti semmik vagytok - mondta az öregúr -, majd azt a fiút én fogom megtanítani rá, mi a pénz, mi a birtok, mi a becsület.

S ideges ujjai bütykével kopogtatta az asztalt.

- Na!... - mondta aztán, s kendőjébe törülte a bajuszát; soká és idegesen és a szeme komoran volt lesütve.

Akkor fogta görbe botját, a vastag vörhenyegszínű meggyfabotot s az ajtóig sietett.

Ott megállott, és botját karjára akasztva, tovább dörzsölte kendőjével a bajuszát, szakállát a száj körül. Talán a szemét is. Mintha várt volna valamire. A fiára. A bocsánatkérő szavára.

De Ferkó az ablakhoz ment, vállat vont... s ő is várt egy szóra... Valami gyöngédre, ami mindent megfordítson s jóra változtasson. Akkor rezzent össze, mikor az ajtó becsapódott a háta mögött.

Akkor visszafordult, de már senki sem volt a teremben.

Az asztalhoz ment csendesen. Kitöltött egy pohár bort. Felvette, kiitta.

Kint szekérnyikorgás hallatszott. A négy rossz ló egymásba gabalyodva indította el a kocsit.

Ferkó levetette magát a kemény faszékbe, lábát keresztbe vetette, s a levegőbe bámult.

Odaát a kun urak hangosan kacagtak, beszéltek.

- Haha, majd tenyészbikának fogok beállani... Hiszen akkor annál jobb. Akkor éppen meg lehet elégedve az öreg.

S hosszan, üres gyomorral, lehunyt szemmel fölnevetett.

A kun urak odaát, mintha vele éreztek volna, szintén ideges vígsággal kacagtak.

Ferkó egyre jobban beletüzelte magát valami szilaj hangulatba.

Már vendégei is voltak.

Három professzor volt vele, kettő régi tanárai közül való, a harmadik volt tanulótársa, aki már segédtanárrá nőtte ki magát.

- Ma olyan kedvem van, mint mikor a fizikából nem voltam elkészülve s mégis felelésre jelentkeztem! - szólalt meg Ferkó, ránézve az öregebb professzorra, aki a fizika tanára volt.

A vidám, nagy, kövér ember úgy ült a kocsmai széken, mint a szénapetrencze a villán, körül lelógott róla a rongya, a kabátja széle, a karja; még a bajsza is csorgott, mintha a szél vinné.

- Édes fiam - mondta máris mámoros szemmel, papos hangon -, az iskolát ne említsd. Az iskola szent hely, azt profánul emlegetni nem szabad. Abba csak oldott saruval lépj be, szent érzéssel.

- Vagy delírium tremenssel - szólt csendesen, a másik tanár, Vincze professzor, mosoly nélkül gúnyolódva mindkettejük korhelységén.

Gyurányi, a fiatal tanárka, aki még nem szokott bele eléggé a tanári státusba, gyerekesen fölnevetett, aztán mindjárt össze is vonta a szemöldökét.

- Eh, a legnagyobb élvezet bolondot tenni! - mondta hányiveti fejszegéssel Ferkó. - Csak az ivó ember az igazi ember. Akkor jön ki belőlünk a szabad akarát. Irigylem a régi boldog korhelyeket, az őseimet, akik nehéz borokat ittak és hatalmas tempóval mulattak.

Mindnyájan elhallgattak, és erős hangulat fogta meg őket.

- Bele vagyok hajszolva az életbe végre - mondta, halkan, de mintha kiáltaná, Ferkó. - Régi vér forr bennem. Megvetem ezt az egész társadalmi rendet, amely bebörtönöz bennünket. Ki akarom rúgni a ház oldalát egyszer.

Hátra vetette magát, s forró izzadt homlokán széttúrta a haját.

- Édes fiam, ne tégy balgaságot! - mondta Bodonyi bácsi. - Tanulj rajtam, látod, mi lett belőlem, bár előttem volt valamikor az egész élet az ő örömeivel. És most minden presbiteri gyűlés előtt reszketnem kell, hogy nem csapnak-e el az állásomból, a szegény szent feleségemmel és öt drága beteg gyermekemmel együtt.

- Aki hátul marad, tegye be az ajtót! - kiáltotta Ferkó, a hajdani korhely cimborák széles mozdulatával, s eszébe jutott a Bodonyi bácsi nyomorék felesége és degenerált gyerekei.

- Természetesen - szólt Vincze professzor, aki egy kis ragyás, abszolút tudós volt, beletemetve sörös kriglik és ostoba diákok szűk világába. - Föltéve, hogy az ember levonja a konzekven-
ciát, s ő maga vállalkozik rá, hogy betegye az ajtót.

Gyurányi megint elnevette komolyságát, s helyeselte, hogy legjobb is, ha nőtlen marad az ember.

- Nőtlen? Azt nem! - mondta Ferkó. - Ha lúd, legyen kövér! Ma megházasodom.

- Micsoda!

- Az apám kitagad, ha meg nem teszem; különben is az ember nem élhet család nélkül. Legrosszabb esetben kicserélem az apákat.

- És aztán...

- És aztán csinálunk egy országos heccet. Hadd örüljön három ember, az apám, az apósom meg én, aki mindkettőjükön kacagok. No meg az egész világ, mert ezen mindenki nevet, ha kisül.

- Ki lesz az após? - kérdezte Bodonyi bácsi szigorúan.

- A polgármester.

Bodonyi bácsi megszeppenve mondta:

- De fiacskám, csak úgy heccelődésből az isteni törvényekbe ütközni!...

- Nagyon okosan - szólt Vincze professzor -, nem is lehet jobb keresztezést kívánni.

- Persze! - kacagott fel Ferkó. - Hisz az a cél éppen, hogy jó vérkeresztezés jöjjön ki a komédiából. A Kerekegyházyak vére nagyon is meghígult már, egy kis sűrű Kotzogh-vér jól fog esni az utódoknak. Urak, nincs vesztegetni való idő, ez a perc, amit üstöknél kell megragadni; szíveskedjenek nevemben átsétálni a szomszéd terembe, s annak rendje és módja szerint megkérni a polgármester úrtól tisztelt kisasszonykája kezét nekem.

- Megbolondultál! - morogta Bodonyi bácsi, s visszahúzódott a széken, amely recsegve-ropogva ferdült el alatta.

- Ájn, cváj - kacagott fel jókedvűen Ferkó, s magasra emelte a poharát. Gyermekes friss pajkosság csillogott fel a szemében, mint mikor kisdíák korában döglött macskát csempésztetett be a részeg Bodonyi bácsi órájára.

De Bodonyi bácsi nem az az ember volt, akivel tréfálni lehet. Még úgy éjfél után csak csak, de este nyolc órakor! Még kevés volt benne az ágyazás ilyen nagy hecchez. Ha csak rágondolt is, hogy a polgármester elé áll, aki a vasárnapi presbiteri gyűlésen már ki is mondhatja az ő elcsapatását, hideg futkosott végig hája színén.

- De hogy jut eszedbe ilyen bolondság.

- Hja, a szívnek nem lehet parancsolni.

- Szó sincs róla, nagyon eszes, nagyon intelligens gyerek; - bölintott bánatosan Bodonyi bácsi

- mind a nyolc osztályból jeles magánvizsgát tett.

- Mi a patvar, gimnáziumot végzett? Hisz nagyszerű!

- És szép lány, barátom - szólt Gyurányi -, tegnap láttam, gyönyörű lány! Ritka szép, ritka szép!

- Szép lány? - annál jobb! - nevetett Ferkó. - Még kisül a végén, hogy nem is bolondság az ötletem.

- Nem is ismered? - kiáltotta Bodonyi bácsi.

- Ismerni! A régi időkben mindig azt mondták a szülők, hogy elég ideje van az embernek megismerni a feleségét az esküvő után! Szeretem az öreg igazságokat.

Vincze csendesen nevetgélt a bajusza alatt.

- Igaz, igaz, de hát...

- De hát ti most ketten szépen fel fogtok állani, kedves öregem, - Stellungba vágjátok magatokat és átsétáltok! De nem itt ám, ezen az ajtón, az nem volna elég ünnepélyes, hanem szépen körül a folyosón. Á, öregem, hiszen ha kopóval hajtanám föl a megyét, nem találnék remekebb lánykérőt nálad.

S vidáman nézett a Bodonyi bácsi szemébe, amely kétségbeesetten pislogott, s kutatott valami mentség után.

- Nahát csak azt tedd meg hát akkor, hogy várjál holnap reggelig. Akkor fölveszem az új Ferenc József kabátomat, más nyakkendőket kötök, s elmegyek a lakására...

- Édes fiam, csak nem téged küld délelőtti lánykérőbe - mondta Vincze rezignáltan, amire mindnyájan elnevettek magukat.

- Nos, tehát, mélyen tisztelt kedves tanár úr, úgyis, mint...

- Hagyj nekem békét! - mondta az öreg mérgesen.

- Micsoda? Nem akarsz?

- Nem hát!

- Nem!? - kiáltotta Ferkó. - Megtagadod?

- Meg...

- Jól van. Egy párbaj nem a világ.

A többiek nevettek, de Bodonyi bácsi a nyakkendőjéhez kapott, s nagyokat lélegzett. Aztán egy természetes mozdulattal fogta a kriglijét, s kihajtotta, ami még benne volt. Ivás közben mellette visszalesett apró bogárszemével Ferkóra, de ez elnézett s nem látta többet Bodonyi bácsit.

Az öreg kapta a botját, s hirtelen teljesen berekedt hangon kiáltotta:

- Ha párbaj kell, arra is itt vagyok!

S elment kérelhetetlenül.

Ferkó halkán nevetett. Kis kortyot ivott.

- No, urak, hát akkor ti ketten szíveskedjete a küldetésben eljárni.

Vincze professzor föltette a kalapját, kiitta a sörét, s minden teketória nélkül felállott. Gyurányi azonban abban a percben, mikor rá került a sor, éppúgy járt, mint Bodonyi bácsi. Megrémült a következményektől. De aztán hirtelen elgondolta, hogy először is, semmi becstelen dolgot nem tesz, másodszor, úgyis csak ideiglenes tanár, és jövőre legfőllebb elmegy innen, harmadszor, Ferkó majd csak gondoskodik róla, s ez mindenesetre vigasztalóbb, mint ha őt is párbajjal fenyegetné meg.

A polgárok éppen készülődtek hazafelé, mert fél nyolc után már veszekedik az asszony, ha várni kell a vacsorával. Észre sem vették, mikor a két tanár belépett, csak akkor neszelt fel, mikor Vincze az asztal közepén megállva, szemben a polgármesterrel, éles, borköszörülte hangon, nyugodtan így szólt:

- Tisztelt polgármester úr!

Mindenki feléje fordult, s nagy szemet meresztett rá. A polgármesternek egyszerre merev lett a közönyös arca, mint mikor a közgyűlésen interpellálják meg.

- Van szerencsém - folytatta Vincze professzor - egy nagy megbízatásban jelenni meg itt. Kerekegyházy Ferenc úr, mint megbízóm, azzal a kívánsággal küldött önhöz, hogy az ő nevében s az ő számára kérjem meg az ön leánya kezét.

Az emberek mind sóbálvánnyá lettek, s a lélegzetük is elállott erre a hihetetlen szóra, amelyhez hasonló még nem hangzott el a Kunság egész históriájában.

A polgármester nyugodtan ült a helyén s pipázott. Vincze professzor éles, merev szemmel bámult a szemébe. Szinte átfúrta okos, éles tekintetével a nagy flegmatikus embert, aki az arcán bírt uralkodni, de a szempillája egyszer-kétszer meghunyorgott ravasz kis hunyorítással, s ettől titokban még élesebb és kutatóbb lett a professzor szeme.

Lassan mindenki odanézett a polgármesterre, aki lassan leeresztette a szempilláit a szembogarakig, s aztán tekintetét a pipája száráig, s csendesen elkezdett vájkálni benne az ujjával. Végre megszólalt.

- Melyiket?

Ez a váratlan szó egyszerre új helyzetet teremtett.

Vincze professzor meghökkent, fogalma sem volt róla, hány lánya van a polgármesternek. De nem jött zavarba s nyugodtan felelt.

- Meg fogjuk kérdezni megbízónkat.

Sarkon fordult és kiment. Gyurányi úgy kullogott utána, mint aki borzasztóan szégyelli, hogy ilyen nagyra nőtt.

Ahogy a két tanár eltűnt az ajtó mögött, mint egy rakétalöveg, pattant ki sercege az urakból a kacagás.

A polgármesternek csak egy lánya van.

Ferkó odaát sápadtan hallgatta a kacagás fojtott moraját, mert nem értette a polgármester szavát. Hirtelen úgy érezte, mintha rettenetes mélységbe szédülne lefelé fejjel. De aztán az asztalra vágott ököllel, s erre megállott a szédülés. Itt ki kell vágnia magát, ha az ég és föld össze szakad is.

- Mi az, mi az? - kérdezte halkán és izgatottan.

Vincze nyugodtan válaszolt.

- Annyit kérdezett, hogy: melyiket?

Ferkót mintha kígyó csípte volna meg.

Egy villanásra látta, hogy itt az ő hecces lánykérésének vastag visszatromfolása történt. A polgármester felteszi róla, hogy azt sem tudja, van-e lánya, vagy nincs. Ezen az egész város, az egész Kunság kacagni fog az ő rovására, s egyszerre biztos volt benne, hogy csak egyetlen lánya lehet a polgármesternek.

- A törvényes lánya kezét - kiáltotta tele torokkal, hogy odabenn is meghallották.

A szomszéd szobában el is némult minden nesz. Úgy fülelt az egész társaság, mintha valami új földrengésre várnának.

- És mondja meg tanár úr - kiáltotta teljes hanggal Ferkó -, ha megtagadja tőlem a lánya kezét! meg fogom szöktetni!

Hátat fordított a tanárainak, s ezek viszont sarkon fordultak az ajtó felé. A kun urak némán és izgatott hangulattal várták, hogy referálják el a feleletet, amelyet akaratuk ellenére is hallaniok kellett már.

- Van szerencsém megbízómnak azt az üzenetét adni át - szólt Vincze professzor -, hogy ő a polgármester úr törvényes lányának kezét kéri, s azzal az eltökéltséggel, hogy abban az esetben, ha meg nem kapná, meg fogja szöktetni.

Ebben a percben, erre a szóra, mintha egy akaratlan kitört ideges kacagás nesze hallatszott volna át a síri csöndbe, odaátrol, a szomszéd teremből.

A polgármester kivette a pipát a szájából, s természetesen, izgalomnak minden nyoma nélkül mondta:

- A lányom otthon van az anyjánál. Az rendelkezik vele... Attól kérjék... Különben pedig, ami a többit illeti, méltóztassanak csak megmondani tisztelt megbízójuknak, hogy mindig kettőn áll a vásár.

A pipát újra a szájába vette, s jól középre, jelezve, hogy részéről be van fejezve a dolog.

Vincze tanár meghajtotta magát.

- Tudomásul vesszük - mondta s hátat fordított.

Ferkó idegesen, toporzékolva járkált a szobában.

- No, urak - kiáltotta a visszatérő követői elé -, most már aztán igazán mellém, aki szeret! Legénybúcsú! Száz korhely őszám kedve berzenkedik bennem. Most aztán megmutatjuk ennek a lomha világnak, mi a virtus. Igaz-e?

Magasra emelte poharát, aztán kiitta, s a falhoz vágta, hogy ezer darabba tört.

A polgármester olyan hallgatagon ült a vacsora mellett, hogy a felesége végre is teljesen kijött a béketűrésből, mert az asszonyt ez az egy tudja felbőszíteni, a férj teljes hidegvére.

Kivált, mikor nincs ok a pörölésre.

- Hát mit akartok már velem! - tört ki, mikor a cseléd leszedte az asztalt.

Mariska meg az apja egyszerre pillantottak rá. Mindketten olyanformán néztek, ahogy a felnőttek néznek a mérgeskedő gyerekekre.

- Mit?

- Semmit...

- Azt látom, de az nekem elég volt! Hát az én betegségemről már mindenki elfeledkezik! Már ez a lány is úgy néz rám, mintha üvegből volnék, az isten tudja hol jár az esze! Ahhoz már hozzászoktam, hogy az uram régen leráz magáról!

Az asszony keserűen nézett el a távolba, aztán felállott, s letörülte a port a képkeret alsó részéről.

Mariska sajnálkozva nézett utána. Nagyot sóhajtott, s azt mondta: Szegény Merry!... s bólogatott hozzá. Nem tudta elképzelni, hogy fog ő már megint beleszokni a szülei körbe. Az apja ingujjban ül a vacsoránál, az anyja affektál a betegségével, a vacsora ebben a nyomott levegőjű, komor, pusztá, ízléstelen szobában, s itt kell ülnie ezeken a nehéz, esetlen székeken, a régi snassz bútorok között! És újra sóhajtott.

- Na látod - mondta mosolyogva az apja, s ránézett a lányára.

Mariska azt hitte, mindent lát, és szenvedő, világfájdalmas arcot öltött. Hihetetlen, milyen életet tudnak élni az emberek, akiknek fogalmuk sincsen az igazi életről. Vannak emberek, akik megházasodnak, nők, akik férjhez mennek, s az egyes párok képesek húsz vagy több évig együtt élni, és mindennap egymás arcát nézni, közönyös dolgokról beszélni... a tyúkokról meg a tehenekről meg a tanyáról meg a szomszédokról meg saját magukról... És ez házasság!

Összetette két kis finom kezét, s úgy nézett az apjára, mint valami özönvíz előtti lényre.

- Nono, anyukám - mondta az öregúr békítve, csendesesen, de szemmel látható igyekezettel - hát nagyon morózus vagyok?

- Ah, sokat adok rá - szólt a mama, s visszaült a székére.

- Nonono, anyukám... Gondjaim vannak!

- A várossal persze, velem nincsenek, azt tudom!

Merry meglepetve figyelt fel. Ez a hang, ahogy ez a két ember beszél egymással, ez a szerelmesek örökös, kiapadhatatlan követelőzése és páros viaskodása egymással! Finom széles ajkai gúnyosan biggyedtek meg, s visszahúzódva önmagába, mint valami páholyból figyelte kritizálva az öregeit.

- No hát a város dolga is az én dolgom.

- Süllyedjen el a városod. Azelőtt nem voltál ilyen félholt, mikor még nem tiszteltek meg olyan nagyon a bizalmukkal a bugrisok.

- Nonono, még mindig nem vagyok Napóleon! Mit gondolsz, az volt ám elfoglalva!

- Az egy bolond volt. Én nem lettem egy bolondnak a felesége, hanem Kotzogh Péternek.

Az öregúr elnevette magát, s kedvtelve nézegette a párját.

- Mégpedig Petykónak, mi? Anyukám.

Az asszony sóhajtott.

- Petykó!... Az is régen volt!...

Egy pillanatra elhallgattak. A férfi, a nagy vastag, fekete ember csöndesen ült a karosszékében, s barna szemeit puhán legeltette a felesége arcán, amely a lámpa sárga fényén egészen megfiatalodott, s egyszerre kecses duzzogással színesedett meg. Széles, de szép vonalú szája lágy lett, mint sírásos gyerekszáj, arca élén lassan egy kis vérszínesség árnyalata nyílt ki, s olyan puhaság és naivság párája rezegte be kifejezését, hogy mint fakó tükörben, egyszerre felrémlt a hajdani üde fiatal lány karaktere, amely olyan kedves és olyan megható lehetett.

Merry egy pillanatig félénk örömmel leste ezt a gyöngéd hangulatot, de mikor az apja hirtelen kinyújtotta a kezét, és szíjbőrű barna kezével megfogta a felesége sovány és eres kézfejét, s egy kis érzéki mohósággal nyúlt hozzá, a lányka sértődötten fordította el pillantását, s eltűnt előle a szép dekoratív biedermeier beállítás.

Az öregek szerelme, kivált a gyerekek előtt csak addig ízléses, míg nem valóság, csak ráfogás.

Az asszony észrevette, megértette a lánya ellenséges elfordulását, s durván elrántotta a kezét.

- Ne izélj itt nekem! - mondta idegesen.

Merry gyöngéden nézett az apjára, mintha ő akarta volna megvigasztalni. S meglepte az apja férfiassága, a gyöngédsége, a jósága. Igazán férfi ez, egy szeretni való, egy gyönyörű ember. S fel is állott rögtön, és odament hozzá, s hízelkedve borult a vállára, mint kislány korában, és megcsókolta a homlokát, aztán hozzádörzsölte az arcát az apja kissé borostás állához, s belecsókolt a sima kis bajusz alá, az izmos, kemény férfiszájra.

Az apa megveregette a lánya hátát, s kis játékos büszkeséggel kacsintott oda az anyjára.

- Látod! Te már nem tudsz így hízelegni!

- Ah. Talán tudtam valaha. Én nem szoktam senkinek hízelegni! Nekem szoktak azelőtt. De az régen volt.

- Anyukám! - mondta turbékolóan a férj, s kicsit eltolta magától a lányát; bal karral messze tartotta, jobb kézzel pedig megsimogatta a felesége állát.

Az asszony elnevette magát, aztán felbiggyesztette az ajkát.

- Na. Csak hagyjuk. Nem szeretem az erőltetett dolgokat.

- Nem kell azt erőltetni, babám - szólt élénken a férfi, s úgy pillantott rá, mint hajdanában, mikor még először kutatta a szeme kíváncsian és jövőbe nézve ennek a nőnek az arcán az ígéretet: az élet boldogságát.

Aztán a lányára nézett, furcsa, komoly, kutató nézéssel.

- Azt nézed - szólalt meg a felesége, már kissé humorizálva önmagán -, hogy hát ez tudna-e annyit vegzálni valakit, mint én téged?

Összemosolyogtak. Ó igen, ők értik egymást. Az első perc óta, hogy egymásra találtak, mindig ismerik egymásnak minden ki nem mondott gondolatát is.

Merry rögtön hidegen és magasról nézett le rájuk megint. A férfiakat általában nem szerette, különösek voltak neki, idegenek, kellemetlenek. Magasabb intelligenciájúak s emiatt örökké akaratlanul is fölényesek. Vagy nagyon is ostobák, s annál önhittebbek. Utálatos valami volt neki a férfi, s most, hogy az apját ilyen finomnak és valahogy nagyon értékesnek találta rusztikus formája mellett, egészen meg volt döbbenve, hogy az anyja, akit éppen szellemi kifejlődése óta ellenségesen és örökké kritizálva nézett, hogy tudott szert tenni egy ilyen férfira? S hogy tudta megtartani a szerelmét húsz éven át? Mivel? Az örökös zsörtölődésen kívül ugyan mit adott a férjének.

De ahogy az apjára nézett, s meglátta, hogy annak egész megkönnyesedett a tekintete, amint szerelmesen nézett a feleségére: meg volt döbbenve, és éreznie kellett, hogy az élet roppant titokzatos, s az emberek lelke soha sincs a néző előtt kipakolva, mint a batyus zsidó vagyona.

És mégis sértette, bántotta a szülői közt ez a szerelmeskedés. Illetlennek találta, természetellenesnek, s el akart menni, hogy ne lássa őket.

- Fáj a fejem - szólt.

- Fáj! - szólt részvétellel az anyja.

- Semmi; csak egy kicsit megfájdult a szobalevegőn. Lefekszem.

Gyorsan elkészönt, szaporán megcsókolta az apját s az anyját, és bement a maga szobájába. Az előszobából nyílt a szobája, azelőtt kamara volt az udvarra. Pár év előtt kikövetelte az apjától, hogy az ablak elöl tegyék el a kis sertésólat, s az istálló és a ház közt maradt helyen kis kertet csináltatott. A falakat befuttatták vadszőlővel, s az már fent járt az ereszekben, a kertecskét teleültették jószagú virágokkal, s a rezeda és a bazsalikom illata megtöltötte a kis szobát, amelyet Mariska a maga ízlése szerint rendezett be; Pestről hozott szép dolgokkal tömte meg.

Sok harcba került, míg ki tudta vinni, hogy itt egyedül engedték aludni. Mert a szülei megmaradtak a szűk kis utcai oldalszobában, amelynek egy ablaka volt s az egész házban a legnyomottabb és lelegevőtlenebb helyiség volt. - Aludni jó - mondta az anyja, ha egészségtani érvekkel támadta meg.

Az utcai nagy szoba volt a díszszoba, azelőtt ebédlő volt, de aztán átalakították ebédlőnek az udvari szobát, a kamarákat pedig szobákká változtatták.

A háznak csak egy ajtaja volt az udvarra a nagy előszobából, azt mindig az anyja szokta becsukni éjszakára, s a kulcsát felakasztotta az ebédlőben.

Kissé félelmes és börtönszerű volt a ház, amelyet csak a megszokás tudott tűrhetővé és talán kellemessé is tenni. Se kényelem, se bizalmasság, se szépség nem volt a házban s a ház körül, rideg volt, szükségszerű, szinte ínséges, mint minden ház Kerekegyházán, ahol még az egészen kicsi parasztházak a legkedvesebbek, kivált, ha egy-egy fa került valahogy az udvarukra.

Merry nem volt álmos és nem tudott aludni. Egy ideig kinézett az ablakon a szép holdvilágos estén, de a kert kedves, sötét zugába közelről hallatszott be a tehénbögés, s a rozmaryn szagát néha a tőzeg bűze keverte.

Idegesen egyenesedett fel s visszavonult kis szobájába, amely olyanforma volt, mint egy keleti bazár, megtömve egzotikus holmikkal. Az idén már abszolúte nem érdekelte a japán, tiszta indiai iparművészeti dolgokat vásárolt.

A barátnőjére gondolt, aki Pesten mindent pótolta neki, szülőt, barátot, ideált, a nagy művésznőre, aki úgy felszippanthatta őt, a kislányt, mint a rózsa illatát, s fájdalmasan érezte újra, mennyire visszaüppedt ebbe a kultúrátlan világba.

Leült egy kis kanapénak a szögletére, amely a szoba sarkában volt, s két tenyerébe támasztott állal váratlanul Kerek Ferkó jutott az eszébe.

Nemigen volt semmi határozott fogalma róla, ki lehet, mi lehet ez a fiatal férfi, tulajdonképpen nem is volt kíváncsi rá, a mai valóságára; azt a régi képet akarta újra látni, mikor ő kislány korában félrehúzta az ablakon a fehér csipkefüggönyt és leste délben az arra kocsizó deákat...

Valami nagyon szépek jutottak erről eszébe: szók, finomak, modernnek, különösek:

- Némi szenzációk szántották akkor ifjúságom zsenge üdeséget... S még nem cikázták át érzéki tüzek, maró gyönyörűségek zsibbadtságos kislányéletemet...

Ezt megírja, ezt beleírja a levélbe, gondolta magában, s ijedten jutott eszébe a félbenmaradt, a nagy szobában, az asztalon hagyott levél.

Minden vére a fejébe tódult ijedtében. Ha az apja elolvashatná.

Úgy megrémült, majd elszédült ettől. A szájacskáját kinyitotta s nyitva felejtette, mintha ijedt kiáltás után tenné.

Borzasztóan restellné, ha az apja olvashatná azokat a túlcsiszolt finomságokat, amiket ő olyan, szinte testi kéjérzéssel szokott leírni, a legújabb s legfiatalabb írók modorában.

Óvatosan felállott és kiment.

Átlopózott a szobákon, s benyitott csendesen az utcai szobába.

Végiglebegett fehér ruhájában a szobán, amely világos volt, mert az öregek félig nyitva hagyták a hálószoza ajtaját, s a lámpa bevilágított.

Ebben a percben megállott, mert az apja erős, tiszta, vastag hangján folytatta a beszélgetést, amelybe már, úgy látszik, az ágyban fekvő, nagyon belemelegedtek.

- Hát azt mondta a kis professzor: Van szerencsém megbízom: Kerekegyházy Ferenc nevében megkérni a polgármester úrtól a lánya kezét.

Merrynek minden vére leszállt mélyen a szívére. Az anyja valami szokatlan hangot adott.

- A lányomat!? Kerekegyházy!

- Azt feleltem neki, hogy a lányom az anyjáié. Tessék annak rendje és módja szerint hozzáfordulni, nem így a kocsmában, hozzám.

Az anyja, úgy látszik, meg volt elégedve a felelettel, mert valami helyeslő hangot hallatott:

- Képzeld, azt kiáltja vissza, hogy vigyázzak, mert ha nem adom hozzá, *megszökteti*.

Merry egyik ámulatból a másikba esett.

Egy olyan furcsa regény sült ki itt váratlanul a füle hallatára, erre igazán nem volt elkészülve.

Még nevetni sem tudott volna rajta.

Hát az ő régi intimus emlékei ilyen hamar kivirágzanak valami barbár, otromba paraszti valósággá.

- Pfuj - mondta magában, s gőgösen kihúzta a derekát. - Megkérni látatlanban s megszőktetni ismeretlenül, erre csak ezek a bárdolatlan kocsis tempójú urak képesek, akik ostobák és műveletlenek, és pökhendiek, önhittek, falánkok, habzsolók, mint az állatok.

Szeretett volna még többet is hallani, de nem mert itt maradni.

Pár pillanatig még várt, de odabent senki sem szólt, s ő halkán megfordult, s amerre jött, visszalopózkodott a maga szobájába.

Lábai alatt csikorgott a deszka; a kilincs zörrent.

Megrémült.

Ha észreveszik, hogy leskelődik.

Ha megtudják, hogy mindent hallott, vége. El kell süllyednie.

Úgy lopta magát, mint a tolvaj, s igen fellélegzett, mikor a kis szobájába visszatért.

Ott jutott eszébe, hogy mégsem hozta ki a levelét.

Idegesen kezdett föl s alá járkálni a szobácskájában. Hátra tette a kezét, lehajtotta a fejét, s égett a homloka a haragtól.

Eleinte azt hitte, hogy arra haragszik, a Kerek Ferkóra, aki így mer őrá gondolkodni, de aztán rájött, hogy saját magára, amért valahol a belsejében ideges remegést érez s közönséges női hiúságot és örömet, s amért minden fölényessége mellett is kitört egyszerre belőle a boldog kacagás.

- Szép história - mondta magában -, hogy megkérnek a kocsmában, és meg akarnak szőktetni az ablakon át! A kentaur és a lány; a mongol törzsfőnök és a lányrablás az ókorban!... És éppen én!...

- Ez szép. A kis Mariska, az boldog volna a helyemben... Sőt az öreg Emma is.

Kacagott.

- Kicsit irigyelni fogják a botrányomat a szüzek.

És nevetett, nevetett, míg csak hirtelen rá nem jött a nagy megaláztatásra, amely az ő modern nőiségét érte. Akkor toppantott, s összeráncolt homlokkal mondta.

- Haha! Egy suffragettet megszőktetni! - és nevetett.

Az anyja azonban odabent a hálósobában sírósan beteg hangon szólt:

- Az már igaz, hogy csak a férfiakra kell valamit bízni, ha el kell romolni annak a dolognak! Nem tudom, hogy miért utasítottad vissza olyan durván. Hát talán az én lányom nem illenék be Kerekegyházy nének? Vagy talán egy Kotzogh Péterre sértés az, akármilyen módon kéri meg a lányát egy Kerekegyházy?

- Hát te mit tettél volna?

- Szép kérdés! Ki nem löktem volna, az bizonyos!

- Na hát kilödni én se löktem ki - mondta a polgármester komolyan, egyenes kálvinista ravaszsággal. - Én beugrattam a csikót a karámba... Tudod!... Mert jó csikó! Érdemes vele kezdeni! De előbb be kell törni!... Hogy jó igás legyen belőle!... Mert ismerlek én benneteket! A lányodnak is olyan mindenre jó férj kell, mint az anyjának. Azt pedig szoktatni kell... Annak iskola kell, mint a jó lónak! Hogy türelmesen rágja a zablát. Mi! Anyó?

S szerelmesen paskolta meg a felesége meztelen vállát.

Minden épkézláb embernek szaladnia kellett cimborák után. Maguk a professzorok is elmentek, hogy a legénybúcsúra vendégeket hívogassanak.

Ferkó kis ideig magára maradt, csak egy csomó üres söröspohárból gőzölgött kissé bizony émelyítően és szúrósan, mint valami rossz emlék, az előbbi társaságnak s az iménti kényelmetlenül bolond históriának a szaga. Ferkó egy percre magára eszmélt.

Kemény barna szemöldökébe beleütkezött hosszú szempillája, amint lehajtott fejjel előre bámult. Eddigi tréfái az unatkozó ember könnyelműségéből eredtek, de most túllőtt a célon!

- Ej - ütött az asztalra csinált könnyelműséggel -, eb, aki bánja. Emberhalál lesz belőle. Mindenkinek jussa van egyszer megbomlani.

Hátravetette magát a széken, s igyekezett elfojtani minden kellemetlen érzést. Egy jó hecc az egész, ma mulatunk, s holnap mi kacagunk rajta, milyen kolosszális bolondságot tettünk.

Hiszen csak egy motívum hiányoznék az egészből: férfi önérzetét sértette, hogy egy ismeretlen lányt, egy fiatal s művelt lánykát kevert bele a dologba.

De aztán ezt is lerázta magáról.

Ej, mit! Legalább egyszerre híres lány lesz belőle. Legfeljebb kosarat ad: s meglesz a teljes elégtétele, hogy Kerekegyházat kosarazott ki.

- Bundi bácsi - kurjantotta el magát, s belerázta a haját a homlokába.

- Ha felhúztuk a harangot, most aztán kongatni kell. Most már nincs megállás!... - De azért eszébe villant, milyen derék volna lóhátra vetni magát, s kivágtatni ebből az ostoba és rút komédiából.

Bundi bácsi betotyogott.

- Hát öregem, van-e elég bora? - kérdezte tőle.

- Borom? - szólt Bundi bácsi; pakli gyufát vett ki a lajbi zsebéből, aztán székre állott, s levette a függőlámpa üvegjét.

Addig nem is szólott tovább, míg nagy körültekintéssel meg nem gyújtotta a gyufát a nadrágja szárán s nagy sustorgás után lángra nem kapott a kéntől a faszálacska, attól pedig a széles lángú lámpa bele.

Még egyszer meggusztálta a lámpát, jól ég-e, aztán hunyori pillantását Ferkóra vetette, s azt mondta:

- Hát vanni van.

- De mennyi?

- Mennyi. Hát amennyi kell.

- Mind kell! - kiáltotta Ferkó, s újra az asztalra ütött egy kicsit. Mesterségesen tüzelte magát a legényes tempóba.

Bundi bácsi helyére tette a széket, mert rendes ember volt.

- Má pedig mindet nem adom.

- Nem-é?

- De nem ám. Másnak is kell.
- Mámma nem kell másnak. Ma mindenki az én vendégem.
- Eltérek.
- De ami bor van a pincében, annak el kell fogyni.
- El-e?
- El a.
- Hát igen arra való. Hogy tisztujjon a hordóbul.
- Na hát akkor megegyeztünk.
- Hát, meg ippén nem.

Ferkó dühös lett, azt hitte a pénzét félti az öreg.

- Kifizetem rögtön, ne féljen - mondta, s a zsebébe nyúlt. - Adjon tintát, tollat.

Az öreg gyanúsán nézte a dolgot, s nagy morogva hozta elő a sarokból, a vak polcból az ócska krajcáros tintatartót, meg a satnya kis tollszárat.

Ferkó fogta, belemártotta a tollat a tintába, s ráírta a nevét a váltóra: Elfogadom...

- Porzót.

Az öreg port sepert össze a földről, s ráhintette az írásra, mintha búzával vetné be a felszántott földet.

Ferkó megfordította a lapot s a hátulsó oldalára is ráírt egy nevet.

- No öreg itt a pénze.

Bundi bácsi azonban csak nézett, nem nyúlt a papírhoz.

- Mi a fene a - kérdezte kurtán.
- Váltó, - csak ismeri a váltót!

Az öreg megingatta a fejét türelmetlenül.

- A váltót csak ismerem, de azt nem, hogy micsodás e.
- Hát nézze öregem, megmagyarázom. Ez itt egy hamis váltó. De ez többet ér, mintha jó volna. Mert hiába írok én magának váltót alá, azt se én nem fizetem ki egyhamar, se az apám. De ezt a váltót, amelyikre ráírtam az öregnek a nevét: ezt hamar ki fogja magától váltani, aki tudja. Én is, de még hamarabb az apám. Legokosabb is, ha most rögtön elküldi hozzá. Sokért nem adja az öreg, ha ilyen hamar a markába kaphatja a rossz fiát.

Elfordult s elnézett. Valami meghatottság rezzent meg keserű szavában.

- Osztán mennyirül szól az a váltó?
- Nézze meg.

Bundi bácsi úgy hajolt fölibe, mintha kút felett állana.

- Tízezer korona - mondta elképedve. - Énnye a zistenit - fakadt ki egyszerre -, hát én rullam már azt tudják, hogy én pízír be is hagyom magamat záratni?

Ferkó fürkészve nézett rá.

- Tán nem kell? - kérdezte az öregtől.

- Nekem? Én, úrfi, én az egész istenségir nem adnék egy marok dudvát.

S köpött hozzá, mert az ő nyelvén finoman dudva néven neveződik az, ami legutolsó az ember portáján, de ami mégis becses, mert az javítja a földet, s amellet főzik az ételt a kunsági menyecskék, fa hiányában.

- Ne komédiázzék kend velem - kiáltott fel Ferkó - Ne játssza itt nekem a becsületes embert. Nekem nem kell ingyen a bora. Fizetni akarok érte.

- Jó no, jó! - felelt vissza az öreg. - Majd megmutatom az asszonynak. Csak nem vagyok huncut, hogy ebbe a szűk világba eleresszem a vendéget. - Avval megfogta a váltó sarkát, mintha patkányt vinne a farkánál fogva.

- Ötezerir bort! - morogta még a fejét csóválva. - Jól nízünk ki.

S kilötyögött az ajtón.

Ferkó dacosan szegte fel a fejét!

Hát ötezer forintos ceppet fog csinálni itt egyfolytában!

Éppen jó, hogy hangokat, jó, bortól recsegő, korhelységre hajló hangokat hall a folyosóról, mert már igazán nem tudna nehéz érzései elöl menekülni. Nagy dolog az első igazi lépés a mélység szélén.

Három fiatal férfi lép be. Elöl jön Daruka Lukács, vastag, nagy fekete fiú, tele kunsági parasztgöggel színig, a tokáját úgy kifeszíti a gallérjából, hogy majd megpattan a gégéje, utána lép be Véry, a szép szolgabíró, aki megyés helyről való, s gentry modorával igyekszik verni a helybelieket. Leghátul ballag a csendőrszázados, aki nagyon kezd már elhízni, de azért nem hagy fel a fiatalkodással, felesége nagy bánatára.

- Itt vannak a hivatalosak! - kiáltott fel a százados, s kidüllesztette a mellét, aztán kordialiter fogott kezét Ferkóval a másik kettő után. Kétszer-háromszor megrázta, s jól megnézte Ferkót, akivel még sose találkozott ilyen közelről.

- Remélem, már eleget hallottál rólunk - kacsintott a szemébe, s hirtelen hangosan kacagott. - Mi vagyunk a falu bikái. - S úgy hahotázott, hogy a szeme egészen elveszett az arcában.

- Csak rátok kell nézni - mondta Ferkó, s vidáman nevetett össze a három fiúval.

- No, mit isztok? - tette hozzá.

A pincér is előkerült, s a cigány fickóval együtt minden kérdés nélkül borospalackokat rakott az asztalra. Négyet-ötöt hozott s egy csomóba tette.

- Sorra az összes asztalra! - parancsolta Ferkó, s végigmutatott a két szobán. - Tele rakni minden asztalt, de rogyásig.

- E' jól kezdi - kiáltott a csendőr, s újra gyerekesen nagyot kacagott -, jól van szívem! Én az enyim, te a tied, ásó, kapa tesz össze bennünket. - Azzal megint hatalmasat kacagott, s felkapott egy palackot.

Daruka Lukács még jobban kidüllesztette a tokáját, s leült az asztal mellé mindjárt a Ferkó oldalára. Arra az egyre mindig vigyázott, hogy a legelső helyen jelenjen meg, mert ő volt a leggazdagabb fiú a városban Ferkó után. Butaságban azonban senkit sem eresztett maga elé.

- Barátom, a Kása Esztinek egy selyemblúzt ígértem - szólt torkából Lukács s Véryhez fordult.

Véry lerántotta a száját.

- Azt ingyen is lekaphatod - mondta kicsinylően.
- Azt? Azt nem, barátom - szégyenült meg egy kicsit Lukács.
- Ezek mindig csak a szoknya után bomolnak - kacagott a százados, aki úgy látszik, nem is tud másképpen szólni, csak hogy minden szavához kacag egyet egészséges fehér fogaival.
- Tán te nem? - mondta Lukács gargalizálva, s kurta, vastagon serkedő bajusza alól köpte oda a szót.
- Csak ha bor van bennem! - nevetett a csendőrtiszt, s kedélyesen rázta meg hájas testét a kemény széken.

Ferkó sorra koccintott velük:

- Szervusz, szervusz - ütötték össze még kissé szertartásosan a poharakat, mert voltaképpen még sose ültek együtt Ferkóval a fehér asztalnál. Ferkó eddig, ha egyszer-kétszer be is jött a városba, meglehetősen távol tartotta magát a dorbézolók kompániájától.
- Van most egy olyan lovam, barátom - szólalt fel ivás után a százados, mintha csak a pohárból hörpintette volna ki a szót -, az áldását! hogy olyant még nem pipált Európa. A fene egye meg a dögit, úgy megy, mint a kutya; ebbe a melegbe egy araszra kihányja a nyelvit.
- Igazán - érdeklődött Lukács.
- A nyű essen bele, így kilógatja a nyelvit e!
- A szép lehet - szólt unott arccal Véry.
- Alig várom, hogy a sógorom lejjön Pestről. Barátom, a pesti úr, az mind nagy lovas meg nagy vadász! Hát erre a lóra fogom ültetni a sógort! Hogy fog az festeni azon a lovon; mint egyik kutya a másikon.

Jóízűen, hirtelen felkacagtak mind a hárman, még Ferkóra is ráragadt a kacagás, pedig egyszerre csak úgy vette észre, hogy ő valahogy lemaradt ebben a kompániában. Az elébb a professzorok közt ő volt a duhaj, most meg mintha ő lett volna szolid professzorral ezek közt a fickók közt, akikről messze virított a parasztság, mint a pipacs a búza közül.

- Barátom, van egy puskám is a sógor számára. Meg se kell rántani, már lű. Majd a markába nyomom, azt mondom neki, hogy na, sógor, ez jó egy snelleres puska, ez neked való! Hogy fog örülni neki! Mint a tyúk a... a zosztrigának.

Erősen, teleszájjal nevettek, a százados kerek vörös arca egészen lila színű lett a szűk kravátliban, torzonborz barna vilmosbajusza mögött.

Valami ártalmatlan vidámság volt ez, mint ebéd előtt a korai jókedv, kicsit mintha csinálták volna.

Ferkó hagyta, hogy ráragadjon; még kissé szótlán volt, de mintha források, jókedv áradások titkos erei buzogtak volna föl benne csendesen, szelíden, hogy megtöltsék a lelkét friss kedvvel, kitörő pajzánsággal; egyre jobban belesodródott az árba, s érezte, hogy könnyen, játszva tartja már magát rajta. Csak hadd eregessék ezek előre a vígság apró tűzszikráit a tarlóba, majd megjön ő is a maga izzó lángcsóváival. Sejtelve sem volt róla, miket fog csinálni, de azt tudta, hogy nagyszerű heccek vannak készülöben. Valahol a gyomra táján kóválygást érzett, amely felfelé haladt az agyának: mint nálam a költői ihlet.

- Ma hallottam szegény két bátyádról - szólt a szolgabíró.

- Melyikről? Károlyról, Zoltánról? - kérdezte Ferkó s összevonta a homlokát. Körülbelül az ő korában halt el két testvérbátyja jó pár évvel ezelőtt, ő akkor még gyerekszámba ment. Most hogy azoknak az útjára tért, a korhelyek útjára, mintha intést érzett volna sorsukban.

- Károlyról, aki télen feljárt a dzsentrikaszinóba kártyázni, tavasszal, ha hazajött, mindig több pénze volt, mint mikor elment, ámbár úgy élt odafenn, mint egy indiai nábob.

- No, megesett azzal is - szólt Ferkó -, hogy két hét múlva már itthon volt, ha elfogyott a pénze, s akkor télen úgy élt, mint egy indus fakír.

A százados nagyot kacagott, s ezzel kiadta a mondanivalóját. S Ferkóban egy arasszal megint feljebb dagadt az ár. Híres korhely bátyjainak emléke megint pattantott egy pántot lelkének lazuló abroncsaiból.

- Hát Kerek Zoltán - folytatta hencegő hangon a szolgabíró -, aki nyáron gazdálkodott, télen meg berukkolt katonának! Mer a pénzt csak a huszároknál lehet szépen elkőteni. Avval esett meg, hogy egyszer parádén lovassági felügyelő előtt nem jelentkezett, hát az rákiált:

- Hadnagy úr, hozzám!

Odarúgtat a Zoltán.

- Honnan jön maga? - ordít rá az öreg főgenerál.

- Erről jöttem e! - int nagy flegmával, a kardja hegyével Zoltán.

A vén generális majd leszédült a lováról.

- Micsoda beszéd e - kezdi szidni -, nem tudja megmondani?...

Hát, barátom, azt mondja rá Zoltán isteni flegmával.

- Jelentem alássan, kegyelmes uram, velem ne tessék pörölni, én csak tartalékos vagyok!

A százados, aki már maga is ezerszer elmondta ezt az adomát Kerek Zoltánról, akiről özönnel van forgalomban máig adomáknak egész serege, rettenetesen kacagott, csakúgy harsogott az üres két nagy terem, amelyben rajtuk kívül még csak temérdek borospalack volt, hűségese várván a locsolni való torkokat, gégeket.

Zsivaj volt kint a folyosón, mindjárt nyílt is az ajtó, s egy csomó új vendég, csupa vidám fiatal férfi özönlött be rajta.

Ferkó azzal a kedves otthoniassággal fogadta őket, amellyel Zoltán bátyja szalutált valaha a lovasság főfelügyelőjének. S vidám önérzettel érződött ki minden mozdulatából, hogy ez az igazi élet, ez az élet izzó ragyogása: a karakter fényes kiteljesedése a mámor tanyáján.

És távolról, mint egy virágocska illata, csapta meg az az érzés, hogy milyen jó volna, ha találomra igazi lányt választott volna. S amint az új emberekkel poharat koccintott, mintegy álomban az ismeretlen menyasszonyra emelte borát.

A dáridó folyt.

De Ferkó, aki minden következő perctől valami meleg érzést várt, amely e pillanatban még hiányzott, az egész erőszakolt és nem természetes vígság mélyén egyre erősebbnek érezte a belső ellenszegülését, a jóérzése tiltakozását.

Annál vadabbul szegte hátra a fejét, s koponyáját falnak vetve, komor daccal bámult bele a két nagy terembe, amely tele volt már ittas férfiakkal.

Bántotta, vérig sértette az a hír, hogy a polgármester kapujában kivont karddal áll a városi hajdú.

Mit, hát féltik tőle az ismeretlen lányt? Vagy ostoba kisvárosi hetvenkedés ez is, mint az, amit ő csinál?

Önmaga ellenére egyre durvább lett, egyre szilajabb és nyersebb. Amely pillanatban valami szelíd érzés sugallta át, mindig valami képtelenül vad tréfába kezdett. Mintha agyon akarta volna verni önmagát.

Mikor észrevette, hogy túlságos a lárma, a feltűnés, a viszketeg, amit a dáridójával okozott, ahelyett, hogy mérsékelte volna a heccet, előhordatta a cigányokat, valahol egy banda volt a városban, s azt kurjantotta, hogy mikor Kerek Ferkó a legénybúcsúját tartja, muzsika másnak nem szólhat. Minden sarokba állított egy bandát s azoknak sorban kellett húzni a nótát, vagy összevissza, ahogy éppen parancsolta.

Megbőszítette, hogy senki sem szólt ellene, hanem mindenki el volt ragadtatva az ötleteitől, amelyekhez hasonlókat a szegényes és durvaságra is szűk kaliberű koponyák és a lapos zsebek itt sohasem tudtak teremni.

Ahogy a társadalmi rendnek ellenszegül néha egy-egy alapjában véve becsületes ember, s rabló lesz és lázító olykor szelíd és jámbor lelkekből: úgy vágott ő most bele a tivornya részeg mámorának védelme és izgatása mellett a saját jóízlése egyéniségébe. Mintha kifordult volna önmagából, fékevesztetten tombolt s fáradhatatlanul ivott és dalolt, mint valami vadállat.

Régi bús magyar nótákat eresztett meg torka ezüst résén, s míg a drága dallamokat szinte határtalanná vált hangon zengte, elgondolta, hogy milyen veszettül furcsa is az, hogy az ő őseinek vas jármát szenvedett hajdani parasztság síró hangja fakad újra az ő úri száján, s mégis mintha valóban az ő minden világkeserősége zúdulna fel azokban a nótákban.

Az urak hát véres könnyekre izgatják a gyöngytermő kagylót, aztán kiszedik a gyöngyöt s díszül viselik, lelkük ragyogásául. Micsoda ösörökség lehet a fájdalom az emberi lelkekben, ha minden ütésre így meg tud zendülni.

Nem bírt teste energiájával, kiugrott az asztal mellől a középére, s a cigány elé állva, hatalmas baritonján, amely most valami különös érettséggel fakadt fel, dalolta:

Hej, egy se betyár, ki gyalog jár,
Hej, ki bodor lovon nem jár!
Ládd az enyém bodor deres,
Egész világ engem keres!

Senki sem ismerte a nótáját, s nagy csönd lett. És őt elfogta az előadó gyönyörűsége. Kivágta a karját, meglengette a mennyezet felé, s beledalolt a cigányba, aki halk pengetéssel kísérte, tanulta, kiszívta belőle a dallamot.

Az erdőbe, nagy erdőbe,
Rajtam ütött a vármegye.
Ki fokossal, ki baltával,
Hej, ki-ki maga szerszámjával!

Megtörölte a homlokát kis piros selyemkendőjével, amelyet könnyű vászonkabátja felsőzsebéből cibált ki, s aztán meglobogtatta a kendőt a levegőben. Tamási volt most, aki a süldő Blaha Lujzának dalolt valaha...

Én se vettem azt tréfára,
Felugrottam paripámra,
Béugrottam Tornajjára,
Kedves babám kapujára.
Nyisd ki rózsám kis kapudat
Hadd kössem be a lovamat.
Egy kis szénát, csak abrakot!
Nem tölt az itt harmadnapot!...

Tüzesen vágott az asztalra, hogy a poharak táncoltak rajta. Tudta, hogy ez már több az igazinál, ez már játék, komédia. S szilajon vágta el magától a nótát, hagyta, hogy a többiek megbámulják, mint ahogy meg szokás bámulni a nagy bolondot, a nagy duhajt, csendes jókedvvel, biztató, heccelő odaadással, s új nótába rohant:

- Hej! - kurjantotta s magasra emelte poharát.

Száz szónak is egy a vége.
Bort ihatnék ez a gége.
Igyunk, igyunk egy keveset,
Hagy oszoljon a kereset.

Pattintott, csattantott, dobbantott s újrázta:

Igyunk, igyunk hát ma mindég,
Hagy oszoljon az örökség!

Kacagtak a férfiak, s helybenhagyták. Hagy oszoljon a Kerekegyházy vagyion. Úgy is az a sorsa. Mindenki megmámorosodott attól az érzéstől, hogy most valami nagyszerű pillanatot élnek. Mert százszor izgatóbb a világromlás pillanata, mint a világok születése.

Mámorosan hajlongtak, tőle hasonló kedvre kapva fiatalok, öregek. Mint a bor mocsarából hajladozó nádas. Mintha mindenki meg volna örülve. Boldogságtól vagy csudalátástól, vagy egyszerűen a bortól. Minden szem zavaros és könnyfutotta. A torkok rekedten ordítanak, a kis kántor szája mellé teszi a tenyerét, hogy a hangja jobban kisívítson a nagy hangzavarból, az öreg Bodonyi bőföggve szól bele a gajdolásba s olyan, mint Bacchus isten, aki kőből a kutak tetején vizet ont... Két fiatalember összeölelkezik és szabad karjaikkal a levegőben kalimpálnak. Egy vörös képű fiú nagyokat csap részeg barátja hátára, hogy az előre bukdos az asztalra. Egy álmos bácsi már minden taktusnál az asztalt veri az orrával, de azért dalol.

- Hej - kurjantja Ferkó - Bundi bácsi, be kell fűteni a vendégszobákat, mert aki itt elalszik, azt dunna alá tesszük.

Részeg röhögés kíséri a szavát, a bolondságban is zseni a zseni, s csöndre inti a cigányokat, síri csöndben várnak.

Középen áll, kivágott karokkal, s megadja a nótát.

Csendesen dúdolja maga elé:

Két petrence, három kalangya,
Ne légy pajtás a pap bolondja.

S táncosan kirúgja a lábát.

Mindenki fölnevet, mintha csiklandoznák. Odavannak a jókedvtől a pillanat hatása alatt. Ahogy ez a Ferkó mulat, úgy igazán csak a régi tivornyások tudtak! A satnya, blazírtot játszó, nyírott bajszerű fiúk, akik a restek szigetén szeretnek ácsorogni a bálókban, most együtt táncolnak a kipirult arccal középen ropogó Ferkóval. A szomszéd szobabeliek egymás háttára gyűlnek az ajtóba s belerikoltanak a nótába, a zenébe, a táncba.

Mindenki örül neki, milyen talpraesetten csinálja a Ferkó. És ő rakja, ahogy valaha süldő gyerekkorában tanulta szegény Uszkay bácsitól, az apja egyetlen lengyelétől... Nem parasztul, hanem úri módra! Ahogy Balassa Bálint járta a királyné előtt...

Az ős táltosok, az úri papok tánca ez, amely megrázta a lelkeket és varázslatot idézett a nemre. Ott van még a kézverésekben, a taktusra szóló acélcsattogásokban a samándob dörgése, de ott van a mozdulataiban az ezredéves úri magyarság dali délcegsége...

Szilaján és büszkén, és önmagában szerelmesen járta a táncát s míg arcáról némi tajték kezdett ömölni, érezte, hogy hazugság az, hogy az Isten Ádámot és Évát párral teremtette. Ádámot magában alkotta, önmagának. A párja már csak kiforgatása volt az isteni koncepciónak. Mert én vagyok én, és én vagyok az én istenem és mindenségem az egész világon...

Nagy taps és éljenzés tombolt, mikor egy utolsó topp után kiáltott Ferkó.

Körülrajongták, s mindenki úgy érezte, mintha ő is végkimerülésig volna. S mindenki tudta, hogy most egy olyan feledhetetlen pillanatot éltek át, amelyet az unokáknak szokás elmesélni, hogy: Hej, Kerek Ferkó, az volt a legény! Az utolsó magyar dalja! Ha más tánc közben a csizmája szárát csapkodta, ronda és paraszt. Ferkó a földet verte tenyérrel de mintha acélrugón járt vón az ina. Úgy tűnt fel, majd kirepült az ablakon! Az volt az igazi, az ő guggcsárdása!...

S pirosan és szeretettel vágta bele a Ferkó karjába. Mind sorra szerette volna ölelni! Mind mintha asszonnyá lett volna ennek a páratlan férfias férfiasságnak bűvölete alatt. Hogyne. Ezt megölelni! Ezzel markot szorítani, több kéz, minden asszonyi dolognál.

De Ferkó úgy érezte, rászakad az alacsony padlás, ki a szabadba, most a csillagos eget föl tudná lélegzeni.

- Hej, cigányok, csülökre mind! Éjjeli zenét adunk a menyasszonyomnak.

Ahogy kimondta, már megbánta.

Megint nagy erővel tört fel belőle az a kétségbeesett idegesség, amely elfogta, ahányszor csak eszébe jutott ez a szégyenletes tette.

S ahelyett, hogy engedett volna ennek a szemérmes jóérzésnek, hogy megkímélje legalább a nyilvánosság rázúdításával az ismeretlen és ostoba tréfával kipellengérezett hölgyet, egy még mindnél vadabb tréfába fojtotta a lány érzést, mintha csak erőszakos eszközökkel akarta volna narkotizálni a benne élő jóízlést.

Kesztyűt húzott, s a zsebébe nyúlva, kesztyűs kézzel viszkettető port markolt a tenyerébe, amit egy éjjeli házalótól kapott ma éjjel.

Sorra ölelgette a cigányokat és mind bekente őket, míg azok kikászolódtak a hangszereikkel az enyhe szelű éjszakába.

Hangosan kacagott jó viccén, aztán durván, nyersen szidta le önmagát az otrombaságért.

Volt, aki észrevette, mit csinál, s egy perc alatt mint a futótűz terjedt el a híre Ferkó legújabb ötletének. S Ferkónak látnia kellett, hogy ő, aki a legfinomabb ízléssel hiába jött volna ide kultúrévezeteket csinálni, ezzel a durvasággal egyszerre hetvenhétszeres magasságba szökött a pajtások szeretetében. Majd megették, csak a kesztyűjétől menekültek, s a hívek jobbra-balra hemperegtek a kacagástól, amely az éjfél utáni órákban ragadósabb a bojtorjánál.

- Becsületemre - kiáltott a szolgabíró -, ez gyönyörű tréfa. Ilyet még a fene se hallott.

A polgármester fura zenebonára ébredt feleségestől. Három ablak volt az utcára, mindenik alatt egy banda helyezkedett el s mindenik más nótát húzott. Szép hallgató nótákat, de együtt zagyva hangzavarrá vált az egész.

- Istenem - ilyen csúfság -, mondta sírva a polgármesterné.

- Ne búsulj - szólt nyugodtan az ura -, annál jobb lesz a vőd, minél komiszabb volt a vőlegény. Lesz mit jóvá tennie.

Ellenben hátul az udvar végében, a kisasszony ablakán már úgy szállott be a zene, mint valami tündérálom. Ott már szép volt és kedves és ingerlő. Úgy zengett, mintha az egész város tele volna muzsikaszóval.

S Merry olyan boldogan ugrott ki ágyacskájából, mintha mégiscsak Mariska volna. Mert a Mariskák, az éjjeli zenés Mariskák dolga a legkedvesebb és legboldogabb állapot.

Zúgó fejfel valahogy már szinte azt képzelte, hogy öltöznie kell a szökésre, s ki tudja, nemet mondott volna-e, ha az ablak alatt hívó szóval áll a nyalka fiú, akit négy pejlovas kocsija vár kint az utcán.

De ahelyett az anyja lépett be.

- Fiacskám öltözz, meg ne ijedj. Apád mondta, hogy most rögtön megyünk a tanyára, a többit majd elintézi ő.

Mariska úgy megijedt az anyjától, hogy arra a szép és mesés lovagra kellett gondolnia, aki odakint éjjeli zenét húzat neki, hogy a rémülete oszoljék.

A bandák most egyszerre együtt kezdték, hogy: „Ritka búza, ritka árpa, ritka rozs...” S Merry visszadült ágyába és valami tündéri hangulatban ütögette fejecskéjével a taktust... Hej kislány, kislány, kislány, mondd meg az anyádnak...

A cigányoknak azonban elég volt a kínból. Már éppen eleget vergődtek, vakaróztak a Ferkót kísérő fiatal urak képtelen gaudiumára, s most a primások öklüket rágva állottak az úr előtt.

Ferkó halkan, keményen újabb nótát parancsolt, de erre a cigánysereg nyúllá vált, s úgy szétszaladt, hogy pár perc múlva már csak az utca végén lehetett látni sötét árnyékaikat.

- No ezeket a pecér se fogja össze máma - mondta a szolgabíró. - Mi mehetünk dolgunkra.

Ferkó intett és sötét arccal gondolta el, hogy ma már éppen elég barbárságot követett el, amit levezekelni nem lesz elég az élet sem. De elfeledtetni, még az unokái sem fogják.

De hát ez a multság! Mit csináljon a magyar úr, ha nem ilyeneket! Mikor minden szabad neki, minden lehet, s mindent nemcsak megbocsátanak, de nagyszerűnek is találják, amit tesz. Kezdte ő másképp is. De mikor kultúrával jött, kinevették. Ezt biztosan meg fogja bocsátani még az apja is.

- No, hálistennek - gondolta magában keserűen -, most már igazán elrontottam a dolgomat.

S komor arccal fordult arra a gondolatra, hogy hátha éppen ezzel hódította volna meg a cívislányt...

- Utálatos az egész élet, de a legutálatosabb én vagyok magamnak benne! - mondotta s visszafordult.

- No, menjünk vissza a Nagypiszkosba! - szólt hangosan, s a nagyvendéglő felé bökött a pálcájával.

Enyhe, megüdítő szél fűjt az arcába, amely égett a bor hevétől, a tomboló vér tüzétől s a szegénypírtól.

Mikor visszaértek, a Nagypiszkos bizony üres volt. A jeles vendégek, akik nem voltak hozzászokva az ilyen késői fennmaradáshoz, mind megszöktek, s azóta már álmos hitvestársaikat békítették a Ferkó nagyszerű vicceinek elsorolásával.

Virradt, percről percre nőtt a korai világosság. A nagy templom előtt már gyűltek az „embervásárra” a napszámosok, s köpcös gazdák baktattak ki válogatni belőlük, mert szombaton mindenki dupla porciót szeretne végezni a mezőn.

A piac közepén szakadatlan csorgással gőzölgött az ártézikút forró, kénes vize. Az alacsony, görbe cső három ágban ontotta a vizet, s csinos, botorkáló cseléd lány jött már bádogkannával a pirkadat rezgő fényében a kútra. A Ferkó két társa rögtön szemügyre vette a lányt, s csintalan szokat szólottak neki.

A házak még tompán szunnyadtak a mozdulatlan, vastag fejű gömbakácok mögött, mint földön heverő nagy barmok, csak néha hallatszott a kérődzésük, valami reggeli zaj itt-ott, a mezei gazdák szerszáma, jószága csikorgott. A tágas lapos piac még csöndesebb, elhagyottabb volt, mint nappal, az alacsony fekete pántos, rozsdás pléhű boltajtók be voltak még zárva, de már a veres zsidó, a Grünfeld nyitott, s álmos szemét meresztgette reggeli vevők után. Az egyik paraszt meg is indult mindjárt, s csámpás, nehéz lépései meg sem szűntek, míg a boltig nem ért. Jó reggelt dörmögött, egy mutatóujjal a kalapja széle felé intett, s dohányt, egy pakli hármast kért már kint az utcán.

Valami csudálatos lomhaság lappangott a levegőben, lelógott az égről a földre, mint valami halászháló, s akit elfogott, megnehezítette a járását, a lépését, a lélegzését; az órák múlva megjövő tikkasztó kánikulai meleg nyújtogatta már előre a hangulatát.

Ferkó a reggeli bágyadtságtól úgy besodródott, mintha gomolyagba gyűrték volna láthatatlan szellemek.

- Hogy lehetne itt élet - gondolta magában -, ahol a nép ekkora csizmákban indul a munkába; hogy lehetne attól azt kívánni, hogy dolgozzék. Úgy tűnt fel neki hirtelen, mintha a nagy sötét földű Nagyikunság csak azért termette volna magának ezeket a férgeket, az embereket a hátán, mert jólesik neki, ha vannak, akik egy kicsit vakarják rühes felszínét, de nem hogy kizsákmányolják s kivájják belőle az őskincseket. Csak annyira tartja el őket, hogy lomha békében tengődhessenek, s valami külön napot, külön levegőt, külön életet tart a saját szükségére, amely ezt az emberfajt, amely itt él, lebéklyózza a tompa szűk körbe, amelyben csak jólakottan böfögni vagy éhesen nagyokat nyeldekelní lehet.

Most egyszerre megértette a saját tragédiáját.

Az ő esete ma már egész Magyarországon csak itt eshetik meg, a Nagyikunság mezein. Itt mindenki, mindenki elsorvad, aki valami újjal akar előkerülni. Ebben a rettenetes sárfészekben akar autóval járni? A tanyák világában? Ahol még ma is sarat raknak a sárba, s nevezik országútnak? Ahol a gépkocsi száraz időben a porba, nedvesben a sárba fül? Emberöltőknek a munkája kell még, hogy megdolgozza a talajt, magát a természetet s az embereket. De hát ő legyen ez a keserves úttörő?... Most, amikor mindenfelé magas kultúra virágzik, mikor másutt egyszerűen bele lehet ülni a modern élet kész eredményeinek élvezésébe, itt ő fekszik neki a szebb jövő előkészítésének?

Nincs kedve rá, nem is érez magában elég erőt hozzá... S alkalma sincs hozzá.

Az apjára gondol, aki valóságos tipikus kikövesedése mindennek, ami rossz volt valaha a kunsági urak természetrajzában. Nem kell neki semmi, se új, se régi, se jó, se rossz. Egy élettelen ember, akinek nincsenek szükségletei. Se ruhát, se házat, se gazdasági eszközt, se bármi néven nevezendő beszerzést nem csinált évtizedek óta. A kastélya kidült, bedült, a lovai, ökrei, tehenei rosszak, a földjei soványak, kiéltek, a munkásai tudatlanok, rosszakaratók, lomhák. A vénség lelke tehénkedik el egész környékén, mint magán az egész Nagykunságon.

Bágyadtan néz körül.

Fiatal legények cammognak, mint másutt a hetven esztendősek, az élet virágjában levők már minden iránt közönyösek, mint a gályarabok. Semmi sem sietős, semmi sem késik. Semmi sincs jól, semmi sincs rosszul. Egyik város a másiktól harminc-negyven-ötven kilométernyire van, kövezetlen utakkal, ahol ősszel nem lehet egy szekér búzát öt lóval bevinni... S ahelyett, hogy megrövidítenék az utat, falukat telepítenének közbe, kisebb központokat, hát inkább megadják magukat a sárnak, beletemetkeznek a tanyákba, s szét vannak hintve száz meg száz kilométeres körzetben, mint a bogáncs a mezőn, ki-ki a maga erejére hagyva. S abból a parányi kultúréletről, amelyet eddig mégis éltek bent a városban, most már vissza vannak vetve a tiszta nomádéletbe. Még ábrándnak, még ostobaságnak is sok arról beszélni, hogy: orvos, iskola, közigazgatás... Egypár ígásbarom, egypár dísznő, néhány tyúk, egy tehén, két gyerek...

Ej, élni sem érdemes így - szólt magában Ferkó, s megvetéssel nézett két cimborájára, akik fáradhatatlanul bírták az éjszakai túrát, s most friss érdeklődéssel ügyeltek már az egy-két leánycselédre, akik kútra jöttek a város minden részéből.

- Gyerünk inni - kiáltott fel Ferkó -, szomjas vagyok.

- Mire?

- Mire? Kultúrára!

- Pfuj!

Nevetve kísérté be a két csatlós a megkeseredett dorbézolót a vendéglő földszintjére.

Odabent még most is rekedt volt a levegő. Tele pipafüsttel, s a zárt ablakok mögött csak a két professzor meg két-három úr üldögélt a temérdek borosüveg között.

- Nyissátok ki az ablakot! - kiáltott Ferkó.

- Fiacskám - szólt rá Bodonyi bácsi -, isten ments! Az ablakot kinyitni tilos. Mert az az éccaka halála. Ha az ablakot kinyitod, vége az éccakának. Vége a jókedvnek, vége a mulatságnak, mert akkor jön már a friss levegő, a friss ész, a friss baj...

Ferkó meghatottan nézett rá. Ki tudja, nem a saját sorsát látja-e ebben a boldogtalan öregben, aki részeg könnyektől borított szemekkel az emberiség keserveit panaszolja? Hát ennek nem ugyanaz a tragédiája, ami az övé? Nem bírja a középszerűséget. Inkább visszasüpped a mocsárba, ha nem szállhat s élhet boldog magaslatokon.

Undorral nézett maga elé. Most már mihez kezdjen megint e reggelen.

A szolgabíró egy kis kártyát indítványozott.

Szótlanul hagyta az osztást, míg az asztal másik végén egy erős piros arcú szőke ember, egy vándor gazdasági szaktanító, aki a legjózanabb volt az egész társaságban, a helybeli bortermeletről vitatkozott, egy alacsony, vaskos köpcös tanítóval.

- Aj, kérem - mondta a szinte négyszögletes fejű, bütykös orrú, helybeli tanító -, nem ér az semmit, az a nagy törekvés. Megette a filoxera a szőlőt, punktum. Milyen borok teremtek itt, kérem, ötven-hatvan akó bor, kérem, egy darab szőlőn.

- És mi volt az ára?

- No, ára, az csak nemigen vót. Avval ugyan nem mentünk messzire. De nem is kellett ár: megittuk. Haj, kérem, öt ember egy éccaka két akót bevett belőle, oszt meg se igen látszott rajtuk.

- Elhiszem, jó erős bor lehetett.

- No hát erős nem vót, de savanyú, az igen, a vót. Aj, kérem, ha a gyerek sírt, csak azt mondta az apja: Annyuk, aggy neki szőlőt, mingyán elhatta a sírást. De ijedtibe! Megint vótak olyan borosgazdák, kérem, hogy a jó komák bújva mentek el az ablaka alatt, hogy be ne híjja őket, mer ha beléptek, a második szava má a vót, hogy: Hozz csak anyjuk egy órossal!

A tanító bácsi kedélyesen saját magára licitált a böcsmölésben, de a szőke úr higgadtan vont le a következtetést:

- Hát kérem alássan, ennek az volt az oka, hogy bő termő fajok voltak ültetve, de amelyek ezen a vidéken nem érnek be; sűrűn voltak ültetve, a kapa csak éppen elfért a tőkék közt, a lombozat oly sűrű volt, hogy aközé napsugár, melegség nem hatolt, ami a fürt fejlődését, beérését előmozdította volna. Így lett aztán a fürt savanyú, hogy a gyermekeket ijesztgették vele, a bor pedig olyan, hogy tartottak a vele való megvendégléstől, a tanító urak pedig így voltak képesek hihetetlen mennyiséggel birkózni meg a gyenge karcosból. Ha az én tanácsaimat megfogadják és a szőlőt százhusz centi tőke- és sortávolságra ültetik...

- Á, kérem, tiszta földpocsékolás vón a!

- És olyan fajokat ültetnek, ami ide való s nem mindenfélét, mint az olyan gazdák szokták, akik csak árjegyzékből ismerik a szőlőfajták hírét, mint a katona a kávé, hát akkor olyan boruk lesz, hogy a tanító urak egy litertől is füttyre kapnak!

- Á, kérem, mesebeszéd. A föld hozza ki a termést! Láttuk a filoxera előtti időkben. Nem is kell senkinek, ingyen se, nem mozdul itt meg senki az újfajta vesszőért, ripáriáért...

- Nem, kérem? Éppen tegnap hallottam, hogy némelyik atyafi annyira mozog, hogy a más szőlőföldjéből is fölszedi és kéretlenül, elviszi a neki szükségeseket.

A konok fejű öreg tanító hangosan fölnevetett, s borvásott rossz fogait sorra megmutogatta a pipacsutora mellett.

- Ilyenek ezek, kérem, ilyen a kun. Ha lophatja, jó neki a ripária is.

Ferkó szórakozottan kártyázott, mert odafigyelt rájuk, s erős kultúrképet látott kialakulni ebből a beszélgetésből.

- Igazam van! - mondta magában, s dühösen vágta bele a tőkalsót a leadásba.

Hét óra tájban vendég érkezett, Kornya tanár úr hozta a Kunkerekegyháza és Környéke másodízben kinyomott friss számát, amelyben már benne volt az éjjeli események hú referádája is.

Ferkó bosszúsan futotta végig a rávonatkózó cikket. Egy percre pofozkodó kedve volt, amint a Kornya professzor alamuszi arcába belenézett, aztán hirtelen szólt:

- Nem úgy lesz az, professzor úr. Hanem úgy, hogy ezt az egész históriát kidobja innen...

- Az nem lehet, kérem alássan, mert akkor üres marad a papiros.
 - Baj is az. Legalább egyszer olyan cikk jelenik meg a lapban, amely ellen senki se tehet kifogást. Hát mi annak a cikknek az ára?
 - Ah, kérem, én nem foglalkozom a lap üzleti részével. Az a nyomdász dolga, azt azonban jelezhetem, hogy az öregnek most jobban a hegyiben van a lap, mint akármikor. Máskor, kérem, a sánta tehenével többet törődik, mint a lappal... Most bezzeg már reggel ötkor értem küldött s a munkásokat nem vitte ki a szőlőbe, hanem a géphez állította.
 - Na hát, hogy a nyomdásznak se legyen baja, jó lesz, ha munkát adunk neki. Nyomasson meghívót, de szépet ám, nefelejcskekkel körülkeretezve; meghívót a ma esti kabaréra, amelyet itt rendezünk!
 - Á, á, kabaré!... - örvendeztek a hívek.
 - S mi lesz a program? - kérdezte Kornya úr.
- Ferkó belenézett a professzor savóképébe; aztán, hogy túlságos fontosságot ne adjon a szerkesztő úr alamuszi önérzetének, Daruka Lukácshoz fordult.
- Hát egy számot magam is tudok. Én, barátom, egy valóságos kvalifikált késdobáló művész vagyok. Csak egy partner kell, akkor kész a jeles szám. Nem vállalkozna rá, tanár úr?
 - Könyörgöm, én nem értek a késdobáláshoz.
 - Nem is kell ahhoz magának érteni. Magának nem lesz semmi dolga, egy szót sem kell szólnia, meg se kell mozdulnia, csak éppen hogy a neve ki legyen nyomtatva az enyém mellett, vagy éppen ezt restelli?
 - Ó, kérem alássan.
 - Nahát akkor. Aztán eldaloljuk a „Száz szál gyertya, száz itce bor”-t. Úgy, hogy a publikumból mindenki a kezébe vesz egy szál gyertyát, meg egy üveg pezsgőt, s a szám addig tart, míg vége nincs az üvegnek. Vagy ez se jó?
 - Dehogynem - kacagott a társaság.
 - Bodonyi bácsi mindjárt két üvegre is vállalkozik - heccelődött ízetlenül a szögletes fejű tanító.
 - Majd én kirendelem a csendőreimet - azok is megteszik ebbe a magukét -, szólt viccesen a százados.
 - Aztán kihozatunk Debrecenből egy orfeumtruppot, majd táviratozok érte, az a többi elüti...
 - Nagyszerű, kérem alássan - kapkodta össze Kornya úr a papírjait. - Sietek a nyomdába.
 - Erre volna jó a telefon - ismételte szokott sóhajtását -, milyen nagyszerű volna csak betelefonálni! - Ámbár jól tudta, hogy ebből a számból elővigyázatból már csak ezt az egy példányt nyomták ki.
- Az urak tovább kártyáztak, s mindenféle vicceket eresztettek meg a mai kabaré számára. Ez már igen, itt olyan háromnapos murira van kilátás, amelyet nem pipáltak Nagy-kunkerekegyházán száz esztendeje!
- Pont háromnegyed nyolckor felállott Bodonyi bácsi, s vette a kalapját.
- Hova, hova öregem? - kérdezte a csendőrszázados.
 - Hova! - sértődött meg az öreg tanár. - Iskolába, előadásra.

A szomszéd szobában felcibálta Vincze barátját, aki egy széken keresztüldőlve aludt, s együtt elindultak szent kötelességüket teljesíteni, a nemzet jövő reménytelenségeit nevelni.

A többiek is elindultak. Mindenkinnek volt valami napi kötelessége, s ez igen szomorúan érintette Ferkót, akinek diákkora óta nem volt becsületes, fölemelő, rendes napi munkája.

Csak a közigazgatás meg a közrend tudott meglenni a feje nélkül, a szolgabíró s a csendőrszázados zavartalanul maradt tovább. Daruka Lukács is mozdulatlanul ült, már a szeme egészen beragadt, a tokája felfúvódott, mint az örvös galambé, s olyan volt, mint egy hájtömeg, amely úgy puffadt ki a kunsági fekete földből, mint a pöfeteg.

Unalmasan, tikkasztóan egyhangú mód teltek a negyedórák, fordultak a kártyalapok. Egyszer csak megint itt volt Kornya tanár úr a meghívó korrektúrájával.

- Könyörgöm alázattal - mondta Ferkónak -, mi is volna az én teendőm a ma esti ünnepélyen?

- Nem ünnepély lesz az, fiam, hanem lumpolás.

- Oh, igen, lényegileg, de azonban én ünnepély címet adtam neki; tetszik látni, ide van nyomtatva címül: Nyári Segélyegyleti ünnepély. A gimnáziumi segélyegylet javára... Instállom, mit is fogok én tenni?

- Semmit kedvesem, csak odaáll egy fekete tábla elé, és én szépen körüldobálom késsel, úgy, hogy ottmarad a sziluettje.

Kornya tanár úrban megfagyott a vér.

- Engem instállom, késsel?

- Hát.

- De könyörgöm, hátha el méltóztatik tévesztetni?

- Én? Soha!

- De ha mégis...

- Mit gondol? Maga tanította nekünk, hogy a királyoknak is van valami mesterségük, ki asztalos, ki lakatos, hát én a késdobálást tanultam ki, hogy ha szorul a kapca, legyen mihez folyamodni.

- No de kérem, még sohasem tetszett eltévesztetni?

- No... Ritkán.

Kornya tanár úrban végképp nulla fokra bocsátkozott le a kedv.

Ferkó roppant erősítgette:

- De az csak véletlenség. Az nem számít.

- De kérem alássan - pattant fel a tanár, de a torkán akadt a szó, mert ebben a percben szemközt vele belépett az ajtón az öreg Kerekegyházy.

Az öregúron ugyanaz a ruha volt, mint tegnap. A galléros köpenyét a szemétdombon se szedné föl jóra való bilétás koldus. Komolyan előredült arccal, vizslató szemmel jött. Ferkó meghökkent, mikor ő is visszanézett s az apja szürke szemével találkozott.

- No, úrfi - szólt az öregúr.

Ferkó fel sem állott; dacosan, kedvetlenül hallgatott.

- Hát mi lesz? - kérdezte újra az apa.

Ferkó vállat vont.

- Mi? - szólt az öregúr, mint aki nagyot hall.

- Hja, apám - mosolyodott el Ferkó -, ötezer forint adósságot csaptam itt az este óta! Innen nem ereszt a bakter se már engem.

Az öregúr, mintha csak erre várt volna, kapkodva szedte elő reszkető ujjával a bugyellárisát, s szó nélkül tíz darab ezerkoronást hányt ki az asztalra.

- Na; fizess és egy-kettő haza!

Ferkó kis émelegéssel mosolygott.

- Hja, még mindig nem vagyok kész. Megkértem egy leányt, azt is haza kell vinnem, addig nem mehetek.

- Tudom, tudom - szólt hebegve az izgatottságtól az öregúr -, azt már el is dugták előled.

Mint a villámcsapás, úgy hatott az öregúr szava.

- Eldugták? Előlem! Nincs az az isten! se az égbe, se a földön!

Az öreg Kerekegyházy még jobban előrehajlott s keményen megmondta: - Megmondtam az apjának, hogy hiába fogja csapdába a fiamat - s horgas ujjával úgy mutatta a fogást, mint egy ragadozó madár...

- Én pedig megmondtam az Úristennek, hogy vagy enyém lesz az a lány, vagy készítsen előre helyet nekem a Kerekegyházak külön asztalánál, mert nem én leszek az utolsó Kerekegyházy, aki a színe előtt megjelenik.

Az öreg elsápadt, kék, remegő szája szélén egy kis tajték jelent meg, s szó nélkül megfordult. Elment.

Ferkó még utána nézett, aztán egyet káromkodott, és belevágott tunya ököllel az asztalba.

Mindenki hallgatott. A részeg urak úri tapintattal nem zavarták meg pajtásuk hangulatát. Daruka Lukács a fejét úgy tartotta, mint egy idegen kobakot, amely boroknak gőzével töltve, ki tudja, hogy került az ő nyakára; a csendőr zavarban volt, hivatalos becsületét homályosan vizslatta, nincs-e annak valami köze a helyzethez. Csak Véry, a szép szolgabíró volt tisztában a dologgal. Fogta a kártyát, s keverte.

A szolgabíró osztott, de Ferkó nem nyúlt a kártyához.

Kornya úr korrigálta a nyomtatást.

- Hát kérem, táviratozzak a komédiásokért Debrecenbe?

Ferkó úgy nézett rá, mintha álmodnék.

Felállott, s a kalapját szemébe húzta. - Bundi, fizetek. Tépje szét a váltót, öregem.

- No, szervusztok - intett vissza, s mindenki tudta, hogy többet nem látják, isten tudja, talán soha többet.

Fütyörészve ment ki, s arra a kislányra gondolt, akiért ő most már igazán derékon törte az életét.

Mariska az éjszakai út után, amelyen különben csak mosolygott, még jól aludt kinn a tanyán. Jóízűen és egészségesen, mélyen aludt, egy cseppet sem zavarta az álmát, hogy egy fiatal úr őt meg akarja szoktatni, s a szülei úgy bújtatják el a mezők rejtekében, mint valami háremhölgyet.

Régen világos nap volt, mikor kocsizörgésre ébredt. Hirtelen azt hitte, Kerek Ferkó jött utánuk, és most puskával rabolja el. Kinézett az ablakon. Az apja szállt le a kocsiról. Vajon honnan jött?

Nagy gonddal öltözött, új vászonruháját vette fel, amelyet úgy tervezett meg, hogy a pusztai miliőjébe stílszerűen beleillő legyen. Semmi dísz és semmi ékszer nem volt rajta, csak nyakában egy vékony platinaláncocská, amelyen kis aranyérem csüggött, amit teniszversenyen nyert. De ahogy a tükörben megnézte magát, olyan korrektnek érezte az egész megjelenését, hogy nyugodtan mert volna elindulni reggeli sétára a tengerparton is, nem itt a kietlen és néptelen pusztán.

Az apja meg az anyja szokás szerint veszekedtek. Legalább olyan hangosan társalogtak, mintha nem volnának messze a civakodástól.

- No, kisasszony - szólt az apa tréfásan, mikor Mariska belépett a tágas, alacsony szobába, ahol reggelire volt terítve az asztal -, mit álmodtál?

Mariska lebiggyesztette a szájacskáját.

- Kávét.

- Hát hisz az nem is rossz - nevetett az apja s tetszéssel nézegette a lányát -, kivált bivalytejjel!

Mariska kegyesen elmosolyodott, és tudta, hogy ő most olyan kiállhatatlan, hogy no. De hát csak nem kívánhatják tőle, éppen most, hogy kedves és elragadó legyen.

- No de én megyek, mert délben a városházán kell lennem - szólt az apa. - Holnap lesz a Csordalegeltető Társulat közgyűlése. Elő kell készíteni a programot.

Odanézett a feleségére, aki ki jött-bejött, leült. Mariska mosolygott a társulat nevén.

- Itt van, amitől féltünk - szólt komolyan, s bólongatott a nagy, komoly férfi, egy ország gondját éreztetve hangjában. - Kiszáradt a mező. A Hármaskőpusztán a nyakunkon pusztul a marha; a nagygulya is leromlott, de a tinógulya úgy odavan, hogy télig sem heveri ki. Szájfájás dühöng; kezdődik a körömfájás is. Már gondoskodtunk a beteg jószágáról. Az állatorvos kinn van. A beteg marha, míg át nem megy a bajon, csak darát és szénát ehet. A borjas tehenek moslékot is kapnak. De a takarmány fogytán van, legelő semmi. Ráadásul a kis gulyán kiütött a sercegő üszög...

Mariska felbámult az apjára a vajaskenyéréről. A Csordalegeltető Társulat komikus fogalom, de a marhavész azt valahogy meg kellett éreznie, hogy vész.

- Hát a Tisza közt hogy vagyunk? - kérdezte a polgármesterné, s Mariska csodálkozva vetette rá a szemét. Meglepte az anyja komoly és tárgyilagos üzleti érdeklődése.

- Ott még jó a legelő és nincs se száj-, se körömfájás. A ménes szép.

- Hát akkor hajtsátok haza onnan a ménest. Fogja mindenki istállóra a csikókat, és vigyék át a gulyát.

- Igen, de mikor jön meg az engedély a megyétől? Akkorára elmúlik az egész baj; akár az egész gulya kidögölhet, mint most öt esztendeje... - s indulatosabb lett a szava. - Mert borzasztó ez a megyei gyámság. Sohase lesz miatta a városokból semmi. Legalább a városokat közvetlen lehetne a minisztérium alá rendelni. Ott van a díjnokok harminc forintos pótléka; mikor megszavazta már a képviselőtestület: még most se lehet kiadni! Jakab Elek már el is adta a maga „éhség-percentjét” a veres zsidónak tizenöt forintért. Hát a Makkos Mihály huszonhárom koronája! Már két hónapja kisajátítottuk a telke csücskét, hogy a Boldog utca kiegyenesedjék, még most se hagyták jóvá. Az a vén korhely a polgármestertől az utolsó tizedbakterig mindenkit agyonátkozott már a huszonhárom koronájáért. Utoljára is muszáj lesz a magam zsebéből előlegezni.

- No persze, majd mit mondok - csattant föl az asszony. - Eleget előlegeztem már én a városnak, amit sose kapok vissza. Az egész fiatalságomat, a jókedvemet, az egészségemet. Igaz, tegnap délután nálam volt Papp Gedeon, mi lesz a vásárbérlettel?

- Hát bizony nem tudom mi lesz, mert két zsidó is rálicitált már...

- Mindig eleget tett a kötelességének! - pattant föl az asszony. - Azt is kell nézni; az emberséget, nemcsak a pénzt. Most, hogy a gyerekeivel egyre-másra olyan szerencsétlenül járt, minden lányát rosszul adta férjhez, hát most már kilöknék!

- Jól van... Sok az ellensége... De majd csak odaszavaztatom neki.

Mariska a tenyerébe támasztotta az állát, úgy bámult, mintha a világrend örök intézésének kulisszatitkaiba kapott volna bepillantást. Érthetetlen volt neki az a komolyság, ahogy ezekről a dolgokról beszéltek a szülei. Egy szürke kis ház a puszta közepén, két ember, akik szerelemből lettek egymáséi, és örök boldogságot esküdtek és reméltek, és ő, aki művészi szépségű perspektívát rajzolt a jövőjéről, s kábultan és ámulva tűri az élet mindennapi eseményeit... És hármuk közt elintéződik a tinógulya meg a vásárbérlő meg a díjnoki éhség-percent...

Hát így megy az élet? Hát neki még fordulhat úgy a dolga, hogy ismeretlen emberek és állatok léteérdekét fonja-szöjje agyában?...

Arra a láthatatlan és titkos fonalszállra próbált ügyelni, amely őt egyáltalán összeköti ezekkel az emberekkel és dolgokkal és ezzel az élettel.

Az apja felállott. Mintha egy idegen, idegen tárgy mozdult volna meg. Egy tárgy, amely semmiben sem különbözik a többitől életfontosságra nézve. Legfeljebb alakra, mozgásra. Miért mozdul ez, s mért marad a helyén a többi tárgy, a sifonok, a kredenc...

Erősen hunyorított, aztán úgy gondolta, hogy az apja beleillik a miliőbe, de ő nem. Hisz ő olyan itt, mint egy élő korallvirág, a homokos pusztán, - mikor a tenger szigetén volna a helye.

Az apja derült arccal csókolta meg a homlokát, az arcát. Borotvátlan arca szúrt, s vékony, de szúrós szálú bajusza beledörzsölődött a szempillái közé.

Mikor elment, nem érzett semmit. Legfeljebb valami nem szűnő csodálkozást, hogy hol szedte ő magát ebben a világban. Valami atavisztikus visszaütés ismeretlen, hihetetlen régi ősökre, kun hercegekre, vagy logikai kapcsolat-szakadás a vér és a lélekjelenségek között?...

Bejött az anyja, s ő még mindig a vajaskenyérével bajlódott. Parányi morzsákat csipegetett, de étvággal, mint egy finom, kis, erős szervezetű madár.

- Na, most már itt az ideje, hogy veled is beszéljek - szólt az anyja. - Még nem is hallottam a szavadat, mióta hazahoztunk.

- Nem tudom, mi érdekli mamát...

- Mi? Azt hiszed, engem semmi sem érdekelhet?...

Mariska elgondolta, hogy milyen helyzethez illő volna, ha ő most elkezdené kislányosan fecsegni arról, hogy az a Kerek Ferkó, az nagyon a begyibe van neki! Nagyon szeretne vele találkozni! Milyen ember? Milyen gazdag? És a többi... De nem tudott szólni. Csak vállat vont. Ízléstelennek találta saját magától még azt is, hogy egyáltalán el tudta ezt gondolni...

- Én szívesen beszélek mindenről, ha tetszik. Különben...

- Különben, fiam, te most csak hallgass - pattant föl a mama, s kitört belőle a napok óta fojtogatott indulat. - Azt akarom mondani, hogy erről a házasságról még beszélnünk kell. Mert igaz ugyan, hogy én a mérnököt mindig szívesen láttam, de ha ebből lehetne valami, természetesen a másik szóba se jöhet. Hát tudni akarom, hogy te hogy gondolkozol.

Mariska egyszerre végképp Merryvé gögösödött. Felállott, s az arca merev lett.

- Jó-jó, csak nem kell affektálni... Annyi az egész, hogy meg akarom veled beszélni a dolgot, mint a madarasi tanú az ügyvéddel... Azt mondja neki, hogy „tekintetes úr, hun is vótam én akkor, meg akkor? Csak azért kérdem, hogy osztán egyformán beszéljünk!”...

Kicsit nevetett, aztán odapillantott a lánya felé, méltóztatott-e már megbékülni a kisasszonynak?

De Merry már elfordult, s szó nélkül kiment.

- Disznó teremtetten - akart rákiáltani, de csak elgondolta a kitörését, hang nélkül gondolta el -, még truccolsz velem? Itt maradj! Hát még aprehendálni fogunk már anyánkra! Mi?

Csak dúlt-fúlt s pukkadózott a méregtől. És vigasztalanul jött rá, hogy nagyon kinőtt a „keze alól” a jány.

- Majd megbánod még - dünnyögte -, majd kellenék még! Megájj, mer más tanít meg hejtem!

Erőt vett magán, s a mindig dolgozó asszonyok erelyével sietett ki az udvarra, s tele torokkal kezdett el lármázni:

- A kacsákat meg kell dugtatni! A ludakat megtömni! Minden aprójószágának enni adni!

Merry föltette széles, nagy kalapját, s megnézte magát a tükörben. A kicsapott szélű nagy karimába tűzött sastoll kitűnően illett duzzogó arcához. Fekete szemei csillogtak, s érezte, hogy nagyon fölényes és okos végtelenül egyszerű fehér vászonruhájában, amely nagyon illik tudatos tartózkodásával a rideg pusztához. Csak az bántotta, hogy a régi napernyője volt itt, amelyet tavaly szándékosan hagyott kinn a tanyán, hogy másat lehessen vennie odafenn Pesten; kicsinyléssel vette ki a szekrényből a tarka selyemernyőt, amely csipkével volt dúsan bélelve. Annak idején csudaszép volt, de mióta Pesten járt, hogy merne ilyen ernyővel emberek előtt megjelenni! Most is szívesebben ment volna ki még a tó partjára, a békák közé is hímzett fehér vászonernyőjével.

Senkinek sem szólt egy szót sem, amint kiment az egyszerű ház vadszölővel befuttatott tornácára, ahova most besütött a nap. Láta az anyját az udvaron, erre elfordult, s hátra került a rideg konyhakert felé. Azon ment át, hogy ne kelljen szólnia. Hanyagul nyitotta ki az ernyőjét, s lassan forgatta a vállán, rettegve, hogy az anyja türhetetlen beavatkozással utána szól.

A polgármesterné csakugyan szólni akart. Már ki is nyitotta a száját. De gondolta magában, fölösleges beszélnie. Kerek Ferkó bent iszik a városban, biztosan nem is tudja, hogy kijöttek... Eszébe sem jut valami szöktetési komédiát csinálni... Hát hadd menjen a haszontalan, messze úgysen megy, legfeljebb le az ákácson... „Majd hazahajtja a hasa”...

A nap roppant kezdett sütni. Még csak tíz óra felé járt az idő, de máris érezni lehetett a kánikulai delek tikkasztó hőségét. Merry szeretett gyalogni, most különösen jólesett neki. A poros dűlőúton lépegetett tova, az akácfák ritka árnyékán. Friss szél jött szembe rá s belecsapott az arcába, beletúrt a hajába.

Egy jó negyedóraig gyalogolt a tágas, sima pusztán, ahol már le volt földig borotválva a mező, s távoli helyeken magas kazlakba hordva az élet. Cséplőgép bűgását hozta néha a szél, de azontúl csak a tücsök cirpelt. Merry gépiesen ment előre. S elért a puszta lombos, egyetlen szigetéhez.

A kis tó partjához ért, amit tengerszemnek neveznek a parasztok, mert sose fogy ki belőle a víz, még az ilyen száraz nyáron sem. Nád nőtt a víz partján, fűzfák kis ligete bókolt köröskörül.

Egészen felüdült a víz láttára. Zöld, hihetetlen zöld pázsit volt a parton, a bokrok árnyán, s az lenyúlt csaknem a víz színéig. A szikes fehér agyag mélyen megrepedezett, ahol leapadt róla a sárgás tó vize, s a füzecskék lombja közt tisztábbnak látszott a levegő, üdítőbbnek érzett a szél a lankadt nyári szélcsöndben, amely meghervasztja a fűvet, a fát, a virágot, a lányálmokat.

Merry gondosan letelepedett a fűbe, az árnyékra, s örült, hogy legalább egy ilyen tűrhető pont van a Nagyföldön neki.

Maga sem tudta mennyi ideig feküdt ott, s pacsirtás kis dalok csicseregtek a fülébe, mintha emlékei rekettyéséből csendültek volna ki.

Az ő bánatos, megértetlen életére gondolt, amely mindig szomorúbb lesz, ahogy betemetkezik ide az élet félregereblyéltjei sorába, a Nagyunkság rideg népei közé. S hajlékony fűz vessző lelke érzékenyen szimatolt messziről jövő érzések és emóciók után.

Rendetlenül gondolt nagy ábrándjára, az egyéniség vágya után. S most értette meg, mit jelent az, hogy a lány meg van béklyózva a családi önzés kötelei közt, amelyből szabadulás nem látszik semerre, csak a házasságon keresztül.

De istenem, nem még kegyetlenebb rabság jön-e a házasságban! Mit lehet kezdeni az élettel, ezzel a koldus ajándékkal itt a ricsajos, a dorbézos legények szérűjén...

- Ah, nem a milliók vannak egy miatt, nem is az egy van a milliók miatt, nem is áll, hogy mindenki mindenkiért van: csak az, hogy ki-ké magáért, magának, magául él.

Később ezt gondolta ki:

- Az élet horgára kis lányszívek vannak tűzve, és nagy, mohó halak faldosnak utána... - és szomorúan nézett bele a vízbe, amelyen vízbogarak futkároztak.

Majd megint ilyet gondolt:

- Szók, fehér galambok repülnek felém az ismeretlen távolból, hogy búzát szedegessenek a puha tenyeremből... - és szerelemvággyal nézett a fehér felleges, világos, vakító égbe, amely olyan fehér volt, mintha izzó fehér fény szötte volna át, s oly erős, hogy behunyt pilláin is átsütött. A fellegek szinte elpárologtak hő színén, s az egész levegőt átfűtötte a magyar nyár búzaérlelő napja.

Ebben a percben rájött, hogy már egy idő óta lódobogást hall. A ló csendes trappban jön, egyre közelebb és közelebb.

- Ő jön - mondta fekve, s Kerek Ferkóra gondolt, mint valami romantikus szabadítórá, aki kiemeli a lelki szekér-felfordulás alól.

Kínézett a fűzfák lombjai közt, s látta a karcsú lovast, aki már egészen megjött.

- Ő az! - mondta magában, s lángvörös lett az arca.

A vére mind a fejébe tódult, s ijedten kapta össze a szoknyáját, amely szűk volt s nem engedte, hogy kényelmesen üljön benne, viszont térden alul a berakása rendetlenül volt felomolva.

A lovas már le is szállt a lóról, már ki is zabolázta lovát, s legelni csapta, és már be is lépett a bűvös körbe, amelyet Merry maga körül képzelt.

Meg volt lepetve, hogy lányt lát maga előtt. Megemelte kalapját, s halkán köszönt.

- Ha tudná, ki vagyok - gondolta Merry, míg könnyű fejbiccentéssel fogadta a köszönést. Aztán igyekezett közönyösen nézni el a tó fölött. - Ha tudná, hogy tudom, ki ő!...

Ferkó pedig, benne lévén még a mai korhelysége hangjában, ezt gondolta:

- Teringette, kutya legyenek, ha ez nem a polgármester diákkisasszonya! Az Almássy grófnék nem kerülhetnek ide!... Más pedig ki lehetne itt a legújabb divatban...

Kicsit elmosolyodott, s kicsit kíváncsian, kicsit félve nézett a lányra.

Aztán mind a ketten várták az első szót, az első hangot, amely villamárammal összekösse őket egy áramkörbe.

Gúnyosan s fölényesen loptak egymás felé egy-egy pillantást.

- Hát ez az az úr, aki engem meg akar szöktetni! - gondolta Merry, s nagy magabizalommal biggyesztette el a szájacskáját.

- Hát ez az a lány, akit én tíz perc múlva nyeregbe emelek - mondta magában Ferkó, s csaknem felkacagott.

Egyelőre azonban percekig nem leltek ürügyet, hogy egymásba kössenek, végre is egy béka elunta a várakozást, és zsupsz, nagy csobbanással beugrott a tóba.

- Prószt! - mondta Ferkó.

Merry a váratlan s természetes ötletre elnevette magát. Szép fehér fogacskái kicsillogtak, s egész teste megmozdult. Lágy, kígyós, kéjes mozdulatokkal lendült meg a teste, s Ferkó mohón itta be a lányt, s egyszerre érezte, hogy nagyon, nagyon tetszik neki. Meg van elégedve vele. Minden ínye jóízűen telik meg a lánykával.

Merry fel sem pillantott rá, mégis tudta, hogy egy pompás, egészséges fiatal férfi áll fölötte, érezte a himvarázst.

- Szép kis tó - szólalt meg Ferkó.

- Igazán?

- Kivált, ha szép lány ül a partján.

- Komolyan?

Merry hangtalanul kacagott, s mindkettejükben végigsibongott a vér.

Most egymásra néztek. Bírálva, mérlegelve, s egyikük sem érezte szükségesnek, hogy a másiktól valamit kérdezzen, s mindenikük rettegett, hogy valamelyes célzásban kénytelen lesz saját magáról valamit kiadni.

Két nyárfa állott távolabb, túl a tavon. Fenn a levegőben erősebb szél szántott, mert a sudár fák lombja ingott-lengett az égben. Ferkó észrevette, hogy a lány hosszan nézi a fákat.

- Ugye, hogy udvarol a férfi a nőnek? - intett oda a két topolyafára.

- De melyik a férfi, melyik a nő? - kérdezte a lány, kissé kihívóan.

- No hát az egyik *különb* a másiknál! - mondta Ferkó.

- És?

- És azt hiszem... - egy pillanatig tétovázott - azt hiszem, a kisasszony is *alacsonyabb* nálam!

- Úgy! Hát a magasságban van a különbség! Hát a férfi azért *különb* a nőnél, mert magasabb?

Ferkó összevonta a szemöldökét, s felszegte a fejét. Gyanakodva nézett a lányra, aki feszte-lenül és egészen emberi önérzettel hevert a fűben félkönyökre emelkedve.

- Hát egyéb különbség nincs a férfi és a nő közt? - kérdezte vissza.

- Nincs - szólt egyszerűen a lány. - Mind a kettő ember.

A hang Ferkót kihozta a sodrából.

- Ember! A férfi az *ember*, a nő csak *asszonyi állat*!...

Aztán elmosolyodott, s hogy jóvá tegye jogos gorombaságát, szelídítve és gyöngéden mosolygott a lányra, s körülsimogatta a tekintetével, mint szerelmi zsákmányt. A lány egy hosszú fűszálat szakított, s fogacskái közé vette.

- Komolyan így gondolja? - kérdezte nyugodtan.

A fiú megijedt. Így nem fogja tíz perc múlva nyeregbe emelni!...

- No - mondta legyintve, elhárítóan -, a közmondás tartja, sőt a biblia.

- És mit gondol, mi igazság lappang a szó mögött?

- Azt mondják, a közmondás aranyigazságot takar rendesen.

- Például!

Ferkó mértéktelenül dühös lett. Hisz ez egy elbizakodott dáma! Ez érvelni és vívni kész! Már látta, hogy itt össze kell szednie magát! Hisz ez egy diákkisasszony, aki most érettségizett, és frissen mázolván jön a kollégiumból. Molière-nél még a nők mondják ezt a fiatal tudósra! Most a lányok jönnek ki ilyen veszélyesen felszerelve az iskolából!... Ő viszont szellemi pocsétában hevert, lomhán, mint a bivaly, s csak éppen arra ha volt kedve, hogy ki-kiböffenjen belőle. Most úgy érezte, mintha a lány már nem is törrel, hanem hosszú, hegyes rúddal döfködné az oldalát, s ki akarná ugratni a lelki mocsárból.

- Hogy mi az igazság? Mi a különbség férfi és nő közt? Azt nem nehéz megmondani! A férfi erős, a nő gyöngé. A férfi dolgozik, a nő élvez.

- És mit dolgozik a férfi? És ha szabad tudnom, mit élvez a nő?

- Mit dolgozik a férfi? Kérem, nézzon körül a világon! Ami van, mindent férfi csinált. Az egész kultúrát, az egész gazdasági, társadalmi, anyagi, szellemi, erkölcsi, vallásbeli, mit tudom én ilyen hirtelen, mi mindenféle érték van a világon, azt mind a férfi teremtetten. És mit élvez a nő? Mindent, amit a férfi csak csinált. Hisz mindent a nők kedvéért csinálunk! Az aranyérmét talán Kaliforniából hozták maguknak a férfiak, a platinaláncát az Urál-bányákból, a kalapját Dél-Amerikából, a cipőjét Ázsiából vagy Afrikából; férfi lőtte az antilopot, hogy maga a kunsági füvet tapossa vele, amit férfi vetett a földbe... Látja! Ez a különbség a férfi s a nő közt: hogy a férfi, az egész világ férfiai mind vért izzad, hogy a világ nőit mindennel, mindennel ellássa, olyan dolgokkal, amikről még álmodni sem tudnak, mert még kitalálni is a férfinak kell, hogy mi illik maguknak. Maguk csak éppen válogatnak és turkálnak.

- És élvezünk.

- És élveznek!

Merry hangosan felkacagott, úgy, hogy csengő és édes kacagása messze elhallatszott a tó fölött; turbékoló nevetésében egészen kipirult, s alig tudott szólni, mert mindig újabb és újabb nevetőingere támadt. Boldog volt, hogy ez a szép és férfiasságának gögjével eltelt híres Kerek Ferkó éppen erre a térre jutott, ahol ő szakember, s ahol ő minden részletkérdésre kész válasszokkal és érvekkel rendelkezik. És nem bírt válaszolni, mert kacagnia kellett, hogy markában vannak az érvek, amelyekkel tönkretelheti ezt az egész hatalmas önérzetet.

- És miért teszik ezt a nagylelkű férfiak? - kérdezte kuncogó nevetéssel; utánózva a Művésznőt, a Nagyot, a félelmetes vitatkozót, az Ideált.

- Mert marhák - akarta mondani Ferkó, aki hirtelen maga sem tudta, mit mondjon. De csak ezt vágta ki hangosan: - Azért, mert a férfinak arra való az ereje és a hatalma, hogy a nő lábai elé rakja!

- Oh, a lovagok! És miért vannak kétségbeesve, hogy most a nők az ő állásaikra pályáznak?

Ferkó elámult. Nagyon váratlan volt a fordulat, s Merry már folytatta is:

- Mi is annak az oka, hogy a férfi inkább kész agyonhajszolni magát a nő kedvéért mindenféle embertelen munkával, minthogy megengedje, hogy a nő is megkeresse a maga kókuszdióját, mint ahogy megkeresi az őserdők páviánasszonya? Vajon mért esik jobban a férfinak, hogy eltartson egy nőt, mint az, hogy egy hozzá hasonló szabad szellemű és szabad életű nővel társuljon?

Ferkó egyre jobban elámulva nézegette a lánykát, aki egyre vígabban támadta.

- Mondhatom magának, hogy a pávián sokkal emberibb életet él, mint a családfő, az ember, a teremtés koronája. És ha kíváncsi rá, azt is megmondhatom, hogy honnan van a férfinem rabszolgatartó hajlama! Onnan, kérem szépen, hogy a férfinak, mikor még ott élt a majmocskák közt, az ideáljáért a többi férfival mindig verekednie kellett, ahogy az oroszán meg a páva meg a bölény meg a gímszarvas ma is azért visel címeres szarvakat, bozontos sörényt, hatalmas dísztollakat, mert egyrészt a nőstényének tetszeni akar, másrészt azért olyan erős és sokkal erősebb, mint a nő, mert a hím urak egymással kénytelenek megviaskodni a nőcske kedvéért, és az kapja meg az asszonyt, amelyik győz! De az ösférfi, az nagy kópé volt. Az hamar észrevette, hogy sokkal könnyebb legyőzni egy gyenge nőt, és azt örökös rabságban tartani, még a levegőtől is elzárni, mint minden tavasszal megverekedni érte az összes férfikollégákkal.

Merry egészen belepirult a beszédbe. Gyönyörű volt és elragadó, ahogy bátran és szellemesen és gyorsan kirázta a leckét a kesztyűje ujjából.

- Igen, és aztán szépen rendszert és isteni törvényt és társadalmi rendet és morált és fizikai törvényeket csináltak a finom kis szokásból: a nő az egy törékeny és gyöngéd lény, amelyet először is megvesz, vagy mondjuk, elvesz a férfi; elrabol, vagy szépen hízélgéssel levesz a lábáról; aztán kedves kis szertartások között rabszolgájává avatja, hogy soha többé ne legyen joga semmihez, csak ahhoz, hogy kézhez várja a férje, ura, parancsolója, istene kezéből az ingyen adományokat. Mert hisz a férfi nagyszerű önfeláldozó jelenség! Kivétel a világ minden állata között, mert ő az egyetlen állat, amely egész életén át eltartja a párját! És mit csinál neki - hogy is tetszett mondani? Csinál neki kultúrát, amiből csak annyit szabad kapnia, amiből nem lesz kára, csinál neki gazdasági és szellemi, erkölcsi és vallási és mit tudom én ilyen rögtönözve, mi mindenféle értéket! Hoz neki az Urálból platinaláncot, Kaliforniából arany-medált, Afrikába megy antilopot löni, és Párizsba szalad megvarrni a cipőjét, csak azért, hogy a szegény nőnek ne kelljen kimozdulni a meleg, bizalmas családi otthonból, ahol szabad neki mosogatni és súrolni és utálatos munkákat végezni, húst vakarni és beledugni a finom s imádattal csókolt kezecskéjét minden piszokba... amibe a férfi méltóságán alulinak tartja még csak belenézni is! Gyönyörű ereje van a férfinak, és kedves élvezete a nőnek!

Ferkó egyre komorabban szorította össze a fogát.

- Hiszen maga feminista! - mondta indulatosan.

Merry hangosan és csicseregve kacagott fel.

- És?

- Nahát ez borzasztó! Ez a legborzasztóbb, amit egy fiatal leány elárulhat a titkos bűnei közül!

Merry úgy nevetett, hogy le kellett a fübe hajolnia. A kalapja előre bukott, s kihúzta belőle a hosszú tüt, aranyos-barna haja dús kontyban feküdt a nyakán, s elől a fejtetőn egyszerűen ketté volt választva. Ferkó mohón szívta be annak a hajnak minden színét és fodorodását, és érezte, hogy ez a lány meg fogja őt veszejteni, és ő még ordítani fog kínjában emiatt a kegyetlen és

veszedelmes kis nő miatt. Hogy mi mindent nem eszelnek még ki a nők, hogy még borzasztóbb iga alá tudják törni a férfiakat! Hát hiszen ha a régi ideálok vasvesszővel vesszőzték a lovagjaikat, mikor lehetetlen feladatokat tűztek ki elébük: a mai nők skorpiókkal korbácsolnak! Mi! Ez a csitri meg akarja őt hódítani a feminizmusnak? Vagy mit is beszélt?

Görcsösen szorította össze az ujjait, s szeretett volna rárohanni a lányra, s átkapni, lóra tenni és elvágtatni vele. Fel, valami lovagvárba, vissza ötszáz esztendővel, be a középkor legszínesebb mélységébe, s ott kilencven szobába zárni a nőt, és vaslakatokat rakni az ajtóra. Hogy ott éljen, és csak neki éljen, és a levegőtől is el legyen zárva, és a napfény se csókolhassa az arcát, és odahordani neki mindent, ami szép és drága, hogy ékes legyen és csodálatos, de neki! csak neki! és senki, de senki másnak!

Merry fölemelte a fejét, s erős barna szemei végigfutották a fiatal férfi arcát, s látta, hogy annak a szeme a szenvedély részegségétől káprázik, s arca valami vad és állati indulattól vibrál.

Felugrott s megrázta a haját.

- Bizony uram - s toppantott antilopbőrrel díszített kis topánkájával -, ebből az egész ruhából és díszből, amit a férfiak dicső nagylelkűsége szerzett nekem, a tehetetlen kis asszonyi állatnak, ennyi kedves nekem! - s leszakította nyakából a kis aranyérmet.

- Ezt én szereztem! Ezt én nyertem! Ezért nekem kellett elsőnek lenni a teniszerenyen! Nincs az a férfi, aki ilyet adhatna nekem! És ezt nem is adnám senkinek... De annak a férfinak, akit szeretnék, annak odaadnám!

- Nem kell! - kiáltotta Ferkó, s már egészen elvesztette a fejét. - Én vagyok a férfi, én adom neked a győzelmi zsákmányomat!

Belesápadt.

Aztán meghajította magát.

- Bocsánat, kisasszony - mondta fakó hangon -, Kerek Ferkó vagyok.

Várt egy pillanatig. De Merry dacosan nézett vissza rá,

- Tudom - mondta aztán.

- Akkor azt is tudod, hogy te vagy a menyasszonyom! - kiáltotta fojtottan Ferkó.

- Azt nem tudom!

A fiatalember egy pillanatig habozott, hirtelen megbiccentette a fejét, sarkon fordult s elment.

- Alásszolgája!

Felpattant a lovára, s lovagló ostorával végigvágott a paripán, az kirúgott s vadul kezdett toporzékolni, ágaskodott és dühöngött. Nem bírta a lovasával, megadta magát, letört, s vad vágatással ment neki a pusztának.

Merry sápadtan és rettegetve, elszorult szívvel nézte a pár pillanatig tartó tusát. Reszketett a lovasért, büszke volt a győzelmén, és megszegyenülve érezte: ezt nem tudná megtenni!...

És leomlott a föbe, és összecsikarított foggal szidta a nagy Nőt, aki azokra az ostobaságokra tanította, amiket az előbb elrecitált, és arra az önérzetre, amellyel az imént eldobta a maga hőst, és végigborult a föben, és zokogva siratta elvesztett boldogságát.

Ferkó egyenesen hazalovagolt. Igyekezett elszórakozni, s nem gondolt semmire. Nagyon kedvetlen volt, maga sem tudta, mi baja. Kiábrándult.

Fütyörészni kezdett, azt is abbahagyta. Falsnak érezte a kislány feministaságát. Itt a pusztán, ahol szabadon repül a szél, és ezer év óta természetes viszonyban nőnek és szaporodnak az emberek, idegen, városi kínládások, nyavalygások filozófiáját hallani...

Kényszeredetten nevetett magában, ahogy elképzelte, hogy áll az örege elé:

- No, apám, hát csak bocsáss meg a megtért fiúnak! Egy ostoba liba kergetett vissza. Meg-ijedtem a gágogásától.

Úgy tett, mintha semmi nyomot nem hagyott volna benne az eset, de akarta, vagy sem, a lány szépsége untalan megbirizgélte a szívetáját. Az az üde, hamvas szilva lágyásával édes arcocska ott rezgett a szeme előtt, s azt nem akarta elűzni, csak arra akart emlékezni...

Már itt volt a Kerek-tanya. Csinos, kerek erdő, nagy, terebélyes lombú tölgyekkel, hatalmas nyárfákkal, a Nagykurság legősibb székhelyén, a Kolbazséken. A távolban, egészen az ég alján látszik Kunhegyes laposan, mintha a földre szórt kavicsok lengenének a délibáiban, jobbkézre Madarast képzelet inkább, mint látja a szem, hátul messze síkon semmi jele városnak, csak a tanyák sűrűn szétszórt házikói mindenütt. Karcag, Kisújszállás, Kenderes, Fegyvernek embertelen távolságban élnek a Kurság égő földszínén a déli hőségben. Kerekgyháza belevész a tibuczi kis tavak körüli füzesek és tölgyesek lombjába.

A föld meg van repedezve a szárazságtól, a fűszálak elsorvadva, kiégve, szárazon zörögnek a fakó porban, csak az útszéli vastag levelű dudvák bírják a rettenetes hőséget, amely izzóbb, mint a befűtött kemencében. Ebben a melegben nem lehet szerelemről szó, az emberállat itt nem gondolhat lányra és csókra, csak a tücskök vékony kis smaragd teste ereszti át a napsugarakat, s pattognak szerteszét frissen és acélrugócskákon sirító zenével.

Ferkó sűrűn törülgette homlokát; a több órás lovaglás megjuhászította, s merő egy tajték volt az egész teste. Megkönyösödött szemmel nézett vissza a maga után hagyott úton, el a távolba, a pálmafákká nyesett akácok között, s mintha az egész múltját végignézte volna a változatosság nélküli, lapos és pusztasíkságon.

Végre beért a tanyájukra. Az árnyékon forró szellő csapott az arcába, de a kastély előtt már hűvöset érzett, s tudta, hogy pár perc múlva a szobák jégverem hűvösében kabátjába fog burkolózni, hogy keresztül ne nyilalljon a tüdején a kripta szele.

A kastély kihalt volt, sehol emberi hang, emberi mozgás. A lovát csak eleresztette s az engedelmesen állott, míg kizabolázta, aztán füvelve ment csendesen az istállók felé.

Ferkót barátságosan üdvözölték a bronzagarak a kapu fölött, egy tucat volt elhelyezve ott, s nagyon előkelően nyújtózkodtak, leffentgettek a napon. Most egyszerre megkapta az érdeklődését a ház, amely a fajtájának az egyéniségét, a karakterét hosszú időkre őrzi. Itt építették meg, távol az ellenséges kun városoktól, erőre és erőszakosra az uradalom közepén. Gög ült a házon, göggel volt töltve a duplatetőkig, gög nőtt fel a falakból, amelyek nem tudtak mit csinálni pöffeszkedésükben, hát henyemód kinőttek a kelletén túl, s a széles földszintes, négyszögű épületnek mind a négy oldalán még egy emeletre emelkedtek, csak úgy igazi cél nélkül, hogy többet mutassanak. Az emeletnyi magas toldásfalba nagy kereszttek voltak vágva minden ablaknak megfelelően, azokon át látszott a fekete, korhadtszindelyű manzárd tető.

Mindenfelé ez a telhetetlenségből dagadt pöffeszkedés ütött ki. A keskeny bejáró elé négy korinthusi oszloppal előtér került, szűk és alkalmatlan és fölösleges. És ez a tornác többször ismétlődött a házban, némelyik oldalon kétszer is; egyik-másik ajtót sem kapott, de azért dülleszkedett és gögösködött. És bent a ház. Az egymásba nyíló apró és kényelmetlen szobák sora a tágas, rideg folyosó hosszán. Sorra rakva, mint a cellák, s háromnál, négynél több nem nyílt egymásba. Egyforma külön apró lakosztályok, száz-kétszázéves, erős, kemény, de különösebb érték nélküli bútorokkal. Múzeum ma, és nem emberi élet tanyája, de a közép-szerűségnek és tehetetlenségnek múzeuma.

Ferkó átment az udvaron, amelyen egy rengeteg nagyságú, hármastörzsű, szép tamariskafa állott, alatta zöld fű az árnyékon és sok, sok áloé, az egyetlen dísznövény a kastély körül, melynek mégis különösebb gondozás kell, bement a saját szobáiba. Három kis szoba volt ez a lakás is, mint elől a főbejárat mellett az apjáié, és csupa régi, régi tárgy, csupán a könyvtárszobában voltak új könyvek szétszórva a tágas íróasztalon s rendetlenül begyömöszölve a magas polcok avult könyvsorainak, meg a gyönyörű empire könyvszekrényeknek rekeszeibe.

- Ajjaj - sóhajtott Ferkó, és levetette magát egy kemény pamlagra, amelynek finom fakerete oválisán hajlott alulról, úgy vette ölébe az embert, hogy sehogy sem lehetett benne kellően elheverni. Tán ezért fészkelődött Ferkó annyira jobbról-balra-keresztbe, és sóhajtozott nagyokat.

- Borzasztó - mondta -, borzasztó. - Hirtelen felugrott, felült.

Hisz ő az egész város füle hallatára tette azt a kijelentést, hogy megszökteti azt a lányt! Ő lesz az első Kerekegyházy, aki letörik a komisz kunokkal szemben?

Feltámadt benne a Kerekegyházy gőg, mintha csak őseinek szelleme feküdt volna bele a lelkébe, s villogva rántotta össze a szemöldökét. Eszébe jutott a nagyapja, aki száz piros lajbis, fehér lobogós inges-gatyás hajdújával vonult be a Balkán-országocskába, ahol Kerekegyházy lány ült a trónon, hogy rendet csináljon.

- Nem utolsó passzió - mondta magában. - Hogy is festene, ha ő ma ostrommal venné be a polgármester tanyáját, s fényes nappal rabolná el a feminista lányt!

Aztán legyen itt feminista, ha rácsukja a külső kaput! Újra levetette magát a kanapéra.

- Holnap bál lesz odaát - jutott eszébe. - Bizonyára ott lesz a lány. Még egyszer megpróbálkozom vele!...

Az apjára gondolt. Tudta, hogy az öreg egy szót sem fog szólni, ha itthon látja, mintha semmi sem történt volna. Aztán pedig... majd csak lesz valahogy.

Behunyta a szemét, s egy perc múlva már aludt, s Merryt látta.

Merryt látta, aki ragyogó szépséggel ékesen egyre távolabb tűnt előtte álmában, s nem azt a Mariskát, aki a valóságban minden büszkeség nélkül törülte le az arcáról a könnycseppeket, s restellte magát, amiért vitatkozott, s amiért sírt.

Nagyon gyerekesen viselte magát, mikor úgy elvadította magától minden ok nélkül azt a férfit, aki szemmel láthatóan hajlandó volt rá, hogy belebolonduljon.

Nem volt kedve ottmaradni a tavadcska mellett, de hazamenni is keserves vállalkozás volt az egyre növekvő déli hőségben.

Szerencse, hogy érte jött a tanyásné, mert estig se tudta volna magát elhatározni, hogy mozduljon. Így mégis hazament arra az üzenetre, hogy vendégek jöttek. A tanyásné lapos, félszeg, csöndes asszony volt.

- Hány éves maga Eszti? - kérdezte tőle, hogy valamit szóljon.

- Huszonhat vagyok én.

- Mennyi? - bámult rá ijedten Merry, ki maga sem tudta mennyinek, de úgy negyvenötvenévesnek, idősnek gondolta.

- Fosztáskor leszek meg a huszonhat!

Merry erősen nézte, kereste az arcán a leromlott iftalságnak a nyomait. Az asszony sovány volt, beteges színű, lompos mozdulatú, lógó mellű, ráncos arcú.

- Hát mitől vénült meg annyira, ha csak huszonhat éves?

- Ajaj, van nekem mitűl, mindennel magam harcolok. Űgy dógozok én instállom, mint egy férfiember.

- Hát a férfi mért nem vénűl meg?

- Hát az ember: a bírja.

Hallgatva mentek tovább, s Merry olyanformán érezte magát, mintha egy hatalmas leckét kapott volna az élettől.

Márk Mancit volt náluk az anyjával. A nénik együtt beszélgettek a hűvös alacsony szobában, míg Merry a szomszéd szobában egy percre megállott fészűlködni s hallgatózni. Az anyja szokás szerint panaszkodott.

- Oda vagyok, oda vagyok! Ez az én reumám, ez sírba tesz.

- Próbáld meg a tengeri malacot - biztatta az ügyvédné.

- Megpróbáltam én már mindent a világon, mi az?

- Ez nem babonaság - mondta suttozva a néni -, ez biztos, zsidóasszonytól hallottam, mégpedig nagyon finom nőtől, aki Velencébe megy nyáron hűsölni, - hát tudod, lelkem, keríteni kell tengeri malacot, és azt osztán magadnál tartani mindig, a szobában, az ágy alatt, a kötődben, magad eteted, itatod, mindig a kezeddal babrálod, az mind kiszíjja a reumát a csontodból és mikor már semmi bajod, egyszer csak úgy eltűnik, hogy sose tudod többet, hova lett. És ez komoly.

- De hol veszek én tengeri malacot? - szűlt a mama, aki teljes bizalommal és áhítattal hallgatta a tanácsot.

Merryt nagy lármával és hűhóval fogadták. A sarokból felpattant a kis kövér Mancit, és úgy robbant a nyakába, mint egy bomba.

- Mi is kijöttűnk a tanyára, drágám - magyarázta a néni -, hát hallom, hogy tik is kijöttetek. No már csak átszaladűnk megbeszélűni azt a holnapi bált veletek, mert batyubál lesz az, sok dógot ád.

- Na gyerűnk a kertbe, a filagóriába - mondta Merrynek Mancit.

Merry egyszerre úgy érezte, hogy jó kis falusi lány lett belőle, s beleöltötte a karját a Mariska kövér karjába, és úgy ment ki vele, mint két gyerek. Az anyja csudálkozva nézett utána.

- Jé, neked már szabad szűk szoknyát felvenni, de ilyen szűket! - csipogott Mariska - az én hajam mind kitépné a mama, ha ilyet mernék, pedig bizonyisten én már egészen nagylány vagyok, nem is képezed, milyen tragédián mentem én már keresztűl!

- Beszéld el - mondta neki Merry, aki maga is Mariskává szelídült, s a vadszőlős lugasban összebújt a kislánnyal, aki nála csaknem két évvel volt fiatalabb, de azért a maga dolgában sokkal otthonosabb volt, mint ő a magáéban.

- Hát képzeld, gyászban vagyok, az ideálomat elvesztettem! Nem is fogok holnap senkivel táncolni, meg is írom az egészet a naplómban, azt senkinek se mutatom meg, csak neked. Mert tegnap kaptam Jenőtől két szép pepita füzetet, neki már nem kellett, hogy az iskolának vége. Az egyikbe naplót írok, de a másikkal nem tudom, mit csináljak, mert magyar nótákat akarok gyűjteni, aztán direkt kupléknak is kellene egy füzet, meg aztán kellene egy, hogy legyen, amiben folytassam a naplóm, ha ez tele lesz, nem igaz?

Jóízűen kacagott sok apró rizskása-fogával.

- Milyen jó nektek, mindig vígan éltek - mondta Merry, s őszintén irigyelte Mancit, kifogyhatatlan jókedvéért.

- Jaj, bizony, mi nagyon unalmasan élünk, sokszor úgy unom magam, hogy majd kipukkadok. Kivált most majd vakációban, képzelem előre. Most semmi kilátásom a világon. Ha Mariska néni nem lakna a szomszédunkban (tudod a néni, aki a járásbírósa díjnak felesége, nagy pont), akkor igazán meg kéne halni. De hozzá aztán csak át-átszaladok, mert oda szabad elmenni, mert a nénitől *csak jót tanulok!* Az igaz, nagyon szépen be tudja kenni magát púderrel. Egy cseppet se zsenírozza magát előttem: Megengedi, angyalom? - Csak tessék! - és lesütöm a szemem, mert az borzasztó, úgy bekenni a pofáját, nem igaz? Tavaly nyáron még csak jól voltam, mert akkor egy ötödikes fenszterlizett nekem, úgy délután négy-öt óra közt, egész nap azt vártam, és mikor mama a gangon az újságot olvasta, mikor megjött a posta, hát én beszaladtam minden percben *vizet inni*, és természetesen alaposan kokettáltam az ötödikkessel.

- Aranyos vagy - mondta Merry, s úgy simogatta meg a Mariska arcát, mint egy néni, aki már rég túl van az effélén.

- De most az én tragédiám - mondta bájos affektálással Mariska -, múlt év szeptember másodikán reggeli kilenckor kezdődött, mikor mama azt mondta apának: Nézd, milyen jó, akinek igazgató a nagybátyja, viszik már a kosztosdeákat Mariskának, még meg se virradt.

- Hát kérlek, az ablakhoz szaladok, hát csakugyan egy fiatalembert kísért a pedellus Mariska néniékhez. Mondom neked, hogy mindjárt mondtam, hogy testvérek közt is megér egy hetediket! És rittig, az is volt. Pintér Lajosnak hívták, és büntetésből hozták ide, mert Debrecenben bukót csináltatott a primadonnának. A télen itt is voltak színészek - csak valami két hétig, mert nem szerettek koplalni -, hát akkor mondta Mariska néni a mamának, hogy úgy látszik, a Pintérnek ezektől a „legszebb korban” levő primadonnáktól nem ment el az esze... Persze, én csak mosolyogtam magamban, mert én tudtam, hova lett a Lajos esze. Nálam volt az barátom. Jaj istenem, de az én eszem is nála volt, képzeld, a legelső találkozáskor mindjárt így köszönt: Kezit csókolom, Nagysád! Ő volt az első, aki Nagysádnak szólított, én addig olyan, igazán olyan szomorúan éltem, mert nem volt, aki megértsen. Mindenki olyan kislánynak nézett odáig, az utóvégre is derogál. Az ötödikesnek, mondhatom, úgy kiadtam az útját! Mindig Mancikázott. Ah istenkém, Lajos mindig úgy hívott: Ike nagysám! és Ike nagysám és Ike nagysám! Oly drágán tudta mondani... Tudod, azért Ike, mert úgyis mondta Médyke nagysád, és ez tudod hosszú volt, hát csak Ike...

- Hát aztán?

- Aztán egy boldog, ha tudnád, milyen boldog évet töltöttünk együtt. Ő az ő ablakában, én a mienkben; szó köztünk maradjon, nem sokat tanult, de én is úgy gyakoroltam ám a zongorá-

ból, hogy a Gikszér tanár úr nem tudta a Pesti Hírlapot olvasni miattam, mikor a leckémet játszotta velem, mert olyankor szokta olvasni, míg más izzad neki; vágtam is neki olyan gikszereket, hogy felugrott, és úgy kiabált: mért nem megy krimplit kapálni? sose lesz magából simmi, úgy halad, mint a rák, én meg csak kinéztem az ablakon, a Lajos mindig ott könyökölt szemben, és úgy nevettem volna, hogy a zsebkendőt a számba kellett dugni.

- Borzasztó tragédia!

- Az a tragédia, barátom, hogy Lajos, drága, megkérte a kezemet!

- Ugyan! - s reszketni kezdett a kislányért.

- Természetesen csak tőlem, apustól csak akkor, ha meglesz a diplomája, vett egy csomag csokoládépralinét jegyajándékkul, és másnap elutazott a vizsga elől, mert ötből bukott volna meg!

Nagyon megkönnyebbült.

- És megcsókolt - csacsogott a bakfis. - Ő volt az első, aki szerelemből csókolt meg... Istenem, tizenhat évig kellett várnom erre a csókra, és egy percig tartott. Milyen szép volna, ha csak egy percig kellene várni rá, és tizenhat évig tartana!

Merry ezt gondolta:

- Mért nem vagyok én ilyen ártatlan, mikor ezeké a boldogság; azért is elmegyek holnap a bálra, és megpróbálok lány lenni.

- Te, tegnap azt mondta Mariska néni, de ezt csak titok leple alatt árulom el neked, hogy egy ügyvédjelöltet kapunk, aki már itt is lesz a holnapi bálon. Alig várom azt a holnapi napot, mi lenne, ha négyesre felkérne.

S Merry ezt gondolta: - S mi lenne, ha engem Ő kérne fel négyesre?...

Bálhoz készültek, s ahogy az új ruháit nézegette, egészen belepirult, mikor észrevette, mennyire nem illik ezekben a többi lány közé.

De hova lett a régi Merry? A modern, a túl modern lány, aki mit sem törődik az emberekkel, s úgy néz erre a fura falusi életre, mintha semmi köze sem lehetne hozzá. Már egészen Mariskává alakult át, s nem is sejtette, hogy ennek az az oka, hogy Kerek Ferkó annyira elhült éppen az ő modern lányságától.

Azt hitte, hogy egyszerűen ráragadt a Mancsi szelessége, naivsága, amit egész napon át nem tudott feledni, s mikor újra bekocsikáltak a városba, a zörgő futókocsin kész falusi bakfissá vált.

Az anyja egész szombaton délután s vasárnap délelőtt süttött-főzött, s nagy kosarakat készített tele ételfélékkel, elég lett volna egy nagygyakorlatra a katonáknak, amit a bál számára csinált. Mariska kíváncsian lesegetett oda félszemmel, hogy csinálják és mit csinálnak. Annyira még nem alázta meg magát, hogy megkérdezze, vagy csak el is árulja kíváncsiságát, de azért szinte öntudatlanul készült arra az időre, mikor majd öneki kell hasonló módon részt vennie az emberek társaséletében, s ott kitenni magáért.

Elmosolyodott. Hiszen a Kerekegyházyak oly magasan vannak e fölött a társasélet fölött. Az az egy-két nagyúr, akik beszorultak a Nagykunság parasztbirtokai közé, olyan távol élnek a néptől, a jámbor és türelmes kunoktól, mintha a holdban laktának. Jóformán nem is tudják a polgárfélék, ki mit csinál közülök. Csak úgy tanyai szóbeszédből hallják olykor-olykor, hogy valamelyik oroszánra vadászik, s a lapokból, hogy ha a Nemzeti Múzeumnak ausztráliai útjáról ritka, becses gyűjteményt küld. Vagy egy-egy egzotikus házassághír, mikor a német urakháznak elnöke vette el feleségül valamelyik Illéssy özvegyet, vagy sztrájk ütött ki egy nagybirtokon, amely bele van ékelve száz meg ezer kisbirtokba, ahol a gazda maga dolgozik a saját földjén. Olyankor egy kis moraj fut végig a fekete kunok közt, s megint előlről kezdődnek a nagy megbeszélések, hogy így meg úgy: a redemptio! Mert mindig az a vége. A nagyurak adták el a Kunságot, s a szegények váltották vissza. Ha az ország visszafizetné a váltságot, amit a mi őseink a király helyett kifizettek!... De a sok-sok milliót mind a Kerekegyházyak meg a többiek birtokából kellene ám kihasítani, mert azok adták el a Kunságot a német lovagoknak!... Még az úri nép meg annak a fiai is tartják ezt a juszt, s ma legalább a német lovagrend kereszteskéjére számítanak, pedig ahogy kisül, az is huncutság. Megkapják a kunsági szabad kun ivadékok is, de fizetni kell érte évi díjat! Ahelyett, hogy a redemptiót csinálnák már meg. De az is csak úgy megy, népbolondítás lett már abból is.

Ahelyett, hogy becsületesen visszafizetnék mindenkinek az ősapja tőkéjét, kamatjainak kamatjaival; kultúrcélokra akarják felhasználni! Hát nem égre kiáltó! Hát hisz akkor, mindegy, ha az ország kezébe marad is, ha úgylis csak iskolát, múzeumot, mi a nyavalyát akarnak belőle fundálni.

De Mariska mindezt nem gondolta végig. Nem, ő egyáltalán semmit sem gondolt, sőt úgy elpirult, bár egyedül volt a szobában, a csöndes és bizalmas ruhái közt, mintha mindenki látta volna azt a gondolatát, hogy ő egyszerűen odaszánta magát Kerek Ferkó mellé.

Csak azért is félredobta a legújabb divat szerinti ruháit, s a tavalyi báli ruhácskát választotta ki, egy egészen egyszerű fehér csipkeruhát, amelyet tavaly azért nem vett fel, mert beteg volt a bál idején.

Hiszen úgy sem lesz ott a híres Kerek Ferkó! mondta magában, s félt egy kicsit, hogy csakugyan nem lesz ott. És félt nagyon és rettegett a szíve mélyén, hogy hátha mégis ott lesz!

A bál jól indult. Már hat órákor kezdtek gyűlni a vendégek, s egyre-másra hozták a csinosan öltözött cseléd lányok az ételes kosarakat. A piros arcú háziasszonyok terítettek, s felrakták a tálakat az asztalokra végtől-végig, mindenikre kis névjegyet, ki kitől származik. A hölgyek sorra járták az asztalokat, s alaposan végigmustrálták a tálak céduláit, szinte azzal a meghatott arccal, ahogy nagy temetéseknél a koszorúkat olvasgatják s bírálják.

- A polgármesternél

- Á, á!

- Kitett magáért!

- Hja, a nagy házasság reményében!

- No, még nincs kalickában a madár!

- No, nem szalasztják el Kotzoghék, amit meg lehet fogni! Meg tudják azok kopasztani a verebet is, megfejik a kereket is.

- Á, ide se néz a Ferkó többet a városra se. Elment a, nem látja azt ezután kerekegyházi szem.

- Pég azír van itt ma ez a sok níp, mer a vót a híre, hogy ma szökteti meg a fiú a jánt, pedig sallangos hajdúkkal! Puskával!

- Mijen ján lett a Marcsábul?

- No, vékonyhúsú bíz a, hiába fizettek érte százötven pengőt egy hónapra!

- Százötvenet! Én öt diákot tartok érte.

- Az ám a mai világban, mikor a zsír egy forint! hús, mind ilyen árú.

Az asszonyok beszédébe nagyon élénken szólt bele egy kövér, de petyhüdt tanító a maga sovány prepahumorával:

- Na, hát kérem az unalom az embert mindenre ráviszi. Unalmamban én is kimentem tegnap a hetivásárra. Mégpedig miért? azon rejtett okból, hogy az oldalbordámat kipuhatóljam, mert nagyon szeretném tudni, mire neki az a sok pénz, amit én nem tudok neki adni, bár a cigarettával is felhagytam a tavalyi dohánydrágítás időszakában, hogy a konyhapénzt ezzel is gyarapítsam. Kérem, befordulok a tyúkpiacra, kérdem egy leánykától: hogy az a pár jószág? Azt mondja öt korona! Na mondok, nem volna drága, ha lúd volna, de csak sovány tyúkocskák voltak, bizony azok. Egy anyóka kis csirkéket árult, lehettek már öt-hat naposak. Hogy adja kérdem, ha fel lehetne nevelni. Hát galambom, ha mind megveszi, párját odaadom huszonöt garasával! Hát kérem, ha nem láttam volna az ócska deszkakerítést, Párizsba képzeltem volna magam, mert arról a városról azt olvastam, hogy ott aranyat adnak a patkányért is. Merengésemből egy ékes csatározás ébresztett fel, egy felvágott nyelvű asszony éppen akkor tépett ki egy pár csirkét egy nagysága kezéből, aki még alkudni is merészelt az árából. Hát én az ilyen szapora társalgásnak nem vagyok híve, csak madártávlatból kedvelem az ilyesmit, elpárologtam; siettemben kérem az árpát, tengerit elfelejtettem megkérdezni, különben is még ezzel nem táplálkozom. Hogy a hentesek mit árultak, a sok légytől nem láthattam, de láttam egy nagy fazekat, amire rá volt írva, hogy tehéntejfel, egy lány sűrűn kavarta, mert mindenáron ki akart forrni a fazékból, csak hatvan krajcáron vesztegették literjét. No, hát az a sok fonnyadt és beteg zöldség, amit egészséges áron árulnak! Hát kérem én nem is mondtam meg a feleségemnek, hol jártam, mert féltem, hogy most már azt kívánja, mondjak le a nádpálca beszerzéséről is, hogy azzal is feljebb emeljem a konyhapénzt.

Az asszonyok összetették a kezüket a hasukon, s derülten, olyik vidám kacagással hallgatta a tanító úr vicces előadását.

- Hát bizony csak az nem bolond ma, akinek píze van.

- Tudja nagysád mink se vónánk így hátra szorítva, ha tizenkétezer forintig felmenne az urunk, mint a közjegyző.

Azután visszatértek Kerek Ferkóra, de továbbvonultak, hogy helyet adjanak a polgármesterné tálai újabb megcsodálóinak. Mert nagyon vegyes a társaság, nemigen van mindenki minden-kivel diskuráló viszonyban. Sőt inkább minden lépten-nyomon apró klikkek kerekednek; a kis csoportok egymással csak megvannak vidáman és hangosan, mintha otthon, az utcán, vagy a tanyán találkoznának, de amint a szűk, bizalmas körön túl találják szemben magukat valaki-vel, rögtön valami furcsa, bizalmatlan feszesség látszik az arcokon, hideg mosollyal bólogatnak a nők, s valamennyiüknek ott az arcán valami fölényes, gúnyos mosolygás. Mindenki lenézi ezt az erőszakolt batyubált, amely tisztára az új főjegyző mániája, aki „el akarja ismertetni a feleségét, akit máshunnan hozott”, és társadalmi prófétának csapott fel. Mindenki lenézi a többiek szórakozását, kicsinyli a maga részére az egészet, s mindenképpen éreztetni akarja, hogy semmi szüksége az efféle komédiákra. Pedig azért tartják itt, a gimnázium nagy tornacsarnokában is, hogy jobban összeférjenek az új helyen és mert a Nagyszállodának rossz emléke van a tél óta, mióta a közjegyző indítványára és mindenekkedése mellett Elite-bált tartottak benne. Az egész Nagykurságból meghívták a rangbelieket - lelkem -, de összesen huszonöt pár állott fel a négyesre, s olyan rémítő hidegség volt, hogy mindenki megfagyva ment haza. Doktor Gyimola, a főjegyző, titokban, magunk közt, éppen ez ellen játszotta ki a saját ötletét: a népszerű bált, amelyet a másik véglet kedvéért csinált batyubállá. A tornaterem csakugyan jó helyiség, furcsák ugyan a plafonról lelógó kötélhinták s más tornaszerek, de itt legalább száz pár is könnyen felállhat.

- A közjegyzőék csakugyan nem lesznek itt?

- Azok kedvesem, elmentek már Abbáziába, itt nagyon hűvös van nekik. Meg aztán tudod: hogy itthon jól laktak töltöttkáposztával, szűk lett nekik Macedónia.

- Nem töltöttkáposztát esznek azok - súgja bele a mindenütt futva megjelenő főrendező -, hanem krémet.

- Tejkrémet - teszi hozzá csípősen egy menyecske s a társaság új meg új társasággá oszlott, kavardott. Itt-ott kis kompániák már végleg egymásra találtak. Szomszédasszonyok, akik unták otthon egymást, de itt örülnek, hogy van legalább, akivel az ember szíve szerint kipletykálhatja magát. Csak a testvérek kerülnek egymást messzire meg a sógornék, a rokonok. Kun szokás szerint, mihelyt atyafi, mindjárt marakszik. Az úribb elem is elválk a sűrűbb s kövérebb polgárnéptől, mint a glicerin a vízen. A sovány, előkelő ügyvédnek, a szép járásbíró-né, aki mélyen kivágott ruhában jött, s az egész teremben a legelegánsabb, a nyafka tanárnék, a rusztikus orvosnek meglehetősen egymás közelében maradnak, külön a kishivatalnoknek, akik otthon szabott ruháskáikban irigylik a dámákat, akik nem sajnálnak Debrecenbe bemenni egy ruháért, igaz, hogy „mert így jutányosabb”, hátrább vonulnak, s szerényen maguk közt beszélnek a drágaságról és a fizetésről. A gazdag polgárasszonyok, suhogó, bő selyem-ruhákban egészen különválnak, mintha nem is ismernék egymást a mindennap újuló divatba öltözött úri dámákkal, s erősen lenézik a koldusfajzatot, akiket fél zsebükből ki tudnának fizetni, és mégis kénytelenek maguk fölött megtérni. No, de legalább lefőzik a kódisokat, mindnyájan nagy kosarakat raktak, libákat és pulykákat öltek, s nem egy közülük gúnyosan mosolyogva ismer rá a csibékre, amiket ma adott el a piacon a nagyságának.

Ilyen ostobaságot csak egy fiatal házas tud megcsinálni, hogy Noé bárkájába gyűjtse, mégpedig özönvíz nélkül a nagy város mindenféle vadját. Az úrinők csakugyan úgy érezték magukat, mintha húsevők közé kerülnek a szarvasok és dämvadak, akik ugyan eléggé hegyes nyelvű jószágok úgy a maguk kenyerén, de a hegyes fogúak közt gyámoltalanul érzik, hogy itt ők válnak pázsittá. Az igazi kun asszonyok, a polgárnék csakugyan sorra mutogatták egymásnak a névről ismert alakokat, ennek ennyi az adóssága, ez meg ez a keze, a poloskabankban mennyi a részjegye, hogy aszerint bőven lehessen felvenni kölcsönt, a cselédje ezt meg azt lopta meg, az ura ezt a nagy frizuráját veri, mikor részegen hazajön, és azt a kis nyápicot csalja meg amavval a kék ruhás nagybögyűvel, no iszen, annak a szegény embernek is van gusztusa. Ellenben az úrinők idegenül és tétovázva néznek a gazdag parasztasszonyokra, s nem bírnak jelet találni, hogy miről lehetne egyiket a másiktól megkülönböztetni.

És ebben a percben, mikor már teljesen és végérvényesen tisztába jött mindenik azzal, hogy „na hiszen én se jövök többet ebbe a társaságba... Nekem is elég volt a batyubál Kerekkegyházán!” feláll doktor Gyimola Pál, s két kezével csöndre és elhelyezkedésre intvén az egész tisztelt társaságot, szólni kezd eképpen.

- Tisztelt társaság! A Kunkerekkegyházi Nőegylet nevében köszöntöm itt önöket. És ha megengedik, az önök nevében köszöntöm a legnépszerűbb kunkerekkegyházi egyesületet, a Nőegyletet. (Éljenezés.) Tisztelt társaság! A köröttem ragyogó, ékes társaságon ott látom ragyogni azt az örömet, hogy együtt lehetünk...

Kabókné int Benczénének: No! S ezt minden asszony továbbadja. Nem is figyelnek percekig a szónokra, míg csak ezt nem hallják:

- ...*haszn*ot nyerjünk. Hogy mondom az élvezetből hasznunk is legyen, egy bölcs tanácsot adok: gondoljuk meg, hogyan jótékonykodjunk!

- Mi? mi? - kérdik összevissza, s egy kis csend lesz. Figyelnek.

- Mert kérem van egy különös dolog, ami elfogy, ha nem gyarapítják. Ez a különös dolog kérem a pénz. (Derűtség.) Márpedig a mi pénzünket az egész világ fogyasztja, de senki sem gyarapítja. Hiszen kérem nap nap után látunk kéregetőket és gyűjtőket, akik más városok, sőt más országok szegényei számára, kórházára, templomára gyűjtenek. Hát a mi számunkra ki gyűjt? (Nevetés itt-ott, másutt pszt, pszt, csönd!) Ha Kunkerekkegyháza új templomot akar építeni - mert kérem egy húszezer lakosú városnak kellene két templom legalább, már csak azért is, mert két pap van, hát szolgálják le a kenyerüket -, vagy ha kórházat akarnánk állítani, mert az is ráférne egy ilyen városra, vagy ha szobrot akarnánk állítani hazánk nagy fiának Kossuth Lajosnak, mert kérem mindenütt van már, csak nekünk ne legyen? (Egy hang, Tokos Bocskor Jánosé: Ha mindenütt van, nekünk nem kell!) No kérem, erről beszélhetünk! Hát Deák Ferencnek, annak nincsen szobra sehol! (Tokos Bocskor János merész hangja: No, akkor annak nem is kell! Vidám zaj, melynek lecsillapultán hallani a Gyimola beszédét) mert csak azt akartam én mondani, hogy ki gyűjt más városokban a mi templomunkra, kórházunkra, szobrunkra? (Tokos Bocskor uram felförmed: Gyűccsék a kúdos fajzatjának, ne nekünk! Nagy, meglegedett kacagás, amelybe belefűl a szónok. De nem adja fel a küzdelmet, hanem a nemes pátoszhoz folyamodik, s végre is túlharsogja a zsibongást.) Mert ez nem tréfa, tisztelt társaság, hanem szent ügy. Uraim és Hölgyeim, kik a jótékonykodás nevében annyit fáradoztok, futkároztok, szaladoztok, gondoljatok néha arra is, hogy Kunkerekkegyházán laktok, hogy Kunkerekkegyháza ad nektek kenyeret, Kunkerekkegyháza ad nektek társadalmat, hol tehetségteket érvényesíthettek. Mert Kunkerekkegyházához vagytok növe, ha némelyitek csak ideiglenesen is, ha némelyeteket csak a véletlen hozott is ide, de mégis itt vagytok, ennek a városnak levegőjét szívjátok, s talán kunkerekkegyházi földben kell nyugodnotok, s itt fog

porrá válni szívetek, amely minden nemesért oly hön dobog, itt lesz sárrá az a nemes agy, amely minden nagy eszmét oly szépen felkarolt! Ne potyázzátok el tehát istenadta szép tehetségteket idegen érdekekért! Ha gyűjtök, gyűjtsetek a magatok városa szegényeinek, ha adtok, adjatok a saját testvéreiteknek, és ha mulattok, mulassatok a saját, kedves és bizalmas körötökben! Csak ennyit óhajtottam kifejezni és most... (egy hang: gyerünk enni!)

Általános harsogó kacagás támadt, amelybe végleg beleveszett a főjegyző hangja, de ki is hallott még olyat, éhes embereknek tartani tósztot.

Ebben a vidám és jórahangolt pillanatban léptek be a terembe a polgármesterék. A főjegyző mindjárt a polgármesterhez adresszála halhatatlan végszavát, aminek az lett az eredménye, hogy az egész terem közönsége odabámult a belépőkre, s ott is felejtette mindenki a szemét:

- Hopp, hát ez a Mariska! Ezt kérte meg látatlanban a Kerek Ferkó!

- Soványka!

- Be olyan, mint a meszelt fal!

- Máris, hogy henceg!

- Restelli magát!

- El mert jönni!

- Nem szégyell a világ elibe állani!

De Mariska mindebből egy szót sem hallott, és naiv, gyermekes csodálkozással állott a sok nép között, s nem álmodta ma esti, egyre növekvő naivságában, hogy éppen csakis az ő kedvéért gyűl itt ma össze ez a teméntelen nép, amennyit soha még Kerekegyházán semmiféle szervezés össze nem tudott hozni. Lám, mégis legnagyobb vonzóereje van ma is az emberekre a siralomháznak.

Érezte, hogy a közérdeklődés céltáblája, s melegen zsibongott a vére, vidáman és megelégedve mosolygott, s lesütötte a szemét, mint a szép, fiatal lányok, akik szemhéjukon át fogják fel a rájuk eső, csodálkozó és áhítatos pillantásokat.

Alig evett, s ő egymaga hallotta a szép, szomorú nótákat, amiket a cigány húzott. S egyszerre észrevette, hogy Mancsi hozzá képest rutinos és kész nagyvilági nő, aki már sorra vizsgált minden táncost a teremben, s igen mulatságosan suttogott a fülébe róluk csacsiságokat. Ő ellenben úgy el volt fogódva, hogy mikor a legelső táncos megállott előtte, halálosan elsápadt. Azt hitte, Kerek Ferkó támadt elébe.

Csak a mérnök volt, akiről már Budapestre megírták neki, hogy a kezére pályázik. Most, mikor ráismert a magas, fagyos modorú, fekete fiatalemberre, egészen megnyugodott. A táncban is ilyen nyugodtnak érezte magát a karján, mintha biztos hajó fődélzetén írna szerelmes levelet.

Lassan megnőtt a táncterem. Az asztalok sorra elfogytak s körül a falak mentén ültek a mamák és nénik, és kövéren, nagy terebélyesen, vizsga szemmel őrizték s árulták lányaikat.

A hangulat egyre nőtt, s már a társaság duhaja is megjelent. Mintha Kerek Ferkó iskolát csinált volna, az urak mind szabadabban viselték magukat, kurjogattak, s a szép patikus, házasember létére, a cigányt egzecírozta.

- Devla! Frissebben. Repeszd azt a hegedűt! Szakítsd azt a juhbélt! Szakítsd! Szakítsd az apád, mert zsebkendőbe viszed haza a muzsikádat.

A cigány gyáva szemmel lesett fel a keménykezű s bortól, táncból ragyogó piros arcú úrra, aki bolondos kedvével mindenkit felvillanyozott.

- Te is alább adnád, ha itt volna Kerek Ferkó - mondta a patikusnak Váry, a szolgabíró.

- Füttyölök Kerek Ferkóra - mondta a patikus, és táncba vitte Mariskát. - Kerek Ferkó meg se született, mikor én már cigányt iskoláztam.

Egyszerre csak zsibongás futott végig a termen, megállott a tánc tempója, s mindenkit furcsa idegesség fogott el.

Még Mariska is észrevette, bár valami lágy részegség áráján úszott a tánc izgalmaiban. Ijedt rebbenéssel nézett fel s távol, sok-sok emberen túl a Kerek Ferkó erős, forró pillantásával találkozott.

Tudja isten, mennyi idő telt bele, míg az ismeretlen, közönyös, vidám táncos karjáról a Ferkó erős, vérforraló tenyerébe jutott.

A publikum nagy csodálkozással csalódott Ferkóban. Oly egyszerűen és komoly derűtséggel támadt közénk, hogy mindenkit dühbe hozott. Ha tán lobogós ingben, árvalányhajás kalappal jön, meg lettek volna elégedve; ha puskával és haramja bandával vagy frakkos inasok hadával és kerek asztalúval támad a bálra, hogy lányt raboljon, akkor ráismernek és jóváhagyják, amit csinál. De így!

Ferkó megérezte a tömeg ellenszenvét és kiábrándult megnézését, s undorral vegyes haragban forrt köztük. Nyugalommal várta el, míg a tánc véget ért, s ott állott Mariska és táncosa előtt, s lekötő baráti egyszerűséggel köszönt össze a patikussal, a publikum újabb bánatára. Finomabb lett volna egy kis vért szagolni. De a patikus jóízű fiú volt, s egy szóra átengedte táncosnőjét.

Ferkó csöndesen, méltóságosan érintette meg a leány kezét, és az első valcer után alázatos, áhítatos komolysággal nézett rá.

- Kisasszony!

- Tessék.

- Igaza van.

- Miben?

- A nőemancipáció kérdésében.

Mariska csodálkozva vetette fel pillantását; a szeme forró könny párájával volt fátyolozva. Hallgattak. Még egy kört táncoltak.

- Tudja, miért vagyok itt?

- Miért?

- Hogy magát megszöktessem!

Mariskában szállt a vér a szívére; csaknem leszédült.

- Megszöktetlek e közül a csürhe közül. Velem jössz és nem fogod többet látni ezeket. Sem az apádat, sem az anyádat, sem a rokonaidat, sem a szomszédokat, sem a várost. Ezt a komisz, pusztulásra való, átkozott világot.

Mariska sápadt lett, s ellenségesen, fellángolva nézett a fiatalember nyugodt, hideg arcába.

Egész lelki erejével szegült ellene ennek a zsarnoki akaratnak.

- Emberi életet fogsz élni!

- A szüleim nélkül?

Ferkó megütődve nézett bele a szemébe.

- A fajtám nélkül?

Ferkó összeszorította a fogát.

- Vagy... vagy!

Mariska vad indulattal lihegte:

- Soha.

A fiatalember azonnal karjára fűzte a lány kezét, a társasághoz vezette. Jéghidegen és halál-sápadtan meghajtotta magát.

- Isten áldja.

És elment, és egy ellenséges tenger vad morgása maradt utána. És Mariska kábult szemmel, ahogy körülnézett a kóválygó tömegben, egyszerre újra magára eszmélt, és Merry lett megint.

Mit csináljon egy fiatal lány, akit a lovagja hárompercnyi tánc után visszavezet a mamájához, s háromszónyi beszéd után örökre elhagy, mint a lehullott rózsát?

Összeszorítja apró kis fogait, márványarcot erőltet magára egy percig, hogy el ne fakadjon sírva, s szíve mélyén megérzi azt a rettenetes szívhúrsibbadást, amelyből a vénlányok szikár erénye szokott kifejlődni. Az a törhetetlen erény, amely esőben, szélben egyformán kitart.

Mariska azt hitte, most megint Merry lett; de hová tűnt a modern észjárás? Hová a fölényesség, a gúny, a malícia? Nem, öbelőle megint új lány lett; mintha tíz évvel öregedett volna ebben a pillanatban. Olyan távol látta maga előtt az egész nagy társaságot, a zsibongó, zúgó báli képet, a mindenfelől rászegzett szemeket, mintha ablakon nézne feléjük. Mintha moziban nézné a kavargó táncot. Valami hidegség és fagyos nyugalom lepte el nemcsak a szívét s az elméjét, hanem az izmait is. A szeme kivetítette, mint a reflektor az egyenletes hideg fényt, amely egy árnyalattal fehérebbé tette, sápadtabbá a világnak azt a részét, amelyre rávetődött.

Tízen is ugrottak fiatalemberek, hogy táncba vigyék mindjárt az első pillanatban.

Lassú, közönyös pillantással nézett végig rajtuk, s a mérnöknek nyújtotta a kezét.

És érezte, hogy most valami nagyon, nagyon okos dolgot tett, valami szokatlanul helyeset, biztosat, bátrát, amelyet nem szokott azelőtt, s kissé megrándult az ajka széle egy fájó mosolytól vagy a görcsös fájdalomtól: már ezután ilyen okos és tapintatos és nyugodt lesz ő!

Csárdást jártak, mert a patikus abban a percben, mikor látta, hogy Kerek Ferkó mit tett, félig önkéntelenül, félig számítással, hogy a társaságot elvonja s összezavarja, csárdásra fordította át a cigányokat. A táncosok egy része még tovább is valcerozott, más része beállott a csárdást taposók közé, s így meglehetősen lett a zűrzavar, éppen alkalmas arra, hogy annyira, amennyire elvonja a figyelmet a nagy eseményről. Csakugyan, a táncosok legnagyobb része akkor jött rá, mi történt, mikor már árkon-bokron túl járt Ferkó, s a mérnök karján táncba indult Mariska.

Egyre növekedett az izgalom, a láz, mint mikor követ dobnak a tóba, s a gyűrűk egyre nőnek, bár folyvást lassúbbakká s közönyösebb érdeklődéssé válnak.

Az emberek úgy érezték, mintha injuria történt volna. Ha Kerek Ferkó kiszökteti a lányt, s lóra kapva elviszi, hogy tódulna most kifelé mindenki az udvarra, az utcára, hányan igyekeznének a kocsi után, hogy elébe kerüljenek, s hogy meg volna az egész világ botránkozva, hogy leányszöktetés történik nálunk; most! a huszadik században! Magyarországon, a Kunságban, egy város közepén! És mégis mindenki úgy érzi, hogy most az egyszer, kivételesen, rosszul, sután, ízléstelenül fejeződött be a dolog. Itt igenis, meg kellett volna történnie. Aki felkötö a kolompot, az rázza is. És ha egy paraszt Kerek Ferkó ígéri s megteszi, hogy megszökteti a Zsófit, hát az bizony csúnya komédia, de ha egy Kerekegyházy Ferenc másítja meg a szavát! És faképnél hagyja azt a lányt, akit meg akart szöktetni ország-világ hírével: az még csúnyább!

Valami ős vad erkölcs ütközött ki az emberek lelkéből.

Minden pár összedugta a fejét, s úgy találgatták, mi is történt?

Vagy a lány adta ki az útját?

Vagy éppen megbeszéltek valamit? s ezután lesz a hecc?

De csak rá kellett nézni a Mariska arcára, lehetetlen volt le nem olvasni róla, hogy itt valami kemény dolog esett.

A mérnök, beigazítván magukat a táncnak elejére, a cigány elé, a maga nyugodt, komoly megállapodott hangján, amelyet egy kis édesség, valami gúny fűszerezett, megszólalt.

- Ez a cigány is úgy ért a hegedüléshez, mint a madarasi asszony a teához.

Mariska nem szólt, de az arca, kissé elkésve, érdeklődést mutatott, mintha gondolataiból rezzent volna fel.

- Az is buzgólkodott, buzgólkodott, mikor ott volt a parcellázásnál, és egyszer csak azt kértem tőle: Mondja néni, tud maga teát főzni? Hogyne, könyörgöm. No hát főzzön! Főzött is, de milyet! szalonnával meg vöröshagymával pirított alá, úgy főzte!

Mariska hálás volt, amiért kedvére tesz, s hozzásegíti, hogy megenyhüljön a helyzet.

Ez a legjobb, valóban. Táncolni, robotba! Élni tucatéletemet, s mutatni a boldogságot, ha nincs is...

A mérnök újabb közönyös adomákkal, mint valami hideg borogatással sietett segítségére a lázas kis leányszívnek.

- Mert Madaras jeles egy hely ám - folytatta -, azt magácska még nem is tudja, hogy milyen szellemes népek laknak ott. Tudja, kinn járunk a határban, hát egy tanyába épp akkor ér oda a végrehajtó, mikor mi. Természetesen foglalni akar. Van ingósága? - kérdezi a paraszttól. - Nekem nincs kérem, több ingóságom, csak ez a böcső. A végrehajtó megcsóválja a fejét. Hát fekvősége van? - Benne fekszik, kérem, félesztendő lesz már innen-onnan.

Mariska kissé lehunyta szempillái alól barátságosan nézett; már este, az első táncban megérezte, hogy ennek a férfinak a kezén olyan nyugodtan tud élni és lélegzeni, mintha valami biztos talajt érezne szédülő lábai alatt.

A cigány frissre fordította a csárdást. De a mérnök a fordulást is olyan egyenletes, határozott, nyugodt tempóval tudta ejteni, hogy Mariska mintha körhintában repült volna, szelíd vásári körhintán, amit gyermekkorában úgy kedvelt.

- Az is Madarason esett, hogy azt kérdezi a halottkém az özvegytől: Miben halt meg a beteg, néni? - Az ingében, csókolom a kezét. - Jó, jó, de mi baja volt? - Nem tudom, kezét csókolom, mert ilyen még sose vót neki.

Mariska engedte körbe szédítettetni magát. Biztos volt, hogy bár magát elereszti, semmi baj, semmi kár nem fog esni benne. Ez a férfi, aki most adomázni tud, ez a csontkaszást is megállítja egy adomával az útján.

- Hát azt hallotta már, hogy osztózott a madarasi fiú az anyjával?

- Hogy?

Ez volt az első hang, amelyet azóta kiröpített. Meg is sóhajtott, s kissé bánatosan ejtette féloldalt a fejcskáját.

A mérnök elvárt pár pillanatig, mintha a zene, a tánc miatt várna.

- Azt mondja, hogy: No, édesanyám, jó volna, ha osztoznánk a kerten. Legyen a kendé Szentmihálytól Szentgyörgyig, az enyim Szentgyörgytől Szentmihályig.

Mariska egyszerre élesen nézett a férfi arcába. A női szíven is lehet így osztozni - gondolta. - Az egyiké tavasz nyíltától ősziig, a másiké ősztől tavaszig! S ő... már Szentmihályt ért! Neki már itt a tél!... Nem erre céloz ez?

Körülállották őket az urak, és tréfásan, alázattal kunyoráltak egy kis táncot. Mariska negédesen szorosabbra simult egy hajszállal a mérnök ritmusába, s kis kézlendülettel adta a vidámat. Hisz ez a férfi neki rég kimondott, elhírelt vőlegénye! S most jólesett, hogy nincs magán a világon, hogy mégis van, aki felfogott esett szívéen... S frissen forgott meg táncosával a nóta kurjantására.

A mérnök sápadt selyemkendővel törülte homlokát, s odaintve a komédiázókra, újabb tréfára fordította a pillanat kedvét.

- Úgy van maga, Mariska kisasszony, most ezekkel, mint a madarasi asszonyokkal a baptista! Veszekedtek nagyba, s odaáll elibük a baptista, és elkezd mondani: Térjen meg néne, térjen meg! - Hiszen én meg is térek - felel neki a néni -, de ez nem tér meg a portáján!

Mariska kicsit nevetett. Már tudott nevetni! Legalább mosolyogni.

Gyöngyfogsora csillogott, s a nevetés az arcára is visszahozta az életkedv frissességét.

- Hol szedi ezt a sok adomát? Maga egy becses ember, Héya.

A mérnök nagy, fekete bajusza alatt szokása szerint kissé elmosolyodott, s új adomával felelt.

- Hát, instálom, úgy vagyok én az adomákkal, hogy elveszem őket, mint a szolgabíró a cigány szamarát.

- Ugyan! - s a lány már kissé kicsinylő szemmel kereste, van-e mélye ennek az embernek?

- Ha a nagyságos főszolgabíró úr elveszi a szamaramat: vőm lesz!

A táncot lefűjták. A párok szédelegve igyekeztek egy kis levegő után a hosszú, fárasztó csárdás végén. Túl vérmes ifjak még kiabáltak, hogy „hogyvót”, de még a patikus is helyre vitte szép, kövér feleségét, s ő maga sietett a terem végébe, sörözni.

Az éjfél utáni szünetben már megint az ételes asztalok felé törekedtek a népek, s lassan egész népvándorlás indult, mint mikor a hangyák zsibognak, s haladnak előre zűrzavaros rendben s mégis valami cél után. Egymáson keresztül-kasul vezette az embereket az út, s a végén a sétáló párok is mind benn találták magukat a tornaterem ajtó felőli részén s a szomszéd kis helyiségekben elhelyezett büfékben.

Mariska hagyta, hogy a mérnök külön meghívás nélkül mellette maradjon s lovagjául szegődjék. Maga se tudta, mit akar vele, de egyre közelebb érezte magához ezt az embert, akinek minden adomájában s minden megjegyzésében valami titkos célzást érzett homályosan, de intenzíven, az ő mostani helyzetére. Érezte, hogyha nem volna mellette védül ez a közönyös, erőteljes férfi, aki már nem is fiatal, s így valami olyasféle érzést is kelt, hogy nem veszélyes: akkor most nagyon, nagyon oda volna a boldogtalanságtól, a szegységtől, a kétségbeeséstől. De a mérnök olyan természetesen és egyszerűen állott az oldala mellé, hogy kislányhiúságában néha már parádézott is vele; fitogtatta, mintha emiatt történt volna Ferkóval a szakítás!

De azért nem múlt, nem múlt lelkéből az a nagy hüvösség, amelyet a Ferkó távozásán érzett meg. Szeretett volna egy percre magára maradni, szeretett volna átnézni az eseményeken, megbírálni, mi is történt, de nem volt egy pillanatnyi szabad ideje, annyi, míg egy szembehünyásig átérezzen egy sóhaj. Csak töredékesen villantak eszébe gondolatcsírák s emlékek árnyai, remények foszlányai.

Manci futott hozzá.

- Gyere hamar, már Mária dalol!

Romantikusan hatott rá ez a hír. Mária egy szép, de ellenségesen fekete fiatalasszony, akiről mindenki tudja, hogy operaénekesnőnek készült, s ittrekedt a telekkönyvvezető feleségének. Mariskára mindig úgy hatott, mint egy nagy életcsalódás szomorú típusa. A Nő, aki kénytelen lemondani egyéniségéről, s odaajándékozni a semminek a karakterében rejlő kvalitásokat s egy szegény és szomorú házasságban élni.

Mária egy hosszú asztal élén ült s egy szomorú magyar nótát dalolt. Azok közül a szép nóták közül, amelyek valaha valamely fájó szívnek égő megnyilatkozásai voltak, de a sok használatban simára koptak, mint a folyó kavicsa.

Mariska megilletődve nézett a fekete fürtös asszony arcába. Valami rendkívüli meglepettség volt abban. A hangja magasan csengett, s tisztán, mint az üvegharang. A szeme fátyolosan bújt meg hosszú pillái alatt, s vonásain az a csodálatos elragadtatás ragyogott, amely a magyar nótával szinte vele jár a magyar temperamentum hárfáján.

Mariska megigézve nézte ezt a nőt, s azt hitte, ilyen volt a Ferkó híressé vált mulatása a minap a Nagyvendéglőben. Lám, nőben is lehet tüze ugyanannak a szilaj hőségnek, amely a kedélynek valami izzó fényességét tudja kiszítani. S ellenállhatatlanul érezte, hogy rá is átragad ez a sírva-vigadás. S a torkát szorongatta, a fejébe már vért kergetett a maga odadobásának láza. Fejét hátraejtette, s az ő szemhéja is lecsukódott félig, míg Mária dalának ütemén az asztalig lejtett, s szemben a daloló nővel leült egy székre, az asztal túlsó végén.

Mintha az ő torkából süvöltöttek volna ki ezek a fájó hangok, s az ő szívéből ezek a sikító fájdalmak:

Búsulhatok amíg élek,
Mert én mást már meg nem értek!

Kezem fejemre kapcsolom,
Magamat úgy siratom.

Mégis jó kedvet mutatok,
Ne tudják meg, hogy búsulok!

Mária intett, csettintett, s Mariskának a szemébe dalolta, legalább a lányka érezte, úgy érezte, hogy neki fújja, őt szuggerálja. Az egész világ előtt, s ő teli szívvel állott elé a friss és szilajkedvű új nótának:

Édes kincsem, szép galambom,
Derekadat öllel fogom,
Szembe nézem a képedet,
Így szeretlek én tégedet!

Húzd ki cigány, húzd ki szépen,
Most a világ tetszik nékem,
Most élem én gyöngyéletem,
Most van nékem becsületelem!

Haj ifjúság, szép ifjúság,
Az ifjúság nem bolondság,
Ki nem tudja főhasználni,
Késő lesz majd vénen banni!

S Mariskának tüzes könnyektől égett a szeme. Megrázta a fejét, hogy dús, aranyos haja meglazult a nyakán, s az utolsó verset vele dalolta Máriával még egyszer.

Mindenki új csudára gyűlt. Máriával nem szokás dalolni, övele csak élük, élvezik a nótát, s mindenki érezte a Mariska kitörésének jelentőségét.

Magasan villanyos volt a hangulat, s a cigány ettől a perctől Mariska felé fordult, az ő szeméből leste ki, mint a vámpír, behúzott nyakkal, szívós kapzsi pillantással a hangulatot, amit hegedűjével mint boszorkányszerrel mindjárt ki is aknázhát.

Fényes lett a vidámság, de a Mariska ajkán hirtelen elhalt a nóta. Mintha az űrben érezte volna magát, egyedül; megszédült, s ijedten nézett körül.

Ott látta maga mellett anyját, akit egész este nem vett észre, amint boldogan, meglegedett arccal néz a lányára; mint jó ebéd után, eltelt volt az arca, s valami büszkeség gőgösködött rajta: az én lányom! Mariska ijedten eszmélt magára, borzasztó, hogy az anyja így meg van elégedve a szereplésével, s az apja arcára esett a pillantása. Az öregúr is kövér meglegedettséggel ült az asztal mellett. Nagy hasa jóízűen domborodott, mélyen vastag tokája alatt, vékony fekete bajusza fénylett zsíros, olajbarna arcán, s apró szemei nyugodt keleti komolysággal, de rendkívüli magábanéléssel néztek maga elé. Mintha senkije, semmije nem volna e világon, úgy ült s élt e percben, akárcsak egy hatalmas tetem, amely indus bálványá lett, s a saját kövér testébe szívott fel mindent, ami csak jó és élvezni való e világon. Mintha ő volna az Ember, akiért teremtvé vagyon nap, hold és csillagok és minden rajta élő és élettelen állatok.

Mariska egy szempillantásnak kicsiny része alatt telt meg ezzel az érzéssel szüleinek láttára, s ijedtebb lett szédülése, mint volt. Hát ő van ezekért, ő van másokért? Ki van őérette?

S egyszerre megérezte feje fölött a Férfinak nyugodt jelenlétét.

Vissza sem kellett pillantania. Tudta. S egyszerre megnyugodott és lecsillapult. A mérnök állt őrt fölötte, neki, érte, általa.

Hát van mégis valaki, aki nem élvezetet akar szívni az ő lényéből, hanem készen áll, hogy feláldozza magát, odakínálja minden valóját az ő számára, az ő lába előtt.

S ettől úgy eltelt jóérzéssel, mintha levegőből zuhanva, egyszerre biztos talajt ért volna a lába...

...És Ferkó ebben a percben ért haza; messze, kinn a sötét pusztán, a farkasmagánosságú kastélyba.

Komoran, kétségbeesve, mély letargiában.

Szégyellte magát elhirtelenkedett ostoba tettéért. Mit kíván attól a kis lánytól? Hiszen összesen kétszer látta őt, pár pillanatig. Micsoda elbizakodottság, hogy azt várta, hogy egy olyan becses, drága, önérzetes leány egyszerűen a nyakába borul, s elmegy vele világtalan világig.

Az ajkát marta, s vad féltékenység gyötörte. Így kiszalasztani kezéből az élete legfőbb kincsét. S most, hogy nem látott többé rá esetet, hogy megszerezze, hihetetlen szerelemérzés kínja töltötte el. Visszaidézte maga elé minden vonását és minden mozdulatát, s érezte, hogy soha, soha ilyen szépséget, ilyen értéket nem sejtett nőben. S hideglelésformán verte ki a kín az egész testét, s az öklét marta, amiért vak ostobaságának engedett, s kiszakította magát a lehetőségéből is annak a reménynek, hogy még valaha magához bilincselheti. Mért jött olyan képtelen indulatba, hogy azt a természetes, szinte ingerült eltaszítást meglátta a lány arcán,

mikor azt kívánta tőle, hogy szakítson az ő kedvéért az egész világgal? Hiszen könnyelmű és haszontalan teremtes volna, ha megtenné. Egy idegen férfinak első szavára! Igaza is van, ha nem teszi. Azért, hogy ővele szemben olyan kellemetlen előítéletek uralkodnak abban a társadalmi körben, azért lehet az becses és kedves saját maguknak! Ó, bizonyára értékesebb és becsesebb az a maga körében, mint az övé a magáéban.

S heves vágy fogta el, hogy közelebb jusson hozzá. Nemcsak a leányhoz, hanem az egész világhoz, az egész rétegéhez.

De hogy!

Világok választják el őket egymástól.

S az agya égett, s fájás szaggatta a csontját.

S ekkor rányitotta az ajtót az apja.

Az öregúr mogorván lépett be. Örökös, fakó, foltos, galléros köpönyege volt rajta. Szigorú szemmel sűrűn pislogva nézett a fiára, aki restellte előtte, hogy ott fetrengjen s felállott. Némán, szó nélkül köszöntötték egymást.

Az öregúr végig-végigment a szobán.

- Na - szólalt meg egyszer krákogó, repedezett hangján. - Úrfi! Gratulálok az életedhez. Egy ilyen erős fiatalember. Így élni. Szégyelld magad!

Ferkó komoran hallgatott. Ma minden szemrehányást elbirt. Ma minden szidást el tudott viselni.

Az öregúr végig-végigment a szobán.

- Nem dolgozol! Micsoda élet az, munka nélkül.

Nagyokat fűjt, s az ajka reszketett a nehezen kimondható szóktól.

- Nekem kell egy ilyen fiatal férfit eltartani. Ahelyett, hogy a helyemre lépett volna már. A nyomomba. Hogy levenné a vállamról a munka nehéz részét.

Ferkó megütődve nézett rá. Soha ilyenféle szót nem hallott s nem várt az apjától.

Az öregúr, hogy kimondta, kissé megcsillapodott. Lehunyta a szemét.

- Reggel gyere be hozzám. Meg akarok mutatni mindent. Jövőre már nem akarok beleszólni semmibe a gazdálkodás körül.

Ezzel elment. Úgy, ahogy jött.

S Ferkó úgy nézett utána, mintha álmodnék. Mintha a kérges külsejű tett alatt valami nemes cselekedet lappangana. S közel volt hozzá, hogy a szeme könnybe lábadjon.

Aztán felsóhajtott. Igen. Ez lesz a legjobb. Ez egy új élet. Dolgozni. Tenni. Energiákat kihasználni.

És egyúttal összeköttetéseket találni azzal a világgal, amelyben ott rejtőzik az élet gyöngye, az a makacs, büszke, ékes, kevély kis lány...

A föld, a paraszt munkások, a testi fáradtság, a becsületes gond a gazdaság érdekei körül hamarosan átgyúrták Ferkót.

Tennivaló annyi volt, hogy azt sem tudta, mibe kapjon, s a saját legbelsőbb szívbaja csak fojtva égett ott a mélyen.

Eleinte azért dolgozott lázasan és izgatottan, hogy elkábítsa magát, aztán a mindennapi testi kimerültség alatt csak tologatta tovább éjszakáról éjszakára, hogy utána néz, s jól át is gondolja, hányadán áll ez a dolog. S aztán majd megteszi, amit tennie kell.

De hajnalban még kábult volt a rövid álomtól, mikor már csoszogott az ajtó előtt az apja, s talpra kellett ugrania, ha székenben nem akart maradni.

Azt pedig nem akarta. Sőt, hogy megmutassa az öregének, hogy becsülettel vállalta a szerepét: azzal viszonzta az öregúr nagylelkűségét, mellyel egészen szabad kezére hagyott mindent, hogy ő viszont konzervatív akart maradni. Amit csak nem volt muszáj, nem bolygatta meg.

Sőt valahogy tetszettek is neki a használatban elavított gazdálkodási holmik; a nádfedeles cselédházak, sőt kegyeletből nem engedett kidönteni egy ősi bogárhátú kun viskót, amely egészen nádból volt építve s megtapasztva emberül még a teteje is. Örült, hogy az ő birtokán egész múzeuma volt az ősi emberi élet szereinek és inkább melléjük épített a rogyant földputriknak is, amelyek félig a földbe voltak ásva vagy a tanya szomszédjában levő kunhalomba mélyítve.

Eddig nemigen értette, mi az a földimádás, míg a maga kezén, a maga gondján nem volt föld: most egyre vallásosabb lett, és sorra kóstitolta földjeit, s szinte kalapot emelt a nagy asztagok előtt, amelyekből tömjénél édesebb búzaillat áradt.

Valami nagy, boldog derűtség lepte meg a lelkét, mint a harmat a rétet hajnalonta. Ezt a gazdag és mindennel megbékült, nyugalommal beoltott életérzést nem ismeri más mesterember, csak az anyaföld barázdáinak munkásai.

Szerelmének aratásával is azért nem sietett, mert hamar meglepte őt is a parasztélet legfőbb igazsága: mindent a maga idejében. A búzát se lehet előbb aratni, a kukoricát sem hamarabb törni, csak mikor itt az ideje.

Nyugodtan tudta hát élvezni a pusztai életet. S vidáman hallgatta, ha merengéséből felriasztotta a béresgyerekek tréfás kurjantása a tovaügető nyúl után:

- Jancsi! gyere vissza, itt hagyta a pipádat! - és meleg tekintettel lépkedett a felhasogatott fekete föld friss szántású gerezdjein.

A parasztok, a béres, napszámos, pásztoremberek furcsa szavai s még furcsább élete egyre közelebb jöttek a lelkéhez, s elhatározta, hogy egy estét künn tölt köztük az asztagok alatt a cséplésnél.

Augusztus vége felé volt már, „jönnek az esők Kata szegeletiből”, ahogy mondták, nyugatra intve az emberek, de még erős volt a nappali forróság, s enyhe az éjszaka.

Kivítette az apja juhászbundáját, s estére a távoli mezőkről ide tért meg a kazlakhoz, ahol már összegyűjtötték neki a legjobb beszélő embereket éjszakai cimboráknak.

Szél ellen, jó távol az asztagoktól, pásztortüzet raktak és pirították a szalonnát, de télikolbász is került az öreg zsíros bődönökből, amelyeknek a fenekére kun szokással egész karika kolbászt öntöttek volt be öléskor. Az most olyan friss ízű maradt, mint ha most töltötték volna. Bodagot is sütöttek, kunkalácsot a fiatalúr kedviért az asszonyok, s Ferkó olyan vacsorát még nem evett, amilyen traktámentomban itt volt része.

Ő aztán belefeküdt az öreg bundába, s úgy hallgatta a könnyen nekiszilajodó csarálásokat s a komoly, lassan tagolt beszédeket, mintha álomban volna, egy ideális, nem is földi ember világában. De mintha nem is azon a nyelven beszélne, amit megszokott magyarul az úriember füle.

- No te legínybogyó - kiált egy gyerekre az öreg Nagygyörgy Ferenc, aki a pusztai életnek amolyan magátul nőtt békebírája volt, s széles, kemény fogú szájában csak úgy tátogva rága a szókat -, lökd le a kaffancsot a toppancsrul, osztán rázz egy kis vackort.

A gyerek, a Mihályka Jónás fia, lehúzta a csizmát a lábáról, és sietett fel a körtefára, amelyen nem is vadkörte termett, hanem a becses búzával érő, amely a mezőknek egyetlen gyümölcse.

- Á, kemény e még - mondta a harcsaképű, kis öreg Pamuk Gábor majoros, aki a fiatalúr kedvéért böcsmölte a kedves csemegét -, mint a pali ember vasa.

Ezzel hersegve rága a zöld gyümölcsöt.

- Az is, mikor aszonta neki a kovács, hogy még kemény e, hajja, aszongya rá, hogy hogyan vána kemény, mikor esztendeje a palláson száradt!

Nevetgéltek rajta, aztán sorra húztak egyet-egyet a boros csobolyóból.

- Még jót mír most a Lelkem Samu - szólt valaki hátulról, a pusztai kocsmáros rossz borára célozva. Jól tudták, hogy ezt a fiatalúr hozatta egyenest Kerekegyházáról.

Ferkó csak hallgatta derülten, s nézte a játékos kedvű parasztokat. Tetszett neki, hogy az után a nehéz és gépszerűen fárasztó munka után, amit ezek napközben végeznek, ilyen friss kedvvel mennek az élet többi éjszakájának és nappalának.

A majoros megtörülte a bicskáját, bekattantotta, és buzgón tovább törülgette.

- Ajnye, sógor - szólt Nagygyörgy úgy komolyan -, kend is megaggya a móggyát, mint a Rexur-zsidó csikóherélője. Ott is megdöglött a csikó, de azér befejezték a herélést, hogy megaggyák a móggyát.

- Azér én nem kötöm be a kapufélfát, mint kend! - mondta Pamuk Gábor, de már húzódott is hátra, mert a Nagygyörgy öklétől csak az Isten óvta, meg a fiatalúr tekintélye. Mert mégis, itt előtte nem akartak kezdeni, bátor Pamuk Gábor megérdemelt vón egypár magyar ötöst. Ahogy kisült, ő kötötte be Nagygyörgy háza előtt a kapufélfán a gombát, és elhíresztelte, hogy Nagygyörgyék kötötték be, mert azt hitték, kelés.

Ferkó nevetett, s új irányt akart adni a beszélgetésnek, de megváltozott az magától is. Távolról hallatszott a vonat pöfögése, mire elhallgattak a parasztok egy kicsit, mintha ismeretlen istenek vonulnának át a pusztán. De mégis istenek, s egy kis tiszteletet érdemelnek. Csak legalább annyit, hogy ne ártsanak.

- Hej, de nyög már megint a kaptatón - mondta Pamuk Gábor. - No, majd örül az ereszkedőnek.

- Tudja kend, hogy mit mond? - kérdezte a kurta lábú Mihályka Jónás, aki mostanáig falatozott, hát nem volt ideje eddig beleszólni.

- Mit?

- Mikor kapaszkodik, azt mondja, hogy Ben-csik Jó-zsi, meg-sza-ka-dok, Bencsik Jó-zsi, meg-sza-ka-dok! Mikor meg lefele jön, akkor már így henceg, hogy Bencsik Józsi, eszafenc! Bencsik Józsi, esz a fene!

Némelyek nevettek, de Pamuk Gábor komolyan mondta:

- Lehet a, hé!

- Ki az a Bencsik Józsi? - kérdezte Ferkó.

- Hát a bakter a dombon.

Ferkónak valami furcsa, megható érzése támadt. Csakugyan. Lehet a, hogy a mozdony személyesen ismeri Bencsik Józsit, és panaszkodik neki, míg bajba van, és füttyöl rá, mikor jóra fordul a sora. Mér ne ismerné? Itt a pusztán! Mikor minden este itt megy el a kapuja előtt s szembenéznek, mikor ott áll Bencsik Józsi a piros zászlóval, és vigyáz, hogy a bolond masina jó úton járjon, mert mégiscsak Bencsik Józsinak kell vigyázni, hogy a nagyúri pesti vonat el ne menjen arra a kisgyócsi tanya felé.

- No te kenyérgunyhó - lökte meg Mihályka Jónás a fiát, aki még nála is tovább rágcsálta a kolbászt -, hát iskolába kell már menni mahónap.

A fiú aki úgy rágódott a lábuknál, mint a kutyakölyök az öreg komondorok közt, felcsillanó szemmel szólalt meg:

- Nem lesz iskola az idén.

- Mér nem, te meztelen gida?

- Mer aszonta a Filep Andris, hogy az ő kutyájuk má megvész. De az olyan harapós kutya, hogy nem ad neki egy hetet, az mind megmari a kutyákat a határba. De még az embereket is. Az urakat biztosan.

Jónás oldalba rúgta a fiát a fiatalúrra való tekintetből, de az nem értette.

- Az urakat legelőször - mondta újra -, mer az úgy van szoktatva, hogy a nadrágot típje. Hát a tanítót is megmari...

- Az eszed tokja! - mordult rá az apja. - Inkább azt mondd meg, hogy ha te nem vónál, meg a kanál, mivel ennél?

A gyerek eltátotta a száját, s elhallgatott. De nem tudott mit felelni a fogas kérdésre. Ez elég volt neki ma estére. Egyszerre észbe kapott és felkiáltott:

- De a fiatal naccságost nem bánti a kutya, mer az ő sarkantyúja aszondi, hogy: *Strinksz-stranksz*, *strinksz-stranksz*!

Ferkó nagyot kacagott, és szeretettel nézett a pislogó tűz fényénél a gyerekre. Ejha, micsoda tekintélyt szerezhettek neki az a sarkantyú, amelyik azt mondja, hogy *strinksz-stranksz*, hogy még a veszett kutya se bántja! Azért csak olyan jólesett neki, mintha szellemi kiválóságának elismerése lett volna.

És kezdte érezni ezt a különös földönkúszó életet, amely olyan sokezerszeres szállal van át-meg átfonódva itt a kövér és mély televényű Alföld színén, amelyben mint egyenrangú létezők szerepelnek az emberek, az állatok, az átfutó vasút meg a fiatal nagyságos sarkantyúja... Mintha elvesztették volna határozottságukat az élő és élettelen tárgyak s valami új dimenzióban teljes egyneműekként szerepelnének.

- Mondja csak öregem - szólította meg Nagygyörgyöt -, hát teljes bátorságban élnek itt az emberek ezekben a kis tanyákban?

- Bizony abban - mondta az öreg, s a szája egészen négyszögletűvé nyílt, ahogy komolyan bizonykodott.

- Tolvajok, zsványok, rossz emberek nincsenek?

- Egy fia se.

- Hogy lehet az, pedig itten se rendőr, se csendőr nincs.

- Nem is kell.

- Nagyszerű. Nem is kell féltetni semmit?

- Itt semmit. Egy szalmaszálat kell keresztülni az ajtóba, az elég. Zár se kell. Lakat se. Nem féltünk itten semmit, úgy marad itt éccakára is minden, mint nappal.

Ferkó arra gondolt, hogy akkor miért kell ezeket a kazlakat folyvást ilyen nagy készüllettel őrizni.

- Nem is fordulnak elő esetek, hogy lopnának? - firtatta.

- Semmi esetek itt! Legfeljebb ha cigányság jár erre vagy dög.

Ferkó úgy kezdte sejteni, hogy valami tévedés van a szavak értelme körül.

- Hát mindenki becsületes?

- Mindenki itt. Még a cigány csősz is olyan egy ember, hogy a város verthájszekrényét rá lehetne bízni.

- Hm, hm.

- Csak legfeljebb a kulcsát tenném zsebre - mondta a majoros gazda.

Ezzel meg volt enyhítve a kérdés, s Ferkó nevetett.

- Hát kitől loptak utoljára? - kérdezte egyszerűen.

- Aszongyák, a Miké Sándor tibuci tanyájára tört be két csavargóforma bagóleső zsvány-ember, osztán el akarták rabolni a két lovát. De a gazda az egyiket a földhöz vágta, a másikat meg vasvillával kergette meg. Puskát is fogott osztán, de már akkor messze vót a két lúktő.

- No látja, hát ezt kérdelem.

- Hát igen, vannak, mer hát akadnak egy-egy olyanfélék, aki a máséra veti a szemét. Így az én keresztkomámnak is segíteni akart a múlt idén valami jótét lélek, hát egy pár zsák búzájától szabadította meg. De még a tulajdon saját szekerébe az ű, mán hogy a koma lovát fogta be, azon vitte el. A lú, szekír csak megkerült másnap a karcagi határba, de biz a búza tovább-
gyalogolt.

- Ideát is vót egy olyan törtínet, hogy a takarók kétszázötven koronájír agyonverték a gazdát. A menyecske titette el az embert, de a takarók összeverekedtek, amikor a pizen osztokodtak, oszt így kisült.

- A Kunkirály kocsmában akármikor lehet olyan betyárféle embereket látni, amékek szívesen isznak az iccai keresetre. Mer hát lehet is. A városba sincsen csak hat rendőr, a határba meg jószerrel egy se. Oszt a rendőrök is csak úgy vagynak, hogy ott keresnek, ahun lehet. Maguk pizin úgyse tudhassanak inni, hát ott isznak, ahun megkínálják őket. Kivált vásáron. Ott csak a rendőrnek jó, mer neki szabad garázdálkodni.

Egymástól vették a szót, és úgy belemelegedtek a beszédbe, hogy utoljára már egy becsületes ember se maradt a vidéken.

A Ferkó lába alatt megingott a föld, a bátor és biztos élet hite. Ahogy belenézett a határtalan síkságba, úgy tetszett, mintha mégis hasonlatos volna ez a tengerekhez, amelyeken ember nem uralkodhatik. Mintha az elemek hatalmában volna itt az ember élete, az ősi négy elem késői úrkodását érezte magán, a föld, tűz, víz és levegő külön világát.

- Az özvegy Mendegéné kocáit is, hogy elhajtották a tavaszon - szólott Mihályka Jónás csendesen. - De harmadnapra megkerültek.

- Hogy? - kérdezte csodálkozva Ferkó.

Hát Kevibe egy Parázsó nevezetű szegényember a kanját oda szokta hagyni a népeknek, hogy használják. Hát akkor s akkor reggel mingyán mondják neki, hogy hallja kend Parázsó, sose vót kendnek ilyen négy kocája. Osztán vásárosoktól mingyán szétizenték, hogy nincs-e valakinek hiánya. Hát harmadnapra Mendegéné már megint etette a disznait.

Ferkó újra megnyugodott. Mégiscsak az ember az úr. Az emberi szó az ötödik elem, amely úrrá lett s négyes fogattá tette magának a világegyetemet...

- Hát bizony nem úgy van már - mondta a majoros -, mint a régi rossz világban, mikor Ződ Marci itt járt, éppen itt ebbe a madarasi csárdába vót a fészke. Palatinszki vót az új cimborája meg Becskereki, Moravcsék és az a túlünk való Kovács Imre. Az egész Kun-kerület meg a Bihar, Hajdú, Szabolcs, mukkanni se mert előtte. Ha Ződ Marci vagy a bandája mulatott egy csárdába, a falusi bakteroknak kellett istrázsán állani, hogy a pandúrok ott ne fogják őket. Víz volt itt nagy. És az egész határ csupa nádas vót, kákás, gyékényes, zsombikos, jó volt ott elbújni. Hét vármegye nem merte itt üldözni, mert beleveszett vón ott hetvenhét vármegye is. Hát a csárdába egy bizonyos Dudás János vót akkor a csapláros, annak pedig a felesége, gavallér menyecske, Bikás Sári vót. Ez vót pedig magának a Ződ Marcinak a szeretője. Itt aztán mulattak azok betyárosan, csak úgy gurult a *kongó*, meg repült a bankó. Haj, az én öregapám tudott arrul beszélni. Elhallgattuk vón mink akármeddig. Hát az is nevezetes pedig, hogy hogy adott jelt a csaplárosné a betyároknak. Mert a betyárok mindig a nádasba vótak, lovastul, mindenestül. Persze őket nem láthatta emberi szem, de ők még azt is látták, ki jár a csárda körül. De a csaplárosné, Bikás Sári, még avval a huncutsággal is élt, hogy ha szabad vót a világ, piros kendőt kötött a fejére és piros rongyot lógatott a ház tetején. Meg kijött a csárda elibe, és egy nagy labdával játszott. Minél feljebb dobta, annál bátrabban jöhettek a betyárok. De ha pandúr látszott a környéken, a menyecske fekete kendőt kötött, osztán a ház híján is fekete rongyot dugott ki. Így bizony sose kapott pandúr a betyárra.

Áhítattal hallgatták a beszédet, s maga Ferkó is eltörpülni érezte civilizált érzéseit; gyermeki naivsággal helyezkedett bele az ódon korszak betyáros romantikájába.

- De nem is Ződ Marci vót az igazi, hanem mikor hozzá került Angyal Bandi. Hej, ma se tudják, ki volt ez az Angyal Bandi, de az én öregapám a hitire mondta, hogy az egy Ónodi nevezetű uraságnak Endre fia vót, aki passzióból megszöktetett egy mónárjányt, egy vízi-mónár jányát, Gyöngyösi Juliskát. Aztán azért vette fel az Angyal Bandi nevet, mer így szólította őt a babája, hogy angyalom. No hát hadd legyek én, aszongya, Angyal Bandi hóttig, sose kérdezd az én más nevemet, szerelmes csillagom.

Ferkónak lázasan elkezdett dobogni a szíve. Egy hajdani őse... Hát ő nem szívesen szökött volna-e el a múlt hetekben Kotzogh Mariskával?

Aztán elkomorodott az arca, sóhajtott. Nőemancipáció... társadalmi egyenlőség... és más kellemetlen szók verődtek fel emlékében.

Zúgott fölöttük a kunsági szél. De már nem nádasok suhogását hozta, hanem nagy tábla kukoricások zizegését. Minden talpalatnyi föld szilárd már és csizmataposta. És minden rögből az új, modern élet csírái bontakoznak.

Ferkó sóhajtott, és fájt a szíve a vad regényekért... A régmúlt szép világért, amikor még lehetett lányt szöktetni.

Fölnézett az ég csillagaira. Vajon ezek is modernek lettek?

Másik éjjel csöndesen ültek együtt a jó nagy bundákon. Hűvös szél indult az Alföldön, s a levegő tele volt a nappali cséplés porának finoman szétszórt szagával. A kazlak túlsó végén fiatalok hancúroztak, s Ferkó szerelmi éhségében éles füllel leste el a lányok távoli sikkantásait.

Ő maga is szívesen ült volna s játszott volna azok közt, de öreg barátai, Nagygyörgy, Mihályka meg Pamuk Gábor majoros nem hagyták szabadon, hanem hűségesen kitarítottak mellette, s okos, csöndes beszélgetésben a régi időkről, gyerekkori emlékeikről beszéltek.

- Azért még most is tűrhetősebb, mint mikor még a dézentor világ járta - mondta Nagygyörgy csendesén -, de akkor sose tudta az ember, mire virrad, mer a legények csak úgy szökdöstek a katonaságtul, osztán ojan útszéli betyárkodásból éltek. Velem is esett egy história, de nagy ideje má annak, még hajdinába, suttyó leginy koromba, mikó a Bónapárté hadakozott.

- Bonaparté? - szóló nevetve Ferkó. - Az ám talán III. Napóleon.

- Már én azt nem tudom, hányadik, megkövetem, elég a hozzá, hogy én mán akkor is a naccságos fiatalúr idesapjáná szógáltam. Csikós bojtár vótam; az isztronga liklábú Csülkös Váci Matyi vót a számadóm.

- Hát eccer úgy reggelibe a Sasheverő körül legeltettem a ménest; egy szijhátú fakó kanca vót a harangos. Szépen meg vótak terülve a lovak, magam meg botra támaszkodva ácsorogtam, mint afféle bojtárka szokott. Hát amint ott ókumlálok, megszólít ám valaki a hátam megett, oszt így aggyá fel a szót: Mit bámulsz, az apád istenit?

Ferkó elmosolyodott, de ahogy körülnézett, látta, hogy az emberek merő komolyan ülnek körbe, és megindult figyelő arccal lesik a szót.

- Amint erre megfordulok, hát ott áll ám két dézentor; de az egyik maj megszúr ám, mer tarti ám a bagnétot igyenesen a hátamnak. Aszondom neki becsülettel: ne izéjjen, katona uram. Aggyon isten jó reggelt.

Azt veti rá: Ha jó, edd meg.

Osztán káromkodik ám, de csúnyán, cifrán. No én ecceribe nem tudom mire vilni a szándékát; még nagy káromkodva aszongya: Vetközz le, mert beléd suttyántom ezt a darab vasat.

A másik meg úgy nem szól egy szót se, mint ez a kenyér, hogy nem szól. Magam is meghökkentem, de csak aszondom szép szóval: megfázok én úgy katona uram! Mer biz akkó má nemigen danót a szúnyog; úgy Örséböt tájon vót az idő. Aszongya rá:

- Ne lefetyőjj, mer bele tanáloed ütni a tudomán tőkédet a puskám agyába. Osztán két kézre kapi ám a puskáját; hát ha arrább nem lípek, fejbe kommint vele.

...Görbe hátú öregember állott meg közöttük. A beszédre figyelve annyira el voltak merülve, hogy észre se vették a jöttét.

Ki-ki fölpillantott, csöndesen visszaadták a jó estét dünnyögést, s tovább hallgatták a Nagygyörgy rendes, komoly beszédét.

- Hát erre má látom, hogy ennek má fele se tréfa. Meg aztán megint csak kajabál, mint a szájaégött, meg káromkodik, hogy vetközzek le. Mit vót mit tenni, leültem a földre, levettem az ujjatlan gombos kis mándlit, de még az ingem is, meg a gatyámat is. Nevetni kezdtek.

- Jól nízhetett ki koma - mondta Mihályka Jónás.

- Hát szígyótem magam nagyon; mer úgy marattam, ahogy a világra jöttem.

Amint így kucorogva restelkedek, az egyik dézentor hányja ám magáru lefele a gúnyáját, oszt szedi ám magára az enyémet.

Üm, mondok, de csak úgy magamba: e fura dolog!

Amint lehánta magáról a fecskefarkos angyalbőrt, meg a nadrágot, meg a köjökcizmát, veti ám oda nekem: vedd rád! Én meg csak vakaródzok, csak nyihelődzök, nizek arra a megveszekedett gúnyára, de meg a bagnétre is, mer avval meg szurkált felém: Ha már meg kell lenni, hát üsse meg az istennyila! Rám veszem no!

Így osztán felhuzakottam. Ekkó aszongya, de mirgesen ám, a másik meg nevetett, aszongya, osztán átmutatott az eresztőnek.

- Látod-e amoda azt a cserént?

- Látom; a barom cserénye.

- Ne nagyon veregesd össze a papuládat, mert oda ütök, ahol a serke szaporodik; hanem nízdz meg azt a cserént; de megnízdz ám, addig nízdz, míg csak látsz; mer ha másuvá nízels, keresztül lülek, hogy nem is nyekkensz!

Én osztán níztem is, hogy a szemem ződ karikát hányt a nagy nízisbe.

Eccer, mondok, má meg is kék fordulni, mer azóta a lovak isten tudja merre lettek. Először csak úgy félre bancsalítottam, hát nem neszelek semmit; megfordulok, hát nem látok senkit, a dézentoroknak se híre, se hamva, míg én néztem a cserént, addig elmentek, de elmentek ám a lovak is. Nohát fogom magamat, elindulok szél ellen, mer a jószág arra szokott legelni; meg is tanáltam őket a völgybe. Hanem amint a harangos kanca engem észrevesz, felkapja ám a fejét, felvágja a farkát, nagyot fűj, avval megzördül a nyakán a kolomp; erre vesd el magad, mind, még a pányvás is, neki a kühatárnak! Uccu, aki teremtette, akkor jut eszembe, hogy ezek még ilyen maskara mondért sose láttak, amijet én most viselek! No mondok, ezek után nem mék, hanem be a tanyába. De ott meg a kutyák nem vettek be, hanem körül-körül kapdostak, mintha én lettem vón a porcelánfenekű zsidó. Kigyün a nagy zsinatra a számadó, hát a még uszítja őket, míg csak a szavamról rám nem ismert; akkor verte le rúlam őket; de biz azok má akkorra az angyalbúrt kiszabták rajtam. No lett osztán rajtam olyan nevetség, hogy a számadónak a gatyamadzagja is elszakatt, meg boszorkányszúrást kapott a horpaszába.

Úgy mentünk osztán a ménesét, a füredi határba tanáltuk meg, egy híjja se vót, még megszaporodott, mer az Almássyéknek egy lova közé keveredett.

Így vót a.

Ferkó nagy élvezettel hallgatta a beszédet. Írni szerette volna minden szavát. A haszontalan kis epizódon át, amely olyan lényegtelenül libbent meg, még ennek a színezetlen életű pusztai embernek az életében is, egy régi, letűnt világnak a képe újult meg előtte. Egy világé, amelyről ezredrésznit nem tudunk, mint a régi rómaiak és görögök életéről, pedig itt van egy lábnyomnyira mögöttünk.

- Milyen volt az a régi pusztai élet - kérdezte, vagy inkább sóhajtotta, s belenézett a távoli síkságba, amelyre oly csudálatos szépséggel borult rá az égbolt sok miriádnyi csillagával.

- Dénes bátyó tudna a régi időről sokat beszélni - mondta Nagygyörgy teljes hangját kiadva, s a nemrégén jött süket öregre bökött egy ujjal.

- Hát meséljen öreg - mondta Ferkó. - Igyék egyet, osztán meséljen.

Az öreg kilencven felé járó aggastyán volt, hosszú sárgafehér haja üstökbe fonva lógott a két füle mellett, a fején araszos karimájú, régi ötvenéves zsíros posztósüveg volt, s szüre rongyosan, földbarnán lógott megrokkant válláról.

Felemelte a kulacsot, s jót ivott.

Akkor megtörülte a száját reszkető, fekete ujjaival s megszólalt:

- Én ugyan tudhatok, mer nagy időt értem. Nem is idevalósi vagyok én, hanem messzi földről, túl a Tiszánrul, Halasrul. Hanem az elfajzott fiaim gyűttek ebbe az idegen földbe, osztán gőzvasúton hoztak ide engem...

Könnyet törült ki a szeméből, s Ferkó meghatott mosollyal nézte a tragikomikus sorsot, amely olyan súlyos bánattal ült az aggastyán lelkén. Száz-százötven kilométerre a szülőhazájától ez a régi, csontmagyar, messzebb érzi magát a honától, mintha Amerikába repül a mai paraszt.

- Csikós vótam világéletembe; mikor a karikás kiesett a kezemből, kerülő lett belőlem. Mán utósóba csak a temetőre vigyáztam, a hóttakra, de magam kenyerét ettem. Csak most vagyok ilyen árva, lássa az úr, hogy ingyen kenyeret kell rágnom... Pedig panaszos az ingyen falat.

- Szeretik kelmedet az unokái! - kiáltotta az öreg fülébe Nagygyörgy gazda.

A vén keservesen legyintett.

- Mit szeressenek azon, aki nem tud nekik semmit se adni?

- Adott mán eleget életébe.

- A nem számít, amit ember ad, csak amit elvesz!

Ferkó megrendülve nézte az aggastyánt. Valami idegen élet kicsontosodott igazsága szinte a lelkébe vágott. Ő még sohasem adott senkinek, csak elvett...

- No, meséljen öreg a naccságos fiatal urunknak, milyen vót az élet a régi pusztákon?

Az öreg leült s maga elé bámult a pislogó tűzbe.

- Régente nem úgy termett az embör, de még a jószág se, mint most - mondta, s mereven előrehajlott s felvont térdeire tette két könyökét, és sovány ökleit lelógatta a tűz melege elé. - Nem ez a világ vót akkor. Akkor még nem nőtt fel az a sok kapcabetyár, aki később a zsandárvilágba szóbelivé tette a jóra valóbbját is.

Akkor vót a jó világ, mikor még azok a hírös pásztorembörök éltek. Mikor még négy szilaj ménös, öt barom, meg ökörcsorda járt a halasi határba. A kezesménés mög a fejőstehéncsorda csak a város körül, legfejjebb a Fejetékgig csatangolt; kurta gulyája, meg kurta ménese minden úrnak vót. Akkor termett az igazi pásztornak való. Ha kellett, vált belőlük betyár is, olyan, hogy száz vallatónak oda se nézett, még csak meg se nyikkant a hegedübe.

Mikor a Csehó Pista Félegyházán kikapta a fertájesztendei ángáriáját, az ötven botot, kétfelül két hajdú úgy vágta, amint az isten tudniok attá, de ü minden tizedik ütésnél hun az egyik, hun a másik vármegyekatoná csizmáját köpte le. Mikor átesett a furbicon, pont az ötvenedik csapásnál szólalt meg először, akkor is aszonta a dikritus esküdtjének: „Ki van egy szálíg, tekintes uram!” Bion, pedig megrakták ám két ódalrul úgy, hogy a mogyorópálca leve pirosan facsarodott át, de még át is szörcögött a gatyaulepen, mire föleresztötték a deresrül. De amint föleresztötték a deresrül, összeütötte a bokáját, úgy köszönte meg a szívességet módosan.

A kis társaság a pásztortűz körül ült egyet a fejével a szóra, s megismerte a régi betyár-virtust.

De az öreg nem sokat törődött a körötte ülőkkel, mogorva meredten bámult a tűzbe, amely lassan hamvadozott a késői éjszakában, s folytatta:

- Ojan emberek vótak azok, hogy ojanok most nem teremnek. Ojan vót a jószág a kezük alatt, akár a vakart ponty. Vót is böcsületük a gazdák előtt. De űk meg is tartották ám a pásztori regulát rendesen.

De hogy egyik szót a másikba ne ötsem, eccer csikónyírás vót fűhegyen, kis télbe, májusba. Zsanán vót a csikóménes a rugottul a negyedfüig. Hivatalosak vótak a szegedi, szabadkai, mérgesi, öttömösi pásztorok is mind; meg a mi határunkból a jóra való cimborák. Vót pedig akkor a határba sok híres pásztor, akiből mikor kigyűtt a rögtöntörvény, négyet akasztottak föl; pedig a javát ám. A Csehóru azután még nótát is kezdtek, még most is danolik. Vót azok közt ojan lovas, aki mikor a ménék közt aludt az erdélyi monyas, mellé lopakodott, a hátára ugrott, vezdsel magad, neki a világnak! Összenyargalt négy pusztát is, de nem bírta ám levetni, hanem úgy kifogyott a szuflája, hogy mire visszajött a járásába, akkorra úgy meghatta magát, hogy a lovas a tenyerivel hun csárul, hun hajszerul ütötte meg a nyakát, úgy odakormányozta a cserény elibe, mintha kezes bárány lett volna.

Bizony azok emberek vótak a talpukon. Ezek a mostani kurta számadócskák kisbojtárnak se váltak volna be. Ojan a különbség, akár a széna, meg a szalma. Tudják is ezek, mi a pásztortempó!? Vetett ágyon benn hálnak a tanyába; mondhatni: fekvé ugatnak, mint a vén kutya! Még cserént se látott egy se.

Tés uram, maguknál biztosan van szobajány is, de ojan rendet, mint a cserénybe vót, még asse tudna csinálni. Mer egy bojtár mindig a cserénynél vót, úgy is hívták: tanyás, vagy lakos. Ű neki a vót a hivatalja, hogy a cserénybe semmi cédaság ne legyen. De nem is vót ám! Amint a számadó kinézte a cserény helyét, ha lehetett dombon, leállították a rekettyevesszőből font sövényfalat, a fejóágast, mintegy hajtásnyira a cserénytől, leásták; az elemózsiás tapigát - az ojan vót, mint egy szekrény -, az egyik sarokba betolták, a többi osztán a lakos dóga vót. Olyan fényesek vótak a bográcsok, hogyha beléjük süttött a nap, elveszett az ember szemefénye. Ahun fejtek, ott meg faedény, dézsa, zsajtár, káporka, mint akár a patyolat. A cserénykoreba vót tűzve a cifra főzőkalány meg a borotvatok, mit mind maguk faragtak bicsakkal; mégpedig úgy ki vótak azok mindenféle faragással hanyva, hogy megnézhetné akárki. Némelyik borotvatok ojan fortélyosan csukódott, hogyha nem tudott hozzá az ember, agyonverhették volna, mire kitanálja a nyitját. A csobolyó le volt takarva az egyik sarokba takaróbörrel, hogy hűvösen tartsa a vizet; a szalonnás iszák meg az árnyékos részen szöggre akasztva; a cserényfal mellett minden ember gúnyája, cókmókja külön-külön rakásba, rendesen; a cserény közepén a tűzhely, a fából csinált csíptető mellette, amivel az ember parazsat tehetett pipára; meg a cifrán faragott szolgafa is jól le vót verve a földbe, arra akasztották a bográcsot fűlinél fogva, ha főztek. Vót még a tűzhely körül egynéhány szépen kivágott zsombó, azon ültek evéskor.

No jól van. Hát mikor ez a csikónyírás volt, annál a ménősnél Csehó Pista vót a számadó. Alacsony, zömök, ojan tagbaszakadt, kerek, piros ábrázatú, nagy fekete bajuszú, de igen rátarti ember vót. Kishasi vót a csúfneve, de szemibe nem úgy hívták, mert haragudott érte; pedig ű meg mingyán csúffá tett mindenkit, akin csak kifoghatott. A bojtárjait mind elbémálta csúfnévre, aki osztán azokon hőtting rajtuk száradt!

Ő nem rudas pányvával fogta ám a csikót, hanem a lószörkötelet a bal karjába karikába szötte, a jobbik kezibe vette a hurkot, osztán ha még úgy meg is vót keveredve a jószág, ha a

sűrűségbe egymás hátára mászott is a csikó, csak eltrafálta ü öt lépésről aztat, amelyiket meg akarta fogni, mégpedig úgy, hogy egy szemhunyorítás alatt a nyakán vót a hurok; osztán fura csikó lett vóna az, amelyik a Csehót egy tapodtat húzta vóna is, ha egyszer megvetette a lábát; az ojan nádkés csikót meg egymaga leteperte, a hitványát; hanem az erősebbjének, ki fülire, ki farkára, úgy dűtöttük el, hogy ne kapálózhasson; az első meg a hátulsó lábára subát vetettünk, amire egy-egy ember ráült, mint a lóra. Így osztán előbb a sörényit, üstökit többül, a farkát csikja hosszára hagyva, négy garádicsra körül megnyírták. Azér nyírták meg a harmadfű csikót, hogy a gazdája szégyellje befogni; mer nagy szégyen nyírott csikó kocsiba! Mire jövő tavaszra kinőtt a farka, akkor már megerősödött; de vót is ám közülük olyan kocsis meg hátszló, hogy tizenöt esztendeig se lehetett elszakgatni. Pedig akkor ha elrűgta az anyja, maga kaszált magának télen-nyáron. Télen a hófűvás alatt kaparta a gyepet; ha mán a birka után egy kis izéket kapott, akkor mán kivetette a drágát a hasából. De nem is vót abba nyavaja egybe se, mint most ezekben az árnyékon nőtt gángolokba.

Mikor mán átestünk a csikónyíráson, a lenyírt szőrt meg takarosan csimbókba kötöttük, akkorra megfőtt a bográcsos hús, jó paprikásan, zsírára kisütve; ojan szaga vót, hogy az éhnyála is kicsordult rá az embernek; vót hozzávaló kulacsbor is elegendő. Nem csikóhús vót ám, mint ojki buti ember hiszi, hanem bürgéhús. Ezt csak úgy szőrözték.

Vót egy bojtár, Lehóc Dávidnak hitták az igazi nevén, de a Csehó elcsúfolta Katlanganénak, mert tanyásságba nagyon piszokba tartotta a cserényt: nem is tette többet lakosnak. Hanem ha húst kellett kacsmarni, arra a Dávid nagyon kantáros vót; ügyes. Úgy tudta, hogyha egy birkafalka mellett sebesen elnyargalt, csak úgy futtába lehajolt a lóról, felkapta a legjobb cangát, keresztülvetette maga előtt a nyeregkápán; mire a *poszogó*, a juhászcoma felkapott a Bertalanra - s az agg ember fiatalosan soká nevetett -, már akkor a Dávid koma úgy elnyargalt, hogy a porát se lehetett látni. Vót is mindig elegendő szárazhús rezolvába, meg iszáknak való bőr is még dakuködmönnek való is maradt elég.

Hogy mi vót a szárazhús? Hát bográcsra hányták az egész birkát, osztán nagyon rásütötték, akkor tiszta gyékényre vagy akár a suba kopasz felire kiterítették; mikor úgy megszáradt a napon, mint akár a lebbencs, vagy a csöröge, akkor tiszta vászonzacskóba felakasztották a cserényre, árnyékba; elállt a szépen, isten tudja meddig. Ha aztán megkívánta az ember, hidegen is ehet, vagy vetett rá tarhonyát, vagy a fordított kásának közibe keverte; olyan íze vót annak, hogy a herköpáter is megnyalhatta a száját utána.

Iszáknak meg úgy nyúzik meg a bürgét, hogy nem hasítják fel a hasán, hanem a farán kezdik a nyúzást, osztán úgy hámozzák le. Mikor e megvan, a nyakán lekötik a bőrt, de belőlről, mint a szűrűjét szokták. Az akasztója kitelik a két lábából. Úgy eláll abba a szalonna, hogy meg se lágyul.

Hát mondom, hogy átestünk a csikónyíráson, akkor kezdődött a lakoma. Letették a bográcsot a földre az alávaló kutyagerincre, mán így híjják azt a fadarabbul rakott koszorút, amibe éppen beleillik a bogrács feneke, hogy fel ne forduljon; a zsombókon meg körülültük. Nem vártuk senki kínáját; mindenkinek vót magához való esze.

Hanem az evésnek is tempója van. Mer amint a birkát bográcsra hányják, alul teszik a fejít, ekörül a dségert, már mint a májat, a tüdőt, a szívét, gégéjét, rá a copákat, az inas lábcsontot, osztán a nyakát a bogrács oldalához, csontjával kifelé forgatva a húst, azért, hogy hozzá ne kapja, mert akkor kozmás lenne; a közepibe gyűn a többi hús, de mind két falatnyira darabolva; a legtetejibe osztán a sós, borsos meg a paprikás kenyérbéllel töltött hurka, akár egy koszorú. Mikor a hús felseje rezeg, akkor már az alja megfőtt; ekkor meg kell fordítani, hogy a hurka essen alul, a fej meg felül. Hanem a húsfordításnak is fogása van, amit úgy kell

megtenni, hogy amint a bográcsot a fülinél fogva megrázintja az ember, akkor kettőt-hármat maga felé vet rajta, de úgy ám, hogy egy darab se essen ki belőle. Noiszen, aki nem bízik magáho, előre a földre teríti a takaróbőrt, fölfelé a kopasz felivel, hogyha történetbül kipottyan egy-két darab, ne essen a földre. Mikor így osztán még egy darabig föl, akkor már lehet enni. Hanem a bojtároknak még csak tüdő, máj jut a bográcsból, máshoz semmiképpen sem szabad nyúlni.

A Dávid olyan előcsahós vót. Szóbeszédbe is, meg másképp is; vagy tán azt vélte, hogy ő szerezte a húst, hát most több jussa van hozzá, mint máskor. Nem tudom no, csak sejtem, mert még volt elég zsigér, mikor fogja magát, bicskahegyre szúr egy copákot.

Amint ezt Csehó Pista észreveszi, nem szól egy szót se, hanem úgy ültibe felkapja a keze-ügyibe eső vendégmarasztalót, köszönti ám vele fejbe a Dávidot, a bográcson át, - de úgy, hogy az hanyatt esik; akkorát csattant a bunkósbót a fején, hogy nem tudtam, vajon felneszel-e még egyszer? Mert abba a nyomba úgy elsédült, hogy a lábát se rázta meg. Én meg felugrok, nyakon lottyantom vízzel a csobolyóbul; erre megrázkódott, felült, szétnézett, de nem szólt, csak ette tovább a markába maradt copákot. Más se szólt senki, mert evés közbe okos ember szájának külön dolga van a beszédnél.

Mikor már beteltünk, meg a kulacs is körüljárta, a számadó is becsattantotta a rezesnyelű bicsakot, meg, amint jót húzott a kulacsból egyet böffentett, aszongya: „Dávid szógám! most csak megintöttelek, ho tanújj e kis mórest, hanem vigyázz magadra, mer még több is lösz!” Ezzel váltja fel Dávid: „Lösz még oan idő, mikó visszaszógáhatom a kee jóakarattyát; mer istuccse, erre most az eccő nem vótam érdömös.” Azt veti rá a számadó: „Hisz jó tom én, akar a lúval imátkozzak, akar neked beszéljek! Hanem azér vedd eszedbe, hogy ki vagy te!”

Ezt osztán el is felejtettük, mert evés után egy akó borba fogadás vót lópróbára. Falkafogyasztó csárda vót a cél. Vót az a cserényhez jó öt dülőföldre, valami félmérföld. A Csehó a vidéki pásztorokkal vetekedett, de úgy elhagyta őket, hogy mire azok velünk együtt a csárda udvarába értek, már akkor ki vót parancsolva a bor. Lett aztán ivás, birkózás, meg tánc, mer vót köztünk jó tamburás; meg mintha a földből nőtt vóna ki, annyi lett ott a vászonceléd. A Búra Panna vót a kocsmárosné. Takaros egy fehércseléd vót, híres is vót, mer ez a nóta vót róla:

Búra Panna aranbárán,
Aran bötü van a vállán,
Aki asztat elővassa,
Búra Pannát megcsókolja.

Mikor osztán elég vót a multságbul, szétoszlottunk; de a Csehó még harmadnap is ott ivott a vendégeivel; aztán a kisteleki földön megszalajtották erőszakkal a barmot. Sok csövest, szarvasmarhákot elhajtottak. De már akkor kijött a statárium, és el is fogták Csehót a *zsarók*, a csendbiztosok, nemsokára föl is akasztották; mert amint mondják, legjobban terhelte a Katlangané vallása.

Hanem azér ember vót a Kishasi az akasztófa alatt is, ott se hagyta el a mersz; mert mikor a zsineget a nyakába tötte a szögedi mestör, ü leköpte neki a fényesre subikszolt csizmáját, osztán ezt szólt neki:

- No sógor, te is tanulhattál vóna ám különb mesterségöt.

Nem teremnek már mostanság ilyen kemény fájú embörök.

...Elhallgatott.

A távolban egy jó tüdejű legény nótája hallatszott:

A karcagi hármashatár
Nem terem egyebet nádnál,
Nádnál, sásnál, fagyökéknél
Barna-piros menyecskéknél...

- No öreg - mondta Ferkó -, az ilyen ember tiszteletet érdemel, aki száz esztendő megér, mégis ilyen talpig ember. Minden esztendőre száz forint dukál magának a majorba, hogy legyen becsülete annak, aki ilyen tisztes kort ért a mai fiatalok előtt.

Az öreg megértette, s meg volt rendülve.

- Osztán mit kell azért nekem dolgozni? - kérdezte.

- Mit akar? - szólt Ferkó, akit egészen váratlanul támadott meg a kérdésével.

- Nem bírom én mán azt ledógozni! - dohogta a vénember.

- Dehogy nem bírja, öreg - csendesítette Ferkó -, mán meg is dógozott érte. Mer amit nekem most elmesélt, többet ér a nekem minden pénznel. Nincs az a híres író, akinek valaha úgy gyönyörködtem volna én a beszédjében, mint a magáiban öregem...

- Nem ér a semmit, nem bírom én aztat ledógozni - hajtotta az öreg.

Ferkó szinte meghökkenve nézett az öregre.

- Nohát pedig lebírja azt kelmed - mondta, s a vállára csapott az öregnek. - Hozatok egy íródeákot, Péter Dénes mestert, oszt annak kend mind elmeséli, amit életibe látott, tanult, a meg leírja, hogy még a késő unokák is tudjanak róla.

Az öreg meghajtotta a fejét.

- Hát azt méltó is megtudni - mondta csendesesen -, mer mostanság má nem teremnek olyan kötésű emberek, mint mink vótunk...

Ferkó felállott. Kiegyenesedett, és a magas egekre nézett. Felnyújtotta két karját az égre, s úgy sóhajtotta:

- Haj istenem-teremtőm, merre van a szeretőm.

Az öregek összébújtak, és komoly szóval dicsérték őt a nagylelkűségeért.

Továbbment. A búzatarló ropogott a csizmája alatt. A levegő dús volt illatokkal, éjszakai színekkel és hangokkal. A messzi legényhang szívszakasztóan dalolta:

Kerepuszta, kastíj előtt,
Háromágú rózsafa előtt,
Egyik ágán rózsaterem,
A másikon veszedelem...

Csönd volt aztán mindenfelé. Aludtak az élők, egymásról álmodtak a szerelmesek.

Kimondhatatlan édességűek voltak ezek az éjszakák. A kakukkfű izgató, erős illata, a mezei istenfa kesernyés szaga s a tömérdék vad, szeszélyes, átható szag megtámadták az idegeit. Szinte ideglázban heverészett éjszakánként a juhászbundában, amely maga is valami ókori, civilizáció előtti állatszagot gerjesztett.

Nap nap után alig várta az estét, a három cimborájának végefogyhatatlan kedélyes diskurálását, amelyen keresztül egyre mélyebbre ásta magát a Kunság igazi életébe, emberi tenyészetébe, amely ott él és burjánzik, közel a föld színéhez. Eleinte a paraszt úgy hatott rá, mint valamely érdekes, kissé komikus állat, amely nagy csizmáiban, ég felé emelt természetével, de földre ragadt szellemével méltatlanul s furcsán viselné az emberarcot. Az alföldi gazdag családok fiainak szokása szerint hihetetlen távolságban s mégis valójában egy szintben élt a nép gyermekeivel. Hiába volt távoli iskoláztatása, hiába előkelő fővárosi s külföldi élete, ez a levegő, amely a kunkerekegyházi pusztát megfeküdte, nyomon kísérte lényének egész fejlődését, s a német és francia professzoroknak ő mindig egy különös, nehezen megérthető, szilaj temperamentumú magyar volt, akire sehogy sem illettek pedagógiai elveik. Most annál közelebb került önmagához. Itt talált rá egész magára. Fölfedezte, hogy ő paraszt. Egész lényé leggyökerében zsinóros és sujtásos, tulipános és keleti színes, zsíros parasztkarakter lappang. Könnyen és jól tudott volna beleilleszkedni a mindig komoly fontoskodású és mégis örök tréfára álló szemű, a nehezen mozduló és mégis könnyen virtuskodó duhajságú, a kultúra újságai iránt nemigen érzékeny, magról hajtott, természetes józanságában nyílteszű nép közé. Kun vére még ma is sűrűbb volt és sósabb, mint a más vidéki tisztább, vagy idegennel kevertőbb magyarság rétegeié. A Kun László dőzsölő és kunok kunjai közül valónak érezte magát és órákra úgy hasalt a juhászbunda birkabőrűzű ágycsúszán, mintha az Árpád-kori kun fejedelemfi kékében heverne a regös aljcsimborák között.

És ezek az emberek, három kenyeres társa az éjszakai tanyázásokban, lassan úgy kitisztultak előtte, mintha a ködöt felissza az iromba földről a nap. Már nem voltak neki érthetetlen és zagyva idegenek. Már tisztán ismerte a három jellemet. A kemény és komoly, az igazságot és rendet nagyképpen szerető Nagygyörgy, aki sohasem tréfál, mindig nagyot mond, és nem tűri az ellentmondást, a gáncsot, a gúnyt, s erre rögtön elveszti hidegvérét és ütni kész. S vele szemben a kövér képű, vastag hasú kis Pamuk Gábor, mint egy javíthatatlan csintalan gyerek, örökké kész a tréfára s ártatlan ingerkedésre, csak akkor lepi el valami igrices mélaság, mikor régi történeteket kezd mesélni ízes, kellemes, simán gördülő nyelven. És Mihályka Jónás, a buta kunok vastag típusa. Rövid lábú, hosszú derekú; a kalap a fejébe szőgezve, a pipa az agyara közé növe. Úgy bámul maga elé, mint a bivaly, s csudálatosan, csak az adomának is beillő furcsaságok iránt van érzéke. S a lába előtt a fia, aki, „mintha csak a szájából köpte volna ki”, szintén troglodita, és a legfurcsább dolgok pottyannak ki a szájából. Viszont ez barkácsoló ember, aki mindenhez ért, s ettől van tekintélye.

És körös-körül a televény feketeföldű pusztá, amelynek minden tavaszon megforgatják már minden rögét... Hát az emberek lelkét hogyan és mi forgatja meg?

Egy vacsora után, borközi kedvvel már, mert az emberek úgy itták a csobolyóból a bort, mintha hosszú idők repedezett földszomszágát sietnék oltani, a régi, a legrégibb időkre került a sor. S Ferkónak megdöbben a lelke attól, hogy ezek az emberek semmit, de semmit nem tudnak a haza történelméből. Még Attilát, az istenostorát, hallották valaha, de Árpádról mit se értettek semmi elődjüktől. Ferkó, mint minden úriember, egyszerre nagyon hazafias és nagyon vallásos lett, s mindenekfölött morális, mint egy pap, mikor „a néppel” került szembe. Meg

volt döbbenve annak történelmi tudatlanságán, könnyelmű, istentelen beszédén és becsstelen józan közönyösségén az erkölcsi maximákkal szemben. Sokáig tartott, míg a prédikátor, a hazafi s a nemzetgazda rémületét le tudta küzdeni. Egészen addig, míg teljesen bele nem élte magát velök egy hangulatba, hogy az ő szemükkel nézze az életet, s az ő érzésükkel itassa azt át magán.

- Eszembe jutott már valami, amit a naccságos úr firtatott - kezdte Pamuk Gábor, azon a tisztességtudó s mégis közvetlen és önérzetes hangon, ahogy ezek a kunok tudnak beszélni még a saját uraikkal is. - Van itt a határ szélén egy domb, ahon összegyűn a karcagi, meg a ladányi határ mivelünk; hallottam én arról még a török világból, még negyvennyócból egy történetet.

Ferkó mosolyogva hallgatta az öreget, aki ha a világ teremtését akarta volna megmondani, azt is így mondaná: még negyvennyócból vót!

- Hát ma is úgy híjják azt a földet, hogy törekhaj, de hát az én apám jobban tudta azt: törökbaj vót az azelőtt, a régi öregek idejébe. Mert ott agyonverték eccer a pásztorok egy törököt. Jött osztán a hétlófarkú basa nagyeros segedelemmel, hogy feligesse érte a várost. De a mi öregeink se vótak restek, azt tartották, hogy hazudj egyet, állj odébb. Hát kimondták, hogy az a hely, az nem kerekegyházi föld, hanem karcagi. De nem hitt ám a török egy szóra. Elhívták a karcagi bírót, hogy akkor hát ütöt akasztik fel a pogány testvirukért. Az is megszeppent, mert hogy a földnek fele csakugyan Karcagé vót, fele meg ideszógát. Akkor a két bíró összesűgött, oszt egyhangúlag úgy szavazták, hogy se nem kerekegyházi ez a föld, se nem karcagi, hanem ladányi határ.

No, a kutyafejű tatárok mindjárt el is küldtek Ladányba megtudakolni. Azok meg a höbolygósok nem tutták mire vélni a dogot, osztán kaptak a szíp darab földön, mer a ladányiak máig olyan kapzsiak, hát elfogadták magukénak. No osztán jól is tették, mer így az ő bírójukat akasztották fel, azir meg nem nagy kár.

Az emberek, Ferkóval együtt, jóízűen nevettek a kommentáláson; Pamuk Gábor megtörülte harcsabajuszát, s folytatta:

- De nem addig a. Másik tavaszon a ladányiak gondolták, hogy ha már bírót adtak a földér, hát legalább felfognak rajta; ekét akasztottak bele. Hé! csakhogy jöttek az egyházasok meg a karcagiak, mi dolog ez? Az a föld mindig az övék vót. A bizon soha. Per lett belőle, de még fejszét is hajgáltak már egymásra. A ladányiak felatták a két várost a szolnoki basának! Hát el kellett menni a Lőrincvárba. Elmegy a két bíró, fene eszű két ember lehetett! Oszt a ladányiak a papot küldték el. Hát a pap uram előáll prédikálni, hogy ő küldetett Püspök-Ladányból. Csak felkiált erre a kerekegyházi bíró: Ne higgy neki, uram, nincs is püspök Ladányba! No hát nem hittek neki. Lekapták a papot a tíz körmiről, húszat vágtak rá, oszt hazaküldték, amér hazudott! Egíssígire! Azóta is a mienk a föld.

Ferkó együtt nevetett a nevetőkkel, de ismét elkomolyodott. Kegyetlen egy fajzat ez az emberi faj. Egy hús sem rendül meg bennük, hogy mégsem volt ez becsületes tett, ha ugyan megesett, mert bizony mese a történet, sőt mintha már nemzedékek munkája csiszolta volna ki ilyen kerekre. De az alap emberi érzés, az életosztón brutális kitörése, amely senkit sem kímél a maga érdekével szemben, az veszekedetten süttött belőle. De aztán sietett azzal vigasztalni magát, hogy az emberi állatnak minden kőfalnál erősebb oltalma ezen a sík világon a fufang, a csattogófogú kapzsiság, az az erőszakos élethez való ragaszkodás, amely mégiscsak alapja magának az életnek.

Ebben a nyers és őszinte önzésben lettek ilyen szabadszeműek, nyílt szelleműek ezek az emberek, akik a legnagyobb szegénységben is függetlennek érzik magukat mindentől és mindenkitől. Mind egy-egy kiskirály a maga szemetjén s ez az emberi önérték sok mindent pótol, amit mások a kultúra és gazdagság ölében bővebben kapnak.

Kis ideig csendben üldögéltek vagy feküdtek bundáikon s fölnéztek a csillagos égre. Meteorok futó szikrája villant fel olykor-olykor az égen, éles csíkot metszve bele egy-egy pillanatra az ég bársonypalástjába.

- Azokon a kis égi szekereken járnak a földre mulatni az angyalemberek - mondta komolyan Nagygyörgy.

Ferkó csodálkozva nézett rá, s mindjárt el is képzelte, hogy ezeknek voltaképpen valami más vallásuknak kell lenni, mint a hivatalos keresztény vallás. Különben is némi távolság volt köztük. Ő lagymatag vallási filozófiájú katolikus volt, aki a saját tunyaságán keresztül is kiábrándult a vallás fontosságából, s a papi hierarchia mesterséges alkotmányát nagyon is tisztán látta az emberiség s az államok életének berendezésében. Ezek azonban a maguk paptól, templomtól távol folyó életükben valami különös pogány hit olajától csillogtak. Kálvinisták voltak, és kissé pogányoknak is érezte őket az egyedül üdvözítő hit kerítésén belülről.

- Kik azok az angyalemberek? - kérdezte.

- Hát akik odafenn laknak - mondta Nagygyörgy.

- Vagy ki tudja - szólt Pamuk Gábor, s szelídítette a társa beszédét; egészen úgy tűnt fel, mintha nem akarna hitet vallani idegen előtt.

- Valamikor a Jézus Krisztus is lejárt - mondta aztán puhán a kövér öreg, s féloldalt fölnézett az égre. - De mán, úgy látszik, nem lehet neki, vagy ű is megokosodott!

Hihetetlenül különös íze volt ennek a közvetlen, egyszerű hangnak, ahogy ez a Jézus Krisztusról beszélt, mint valami élőlényről. Ferkó nem mert szólani. Gondolta, most meg fog nyilatkozni előtte a nép lelke...

- Pég aszongyák a régi öregek, hogy mikor a földön vaót, akkor oan sokat mulatott, hogy még a mennybemenetele után se akart errül leszokni. Sokat kirúgott a hámbul; minden sűrűn lejárt a földre iccakázni, oszt' reggel nígy órakor állított haza. Szempéter szörnyű mírges vaót írte, hogy reggel fel kellett kelni kaput nyitni, osztán sokszor összeszitta az úrfít. Eccer is megint ríszegfüvel verte az ajtót. Péter nagy mírgessen kérte, hogy ki van odaki? Aszongya, hogy én vagyok. Péter újra ismét kegyetlenül összeszitta, oszt aszonta neki, ha még eccer kimarad, megmongya az Atyaistennek. „Jó van, Péter, csak monggy meg, de osztán én is csinállok maj valamit!” A másik íjjel megint csak így vaót. Péter nem szólt, indult, hogy megmondja Krisztust az Öregistennek. Erre osztán aszongya Krisztus: „Jó van Péter, jó van, csak ereggy, árulkoggy, hanem maj én is elmík innét, de akkor osztán felfúhattyátok a Szentháromságot!”

Ferkó nevetett. Ilyet még nem hallott. Hű, ha ezt pap hallaná, gondolta magában.

Aztán szinte felugrott, ahogy eszébe jutott, hogy hiszen ez a görög mitológiának továbbélése. Aki ért hozzá, ebből a meséből jobban megértheti a magyar fajnak egész szellemét, mint kötetnyi magyarázatból. Igen, ezek az emberek mindennel jó békességben vannak. Az uraság sarkantyúja, a görbe vadkörtefa, a kipusztult nádasok s az egek minden csillagaikkal és angyalember lakosaikkal valami derült, jó egészségű, bölcsen rendezett, meleg világot alkotnak, amelyben nincs se nagy, se kicsi, minden összetartozik és tud egymásról. S az Öregisten atyai jósággal s jóízű magyaros tekintettel szemléli ma is az alattavalókat.

Sajnálta saját magát, hipokrita vallástalanságával, ezek mellett az emberek mellett, akiknek egész szíve tele van az isten tudatával. Úgy néznek fel az égre, mint akik tudják, mi van ott: éppen olyan élet, amilyent ideleenn élünk, tele örömmel és bajjal, jókedvvel és haraggal, érdemes és érdemtelen dolgokkal. Ha a művelt ember ilyen lelki békére tudna valaha szert tenni! S elgondolta, hogy micsoda távolságnak kell lenni a magyar vagy a hellén paraszt és az álszemérmes, álorcás félkultúremberek közt, akiknek a száján felháborító profanizálás volna egy ilyen „vallástalan” mese.

- Az is régen vót mán - mondta Nagygyörgy -, nem szokott mán a Jézus Krisztus a földön járni. De meg is látszik rajtunk. A mai világban nem a péntek a szerencsétlen nap, hanem a vasárnap; mer akkor úgy hóttra isszák magukat a nípek, hogy hétfőn sincs semmi a dologbul. Pedig a legtöbbnek eszébe se jutna a pájinka, ha a szagát meg nem érezné a pajtásain. Jobb vón, ha azt tanulnák mán meg eccer, hogy ne olyan kalászt vessen a búza, mint most, egy kisujjnyit, de hát nem szánt másképp senki, csak ahogy az apjátul látta. Fenét tanul a magyar a maga kárán, inkább azt mondja, hátha többet nem lesz így.

- Majd a fiaink okosabbak lesznek - mondta csendesen, komolyan Pamuk Gábor, kissé félve, mit szól hozzá az úr -, az én kis onokám háromesztendő, de ha megkírdik, hogy híjják, azt mondja: Ábri Janika. Milyen elvű vagy? Cocijáldemotlata.

Hirtelen nagyot hallgattak. Mintha egy pillanatra lángot vetett volna a fekete éjszaka.

- Mit gondol kend, Gábor - kérdezte aztán nyugodtan, komolyan Ferkó -, mit fog segíteni a világon a demokrata szocializmus?

- Á, könyörgöm - mondta egyszerre a rókává lett ember, aki elég okos hozzá, hogy annyi kibúvót tartson, ahányra szüksége van -, nem segítenek azok, csak rontanak. Ha megkérdenék őket, ők is visítanának, mint a malac, ha a farkasfogát szedik. Én csak azt tartom, rajtuk kéne kezdeni a dinamentolást.

Ferkó hallgatott, unta az áldatlan beszédet. Ő tartson prédikációt ezeknek, akik éppolyan siket füllel hallgatnák, mint amilyen meggyőződés nélkül gáncsolná ő; éppolyan kevésbé volt tisztában a kérdéssel, mint a parasztok.

- Maga is így tartja, Jónás? - fordult Mihályka Jónáshoz, aki komikusan sután bámult rá.

A vékony húsú, bortól rezes arcú paraszt megmozdult s nyájasan mondta:

- Én, nagyságos uram, nem tudok egyebet, csak hogy szegény vagyok, szegénynek születtem, a rózsámat igazán szeretem.

Ferkó elmosolyodott, s erősen nézett a furcsa öregre. Az ám, van ezeknek még egy életük. Hisz ezek csinálták azokat a szép nótákat, amelyeket ma az urak használnak el, ha jó kedvük van, s helyette ringy-rongy tákolmányokat adnak vissza.

- Hát volt maga legény is? Szerelmes?

- Mindenkinek megvót a maga ideje, nagyságos úr.

- Oszmán szeretett mulatni, táncolni?

- Én se maradtam el a többitül.

- Szép lány volt valaha a felesége?

- Nem vót az utolsó.

- Kerekegyházi vót?

- Az vót, de én nem vótam idevalósi.

- Hát?

- Kisújszállási vótam én.

- Sokat járt át a babájához?

- Sokat; mondtam is mán neki, sokat jártam utánad! hát most mán: szenvedj, rózsám, szenvedj a hazáért, én is szenvedtem egy barna kislejányért.

Ferkó visszaemlékezett a Jónás gazda feleségére. Sovány, száraz, köhögős vénasszony volt. Csendes, szorgalmas, olyan mint a bot. Eszébe jutott egy jó szava. Azt kérdezte tőle a minap.

- Hogy van, néni?

- Hát még élek egy kicsit! Ezért szenvedett valaha valaki!

Sóhajtott, s elterült a bundáról a vastag fübe, mintha erejét vették volna. Minden szerelem-vágya s szerelmes indulata felfakadt és ellepte a testét.

- Hát hogy került ide, ha nem idevaló?

- Á, nagyságos úr, mindig az ember hajlik az asszony után. Én is tizennégy szekérrel mentem a feleségemér, de tíz esztendő múlva visszajöttem véle egy szekeren! Mer az asszony mán csak a magáéi közt van legjobban.

Ferkó felugrott. Láng öntötte el az arcát. Eszébe jutott, mit kívánt ő Mariskától, hogy szakadjon el az egész családjától, fájától, városától. S immár megszokván, hogy ezeknek a parasztnak minden szavában valami rendíthetetlen életigazságot találjon az értelem mélyén, egyszerre rájött, micsoda embertelen kívánság volt az!

Nagy léptekkel indult neki a tarlónak, mintha meg sem akarna állani a rózsája kiskapujáig.

Hamar jött meg az őszi eső; az ég örökös szürke párákba bújt, s a tágas tarlók közt vékony fekete, csillogó sárcsíkok vonultak egyik tanyától a másikig.

Ferkó egyedül élt a tanyán. Az apja magára hagyta, tegyen amit akar, s ő maga felment Budapestre. Talán kissé élvezni még az őszt. Ferkó azonban minden éjjel elhatározta, hogy reggel, török-szakad, bemegy a városba, s fantasztikus terveket eszelt ki, hol virtuosos lányszöktetésről, hol becsületes és mindennapi lánykérésről. Mikor aztán jött a reggel, fáradt fejével ébredt, s örült, hogy hívták az istállókhöz, ahol a tetőket okvetlen újra kellett fedetni.

Csak sóhajtozott, s már olyan morózus volt, mint a medve télen. A lelkiismerete megfeküdt a mellét, s egy cseppet sem bánta, hogyha elsőhajtotta magát, az egek csatornái már öntötték is az esőt.

Végre is segítségére jött a közérdek, a kötelesség, a polgári hivatás, amely miatt mulhatatlanul be kellett mennie a városba.

Egy bőséges elaborátumot kapott a várostól, amit a városi mérnök dolgozott ki, s a város határának öntözéséről szólt. Először csak félredobta, unta, fárasztotta a fejtörés. Aztán valamelyik unalmas estén csak elővette.

Attól kezdve nem tudott tőle szabadulni. Megragadta a terv a fantáziáját, s úgy érezte, hogy ez egyszerre átalakítja az egész Alföld életét. Új és gazdag és nagyszerű jövőt látott már maga előtt.

Szeptember végére nagy gazdaggyűlést hívtak össze az ügyben. Ferkó alig várta a napot. Vidáman áltatta magát, hogy a közügy lelkesedése viszi be a városba, s Mariskára gondolt.

Hihetetlen sár volt az utakon, lóra ült kora reggel, hogy még délelőtt beérjen a városba.

A mezőket sík vizek feküdték meg, két-háromszáz holdas területeken állott a vékony vízréteg, amely az örökös esőzések után maradt fel a sima földön, s nem tudott lefolyni semerre. Az út félméter magas töltése már kiállott a vizek színén, s távolabb az úttól ezer meg ezer kereszt búza áztatta lábát a vízben. Már ezeket nem tudták behordani, a gazdák s most már legföljebb marhának való a csíras búza, összevágva mislinggel, takarmánytengerivel, szecskának. Bezzeg a nyár derekáig olyan rendkívüli szárazság volt, hogy a fű kisült, mintha valamely üstökös égette volna fel a föld színét.

Ferkó átérezte a közérdek szükségét, szégyellte magát, hogy az ember segíteni nem tud magán. Hogy annyira ki van szolgáltatva az időjárás borzasztó szeszélyeinek. Koldusa a földnek, ahelyett hogy ura volna, s örömmel dicsérte magában azt a bizonyos Héya nevű városi mérnököt, aki száz bővizű ártézikúttal és ezernyi szétfutó csatornával akarja ellátni a határt. Hogy is lehet elképzelni becsületes és hasznos gazdálkodást egy hetvenezer hold területű határban, ahol semmi nagybirtok, az ő hússzezer holdas tagján kívül, a többi föld mind, mind apró darabokban kiscgazdák kezén van. Hogy bírna meg a szegény és tudatlan magános ember az ő hatalmát máig őrző rengeteg földekkel! És ínséggabonát, amerikai kukoricát kell kiosztani a Kunság birtokos lakosai közt és a búza hazájában drágább a kenyér, mint a távoli földetlen városokban. De már látta Ferkó a víznek áldott forrásait, amelyek száraz időben táplálják a csatornák erein át a vetéseket, s látta a halastavakat, ahová ilyen nedves időkben lefutnak a fölös vízárak. És látta a vízkútfők mellett a gyorsan megszaporodott kis tanyafalvakat, amelyek apró központokat hoznak a nagyság átkába fúló rengeteg térségekre.

És egyszerre csak látta magát, amint öreg ember korban hű feleségével megbeszéli, hogy a Kunságnak e gyönyörű felvirágzása éppen az ő boldogságuknak első idején indult sarjadásnak...

Lova lába mélyen dagasztott a ragadó, nehéz kunsági sárban. Ez is felszárad majd, s köves utak épülnek végre, legalább a vízforrások tanyái között. Csak emléken fog élni a kun sár és a kun eső; a nyári porvihar, amelyet a fák ereje fog majdan lekötni.

Így és ilyenféle ábrándokkal töltötte az idejét, csakhogy ne kelljen arra gondolnia, ami itt van már egy kis gondolatnyira előtte: arra, hogy a polgármesterek ablaka előtt visz el az útja!

Bárcsak túl volnánk már a nehezén. Hogy fog elébe állani harmadszor a lánynak, aki már kétszer kiadta az útját.

Elnézett keletre. Ott van valahol az a kis tó, az a kis füzes, ahol ismeretlen ismerősen vallatta ki a világ legszebb és legokosabb lányát, s ahol az úgy eresztette őt útjának, mint a megnyírt szárnyú darut. Aki kevélyen krúgatva rohan ki a rabság markából, de soha többé nem tud repülni, s vissza, meg vissza kell térnie arra a helyre, ahol tollait vesztette, mert a nép szava szerint csak ott nőhet újra a szárnya, sehol másutt e világon.

Már visszatért egyszer, s akkor még jobban elvesztette repülő, szabad önérzete evezőit. S úgy tért vissza most harmadszor, szinte szédelgett a ló hátán. Édes kábultság feküdt a homlokán, s a szemei bágyadtan meredtek előre a város felé, amelynek szélmalmai már látszanak, álló, vasárnapi, nagyszárnyú vitorláikkal.

Be jó volna nem lenni kultúrlény, csak egyszerű parasztbetyár. Angyal Bandi... Szemébe húzta kalapját, s komoran villogott ki a karima alól a szeme.

Azért még a kunsági sár sincs olyan hosszú, hogy be ne érjen egyszer az ember magába a jeles Sinór utcába.

Ferkó szoruló kebelrel, de meleg tekintettel nézett be a hosszú, egyenes, széles utcába. Az akácok kétoldalt már hullatták levelüket az árok széles zöld füves oldalára, a gyalogjárón itt-ott egy-egy ember vagy asszony mendegélt. Az emberek furcsa, megroggyant térdű járása a csámpás, nagy csizmákban közönyös és mégis önérzetes volt, az asszonyok mint egy-egy begyes madár lépkedtek fehér selyemkendőikben s a legújabb divat szerint urasan szabott ruháikban.

Elnézte őket. Sose nézett rájuk még ilyen szeretettel. Hát ebből a fajtából való az ő „galambja”? Hogyne volna rokonszenves néki a „babája” fajtája!...

Mélyen elszorult a szíve, amint az akácok ritkuló lombja közt meglátta a polgármester nagy, sötét házát, a csillogó fekete ablakokkal.

Mintha vár volna itt a falu mélyén. Pedig, gondolta hozzá, vályogból van a fala, s csak üveg fedi az ablaknyílásokat. Egy ökölcsapás! Nem: egy kopogtatás, és tágra nyílik az egész ház...

Vajon látta-é őt valaki belőle?

Vajon nem érezte-é meg az, akinek meg kellett éreznie, hogy ő most itt járt!

Bátran és vidáman ért fel a piacra. A széles tér, az akácok kettős sorú erdeje, az erkélyes torony, amelyről juhászbundás ember néz le, mint a száz év előtti képen, a tágas templomtéren álldogáló ezernyi ember, akik mint sötét hadsereg tömörülnek s szinte mozdulatlanul és imponálóan álldogálnak lábhoz eresztett görcsös, görbe botokkal vagy vékony meggyfapálcákkal, jóleső érzéssel töltötte el. A tiszta vasárnap reggelén úgy érezte, mintha a levegő is tele volna

az ember szagával, ezzel az átható, erő-illattal, amely nagy események előtt árasztja el a világot.

Befordult a nagyvendéglő elé.

Lovát megállította a kapuban, s látta, hogy az emberek mindenfelől feléje fordulnak.

Több mint három hónap telt el, mikor azt a hírhedt mulatságot csapta itt. Azóta még hírt sem adott magáról. Egyszerre elszorult a szíve. Ha az a lány csak egy kicsit is szívébe fogadta őt, ez kegyetlen próba volt...

Bundi bácsi szaladt eléje.

- Jaónapot kívánok ides nagyságám - emelte le a kalapját a kis öreg, s nagyon szíveskedett a ló körül.

- Mi újság öregem - kérdezte Ferkó még lóhátról, s ideges tenyérrel veregette meg a ló nyakát, mintha a saját szívét csillapítaná.

Az öreg úgy tett, mint aki nagyot hall, a ló zablóját csatolta le.

- No, semmi újság? - szólt rá Ferkó.

Az öreg felbámult reá.

- Az a jó könyörgöm, ha semmi újság...

- No hát velem se történt azóta semmi - mondta leszállva a lóról.

- Az a jó, instállom, mer az a jó. Mer ha valami van, a má nem jó, mer a má rossz. Mer hát könyörgöm szívessen, a csak úgy van, hogy ami egyiknek jaó, a másiknak nem jaó!... Béni, az anyád!

S szaporán indult meg a lóval. Ferkó utánanézett egy pillanatra.

Nagy zsvajjal csapott le hátulról a társaság.

- Szervusz Ferkó - örvendezett borízú basszusán Danika Lukács, s elkezdte rázni a Ferkó kezét, mintha a helyéből akarná kirángatni. - Hát te mit keresel itt éppen ma!

- Bejöttem a közgyűlésre.

- Közgyűlésre? - kiáltotta a jó Lukács, s megállott a kézsorongatásban, bámulva egy nagyot.

- Azt hiszitek, engem nem érdekel a csatornázás dolga?

- Vagy úgy! - mondta Daruka Lukács, és eleresztette a Ferkó kezét. - Hát a csatornázás! Engem bizony nem érdekel, de itt vannak a gazda urak, itt a csatorna-párt!

Ferkó sorra kezét szorította az urakkal, s bosszantotta, hogy mindannyian kíváncsian néznek rá s innen is, onnan is, egy-egy vizsla pillantást kell éreznie.

- Persze, persze - mondta magában -, ezeknek nem fér a fejükbe, hogy egy olyan országos duhaj, amilyennek én mutattam be magamat a nyáron, hogy komolyodik le ilyen rövid idő alatt!

- Hát hol az az úr, aki azt az ártézi csatornázás tervét csinálta? - kérdezte erőszakos élénkséggel.

- Az az úr? - szólt Daruka Lukács elbámulva. - Mire neked az az úr.

Ferkó azt hitte, nem úri dolog a mérnökkel barátkozni, s kissé óvatosan vallotta.

- Nagyszerű idea, ez a csatornázás.
- Hát ideának idea - szólt egy ügyvéd nevetve.
- Ha meg lehet csinálni - egész új világ lesz az Alföldből... - mondta egyszerűen Ferkó.
- Éppen itt jön, hozza a paksamétát.

Mindnyájan a mérnök felé fordultak, és idegesen, feszülten, izgalommal néztek hol Ferkóra, hol a mérnökre.

Mindenki komoly volt s ideges. Ferkó megérezte az idegek feszültségét, s természetesen nem sejtette az okát.

A mérnök az utolsó percben ismerte föl Ferkót, mikor már szemtől szemben állottak. Néma csönd lett, kínos csönd, s a két férfi úgy állott egymás előtt, mintha titkos erők hozták volna össze őket.

Ferkóra átragadt valami ingerültség, s nem rázta meg ömlengve a száraz, fekete ember hideg kezét, ahogy az úton képzelte el ezt a találkozást, hanem titkos ellenszenvvel nyújtotta oda az idegen úrnak a kezét, s alig szorította meg, mintha valami hüllővel találkozott volna.

- Kerekegyházy Ferenc vagyok - mondta összefolyó szóval a foga közül.
- Héya mérnök, van szerencsém.

Ferkó kissé felszabadult, amint elváltak a kezeik.

- Ön csinálta a memorandumot?

- No, én csak a technikai számításokat végeztem. Az érdemi rész a polgármester úré - mondta a mérnök szerényen.

Ferkó úgy felujjongott, olyan nagyot lélegzett, mintha kalitból szabadul a madár.

- Az idea, az felséges - mondta. - Soha életemben ilyen belső lelkesedést nem éreztem, mint most, mióta ezt a tervet át- meg átgondoltam. Aki ezt kitalálta, ha keresztül is viszi, az Alföld legnagyobb jótevője nevét érdemli meg. Tünetmentes, kolosszális terv. Akkora, hogy nem is merek bízni benne, hogy meg tudjuk csinálni. Más viszonyok vannak ma, mint az őskorban, mikor rabszolgákkal csináltak meg ilyen csatornázásokat. Bővebb, nagyobb műszaki terveket szeretnék és pontos költségvetést... Kérem ez országos dolog. Ezt nem döntheti el egy város; ez egy akkora terv, amely az állam nélkül nem állhat meg...

Ránézett gondolkozó, eszmélkedő arccal a mérnökre. Nem értette, hogy gyűlnek most egyre-másra a gondjai, hogy támadnak fel szeme előtt a nagy terv emberi nehézségei. A mérnök két arcélén erős, vörös foltokat látott kigyúlni s úgy gondolta, nem udvarias dolog itt a kapu alatt megtámadni egy ekkora terv munkását, de ez a hideg, befelézárt arc, ezek a lehullott szempillájú sötét szemek igen ellenszenvesek voltak előtte, s egyszerűen elharapta a súlytalan, de szelídítő és udvariaskodó frázist, amellyel segítségére akart jönni a megtámadott védtelennek.

- Hát bion - szólalt meg rikácsoló, vastag hangon egy őszbajszú öreg kun polgár -, megkövetem az urat: hanem ellene mondatik a mérnöki cirkalomnak!... A nekünk, a szabad kun nemzetségnek nem kell... - s hozzátette mély meggyőződéssel, egyetlen magyarázatul: - mert nem kell! - kinyújtva mutatóujját, levonta a végső elhatározást: - Azír nem kell.

Ferkó elmosolyodott.

- No egy pohár sörré bátyám! - s előrement az ivóba. Szinte meghatottan nézett körül az ismerős helyiségben s magasra emelte az első pohár sört.

- Éljen a polgármester! Ez az igazi nagy koncepciójú ember! Az egész Kunságban nincs párja! Szavamra, szerelmes vagyok az öregúrba!

- Majd megmondom neki - szólt furcsa hangon Daruka Lukács.

Ferkó azt hitte, érti a kétes mosolyokat.

Nem baj! Hadd tudják meg, hányadán van a dolog. S legalább saját magát is tüzezi a mielőbbi huszáros kirukkolásra.

Ferkó, amint letelepedett a hosszú asztal mellett, elmosolyodott; itt folytak le azok az emlékezetes órák, amiket bizonyára soká fognak emlegetni a városi históriák közt.

Fölszegte a fejét. Nem bánta. A nélkül a bolond hejehuja nélkül most nem volna kész az életével. Tele tüdővel, dagadó kebelrel s ragyogó arccal nézett maga elé. Most már igen, ma már készen van. Megvan az életcélja, megvan az életrendeltetése felől való meggyőződése, a többi mind gyermekjáték. Végrehajtani mindig könnyű, de tervet csinálni, de utat találni az nehéz.

Egy percig hallgattak, akkor megszólalt egy csöndes képű öreg úr.

- Borzasztó időjárás.

- Borzasztó. A honfoglalás óta nem volt ilyen rossz idő. Hét hete mindig esik.

- Kérem, fűtünk. Hat fokra, négy fokra leszállt a hőmérő éjszaka.

- Hopp - ki vette észre, dér volt reggel.

- Igen, dér volt egy kicsi.

- Nem tudom, mi az oka ennek a felfordult világnak...

Ferkó csak hallgatott. A sör sem ízlett neki. Ezt is jó jelnek vette. Nincs neki már többet kocsmára szüksége. Az idő is biztosan összefüggésben van az ő szíve dolgával. Biztos volt benne, hogy holnaptól kezdve szép idő lesz.

- Kérem szeretettel - szólalt meg egy úr az asztal végén -, még az is el fog múlni, az időjárás viszonyosságai, ha a csatornázást megcsináljuk. Valaha azt mondták, a kerekegyházi határ egy megyét eltartana, ma azt kell mondani, hogy a megye tartja el a kerekegyháziakat. Ha ez így megy, milliókat fogunk itt kiadni mezőgazdasági terményekért. A föld adósodik, az értéke hiába nagy pénz, mégis leszáll. Kérem, az *aszkréták* meg tudták csinálni Amerikában, meg a mexikóiak a csatornázást ezelőtt ezer meg ezer esztendővel, hát csak mi nem tudnánk megcsinálni? Hódmezővásárhelyen százharminc kutat fúrtak...

- Csak akartak!

- Nahát elég rossz, hogy csak akarták. Meg is kellett vón azt csinálni.

Ferkó már az imént is jégre tette a lelkesedését, csak hallgatta a beszédeket, s valami fordulatot várt. Bámulta, hogy senki sem érdeklődik iránta, a dolgai, a lelki ügyei, a szerelme iránt. Ennyi diszkréciót nem várt ezektől.

- Lukács - kérdezte Darukát, mert ő nem bírta már szótalan állani, hogy a saját legszentebb álma e profán körben ki ne találódjék -, beszélj már valamit! Mi az újság?

- Papiros - mondta Daruka, bár jómaga keveset evett életében ebből a fajta újságból.

- Nem házasodtál még meg?

- Nem én. Nem is fogok.

- Miért?

- Nem érdemes - legyintett Lukács, és hátraszegte vastag, fekete tokáját, amely hasonlatos volt a bikáéhoz -, minek, míg másnak van felesége. Remélem, te is azt tartod?

- Aligha.

- Akkor gratulálunk - szólaltak meg az urak jobbról is, balról is.

- Még nincs mihez - mondta Ferkó merev és kínos mosollyal, mintha megijedt volna valami titkos aggodalomtól.

- Akkor már nem is lesz mihez - szólt valaki az ajtónál egy másik ismeretlen úrhoz, azzal kiment.

A pillanatnyi csöndben Ferkó meghallotta a szót, s úgy megijedt tőle, hogy a torkára szaladt a szíve.

Hirtelen hangos lett a társaság, koccintgattak, pár pillanat elmúlt.

- Mit mondott?... - szólt Ferkó, aztán elhallgatott. Beharapta a szája szélét, s lassan elkezdett sápadni... A boldogságát fenyegeti talán veszedelem?

Az asztal végén ülő úr, aki mindenkinél jobban tudott mindent, kisegítette a zavarából, mert szokott nagyképű modorában beszélni kezdett.

- Számár beszéd a, kérem, hogy a magyar ember nem való a pénz gyümölcsöztetésére. Négyezer hitelszövetkezet működik Magyarországon, és túlnyomó részben mind egyszerű elemi iskolát végzett emberek vezetése alatt. Van, kérem, a magyar emberben érzék a pénzügyi dolgok iránt. Kérem, a magyar asszonyok olyan kofák, hogy külföldre szállítanak barackot, gyümölcsöt, baromfit, tojást meg amit csak kell, sok-sok millió forintot tudnak azok beszerezni! És a magyar munkás! Annyi ezermestert a világnak semmiféle fajtája nem tud felmutatni, mint a mienk. A párizsi kiállításon a legtöbb díjat csupa magyarok vitték el.

- Mit mondott az az úr? - kiáltotta Ferkó harsogva, mert a torkából, mint az ijedtség sikoltása tört ki a szó.

Mindenki rábámult, meghökkenve, mintha hirtelen örülségét akarnák konstatálni. Mindenki tudta, miről van szó, s egyszerre hazudtak le, mintha nem is sejténék.

- Miféle úr?

- Kicsoda?

- Mit?

Ferkó újra elhallgatott, csak nézett körös-körül, s a szeme révedezett. Egyre jobban látta ezeknek az embereknek az arcán, hogy valamit titkolnak előtte. Valami rettentőt.

A pillanatnyi csöndben nyílt az ajtó, s belépett Kornya tanár úr.

Ferkó rámeredt, aztán ráismert.

- Tanár úr, adjon csak egy lapot.

Kornya úr úgy nézett Ferkóra, mint a kísértetre.

- Egy lapot, kérem alássan, egy lapot? - gépiesen nyúlt a sárga überciher külső zsebéhez, amely tele volt tömve a lapja példányaival. Egy fél pillanatig valami kibúvó után nézelődött, de nem tudott hazudni, s kínosan cibálta ki zsebéből a lapját.

Ferkó fakó arccal vette kezébe. Mintha a halálos ítéletét akarta volna elolvasni. A szeme reszketett egy kicsit, aztán erőt vett magán, s középen kinyitotta a lapot.

Egy árnyalattal még fakóbb lett: a szeme rögtön odatalált a névre, amit meg kellett látnia.

És tudta, hogy most mindenki ránéz, és érezte, hogy fokonkint sápad, mintha minden vér le-szűrődött volna a szívéig. De azért erőt vett magán, s kemény arccal, amelyet hiába akart volna közönyössé tenni, újra végigolvasta a hírt, amely feltűnően nagy betűkkel volt nyomtatva:

- HYMEN HÍR. Az utolsó pillanatban vettük hírül azt az örömdolgot, hogy szeretett és tisztelt polgármesterünk, Kotzogh Péter egyetlen leányát, Máriát, eljegyezte Héya Jenő úr, városunk kitűnő főmérnöke, a csatornázási tervek nagytehetségű alkotója. Örök boldogságot és...

Ferkó mosolyra akarta erőltetni az arcát, de látnia kellett, hogy az ujjai maguktól görcsösen markolták össze a papírt.

Felugrott.

- Az a fekete héja! - kiáltotta teljes erővel.

Nem ismert magára, míg a többiek meghökkenve bár, de természetesnek találták, hogy egy Kerek Ferkó így viseli magát.

- Egy semmirekellő, aki másnak a gondolatát ellopja és úgy szerepel a világ előtt, mint „nagy tehetségű alkotó”.

Szédületes dühébe valami belső humor vegyült. Rájött, miért is fogyott le múlt éjszakai hevélete azzal az emberrel szemben. Szerelmes szíve érezte meg, hogy ez nem az ő embere. Az ellensége, a halála...

Már visszatért az arcszíne. Lehült, megszelídült. Egy pillantásig szégyellte magát a kitörésért, aztán fordított egyet rajta s virtussá tette.

- Hát mi az urak véleménye tulajdonképpen ezekről a tervekről? - kérdezte elfordulva.

- Hát korai - szólt valaki.

- Korainak tartjuk biz azt.

- Mért volna korai? Egyszer csak el kell kezdeni! - kiabálták összevissza.

- Én pedig az öreg bátyámmal tartok - kiáltotta Ferkó a felzúdult terembe -, ellene mondunk a mérnöki cirkalomnak... Mert milyen nagyszerű elképzelni, hogy csatornázva legyen a határunk, éppolyan borzasztó az a kilátás, hogy egy nem sikerült munkáért is világ végéig fizetni kell a milliókat... Ez lesz az igazi redemptió. Mert azt csak egyszer kellett kifizetni, mégis máig fáj, de ezt firól-fíra; minden nemzedék újonnan megveszi a maga földjét; minden talpalatnyi föld vérünket fogja inni; gyermekeink csontjaival vetjük be az ősi földeket...

Minden szava után dörgő helyeslés hangzott fel. Még azok is, akik őszinte hívei voltak, nem annyira a terveknek, mint a polgármesternek, belesodródtak a tömegszuggeráció alatt az ellenzékbe. Hiszen ki-ki csak úgy gondolt lelke mélyén az egész javaslatra, mint valami álmra, amelyet megvalósítani úgysem lehet.

- Igenis, meg kell csinálni - szónokolta Ferkó, s olyan magasan és méltóságosan állott -, meg kell csinálni, de nem a kisbirtokosok keserves verejtékén, hanem az állam erejéből...

Viharos éljenzés tört ki.

Az emberek meg voltak elégedve. Ha pláne egy Kerekegyházy mondja ezt, ki volna balga azt mondani, hogy de biz én fizetek!

A gyűlés sorsa meg volt pecsételve: Ferkó vállára vert Bundinak:

- Öregem, ki a hordókkal! Most már én fizetek! Majd meglátom én!... Ha ezer polgármester áll is a sarkára, de eladósítani nem engedjük a várost! Ezer esztendőre tönkre nem teszik a népet!...

Kihúzott derékkal, komoran, villogó szemmel, gúnyos felsőbbbséggel állott, s amint megrázta a fejét, s a haja behullott a homlokába, mindennel leszámolt, csak a bosszúját, a bosszúját, csak rettenetesen felingerült vérét akarta megitatni a szenvedély italával. A leányért!

A polgármesteréknél nyomott kedvvel néztek egymásra az emberek, mintha nem is eljegyzés lett volna a háznál, hanem „visszament parti”.

Mariska és az anyja azon a kellemetlen éles kisvárosi hangon beszéltek egymással, amely csúnyán élezi ki az indulatokat. Nem nyíltan és durván őszinte, mint a parasztok veszekedése, nem is rejtett és finom vitatkozás, mint az igazi kultúremberek szóváltása, hanem valami korcs vegyüléke a kettőnek. Nyers érzések burkolt formájú vágásokban csapkodnak ki s hányaveti, nembánom, nem törődöm vele sértegetések lappangnak a legközönyösebbnek látszó megjegyzések mögött is. A vidéki szegény uraság szomorú hangja kapta el őket, ez a szomorú, ragadós és gyilkos hang.

- Minek veszed föl azt a ruhát, ha annyira nem tetszik - szólt az anyja, és a hangja éles volt, ingerlő, dühítő.

- Ah, az ember mindig azt veszi föl, ami jólesik! - mondta epésen Mariska, s míg nagyot sóhajtott, egészen másra gondolt, nem ruhára.

- Istenem - borult el aztán -, hogy eldurvultam! Mi lett belőlem, és mi lesz még! Veszekedek, mint egy ténsasszony!...

Ideges kimerültséggel simogatta meg a homlokát. Az ajkát beharapta, s a kezét otthagya az arcán. Egyszerre megérezte a jegygyűrű hideg pontját az arcán, s ijedten kapta el a kezét, mintha kigyót érintett volna.

Míg ő kimeredten nézte eltartott gyűrűs kezét, mintha egy ellenség halott testét látná, az anyja befejezte a tükör előtt a haja rendezését s visszaszólt.

- Megyünk a templomba, vagy nem?

Mariska összehúzta a nyakát borúsán és félénken.

- Nem... - mondta csendesen.

- Nem? - szóit elámulva az anyja. - És miért?

- Nincs kedvem.

- Na, ez érdekes. Az elébb te akartad! Azt mondtad, hogy minden áron elmegy! Én nem akartam menni, mutogatni magunkat...

Mariska idegesen összerángatódzott.

- Nem, már nem megyek, már elment a kedvem - mondta -, fáj a fejem!

A polgármesterné mérgesen dobta le a kalapját az ágyra. Aztán ki akart menni, de az ajtóban végleg kitört belőle egész mai indulata, mint a rakéta.

- Édes lányom - fordult vissza pattogva -, rajtam ne töltsd ki a dühödet! Engem ne szekálj, tudod! És nekem ne csinálj ilyen arcokat. Én megmondtam előre, hogy gondold meg, mit teszel. Hozzá menj-e szerelem nélkül valakihez, vagy ne!

Két tenyerét kiterjesztette, s még felkiáltott:

- Na!

Azzal, mint aki kimondta, ami a szívét nyomta, elment.

Mariska úgy nézett utána, mint egy szélütött.

- Kikérem magamnak, kikérem magamnak - akarta mondani kétszer is -, hogy ezt többet szóba hozzák! - de aztán csak hangtalanul mozgott az ajka.

Az anyja kiment, ő pedig beleomlott a székbe, s a tenyerébe támasztva arcát, végső kimerültséggel nézett maga elé. Könnyei nem voltak, nem sírt.

- Mért jegyeztem el magamat? Mért? - mondta szinte hangosan, s a szeme száraz tűzzel meredt maga elé. - Mert már meg kellett volna bolondulnom ebben a házban. Mindenki azt nézte rajtam, nagyon búsulok-e, elemészttem-e magam! Az utcára nem lehetett kilépnem, emberrel nem lehetett találkozni, mindenki a lelkembe eresztette a csápjait. A kígyók...

Aztán belenézett a szemben álló nagy tükörbe, s bágyadtan konstataulta, hogy megvénült, megcsúnyult!

- Eh, ez is túl kvalitásos egy Héya Jenőnének!

Összerázkódott. Hát csakugyan igaz lesz az valaha, hogy ő azt a nevet s azt a fogalmat fogja jelenteni!

Eltakarta az arcát, s az ajka mozgott a szók után.

Legjobb volna meghalni, elmúlni, kiradírozni egy könnyelmű ábrát az élet mappájából.

Körülnézett a szobájában, mintha az elmúlás után nézne vissza: itthagytott nyomaira voltának. Már nem volt az a régi bizalmas, bizarr kis lányszoba. Maga sem vette észre, milyen átalakuláson ment át bizonyára ő maga is, mint a lakása. Az ősszel végleg elszánta rá magát, hogy itthon marad, s nem megy vissza Budapestre. Végleg belefáradt az életbe, mert unta a szép érzéseket, unta önmagát, a környezetét, de legjobban a legcsekélyebb életet is, ami némi energiát követelt, rettegte a jövőt, a váratlan pillanatokat, a pesti barátnők szellemességét, s konvencióit, a tanulást, az új ismereteket, sőt a régieket is és mindent, mindent ebben a szörnyűséges homokkoporsóban, ebben a néma és állatoktól búzódó lapos városban, ahol annyira nincs perspektívája még a végtelen hosszú utcáknak sem, hogy a bennük élőknek még kevésbé lehet... hogy itt csak valami rémes, de lenyűgöző fásultságba lehet beleveszni: akkor eltemette becses és becézett finom japán és kínai holmijait is, mint kedves emlékezeit idegen szemek előtt, és kamarába halomra hányt minden szépet és drágát, mint szívében, hogy ne legyen többé szem előtt semmi, de semmi, ami élőhalott tengődésében zavarja, s valami emberibb, valami jobb és nemesebb felé irányítsa. És szobácskája lassan úgy átalakult, hogy már ez is hasonlatos a várótermekhez, ahol idegen emberek, idegen eseményekre idegesen és rossz érzések között várakoznak.

De most ki van fordítva a lelke, s egyszerre csak felszínre került minden, ami a mélyben feküdt.

Mi köze neki Kerek Ferkóhoz? Mit tud róla, mit kapott tőle, mit talált meg általa?

Annyi szép és nagy dolog van, mért izgatja s érdekli őt mindennél jobban ez a férfi, akiben semmiféle mértékkel sem bírja megtalálni az Élet tökéletességét. Ki az a férfi, aki borokkal tud töltözni, és gyerekes csínyekkel állani meg emberi szemek előtt? Akinek fontos, hogy nyalka csizmában járjon, és a lovat hetvenkedve ülje meg! Akiben a testiség akkora arányokban nyilvánul meg, mit adhat az neki, aki tulajdonképpen csak intelligenciabeli lehetőségeket tart elsőrendű szükségleteknek az életben.

Görcsösen szorította össze a kezét, és fájdalmasan ismert rá, hogy mi mindent jelent neki ez a férfi. A testi superioritást, s talán az intelligenciabelit is, mert pirulva kell emlékeznie, milyen

fölényes megértéssel figyelt hallgatagon reá, mikor a tó partján (ahol a rét megcsodálta a szomorúfüzek plörőzeit, a víz tükrében) útszéli frázisokkal érvelt a feminizmus mellett! Óh, hogy szégyelli magát emiatt! Mennyire nem akar többé találkozni a Nagy Nővel, a művésznővel és írónővel, mert kétségbeesés fogja el, amért annak úgy szellemi igájában tudott lenni, hogy kész és elismételt szavaival volt képes veréb módra fecsegni az előtt, aki előtt vagy a legtöbbet kellett volna kitárnia önmagából, vagy a legkevesebbet, csak kicsiny hangulatbeli foszlányokat.

És az a másik furcsa és ijesztő második találkozás! Mikor úgy állott elébe a Valaki, akire legjobban ráillik lánykorának álma, hogy eljöjjön a Férfi, akiről álmodik, aki erős és szép lesz, és aki meg fog hajolni előtte alázatos könyörgéssel, aztán parancsolni fog erőszakos követeléssel. És mikor itt volt az apró rettegések, sikerek, szenzációk után az eset, amelyben egészen szabadnak, igazinak, visszavedlettnek érezhette volna magát: konok kis nő lett, falusi kis perszóna, aki megérteni nem bírja a gondolatot, hogy lehető, ami van, s rideg korlátozottsággal taszítja el magától örökre a pillanatot, mikor a múltból a jövőbe rohanhatott volna.

Hogy ő ragaszkodik a családjához, a városához, a fajtájához, mindenhez a régi környezetéből: mikor úgy áhítja a kiutat a nehéz vályogfalak alól a szép és villámfényes és szikrás nagy világba!

Ha mellé képzei magát a maga filigrán kis törekeny alakjával, rafinált szépségével, repeső fantáziájával, részeg tavaszával a mellé az életerő óriása mellé! Micsoda fényes egyesülés lehetett volna az!

Hirtelen felállott. Égő száraz szemekkel az ajtóhoz ment, s hideg mozdulatú, kicserepesedett, lázas ajkain megtört a bőr hámja, amint azt mondta anyjának:

- Mama, készen vagy? Megyünk a templomba!

Örült a hangja keménységének, a moduláció ridegségének, örült, hogy ferde és hamis képet kelt maga felől, de az anyja túlságosan engedelmeskedett.

- Jó, fiam, jó-jó!

A kalap is a fejükön volt, az asszony bement az uráért, aki a belső szobában dolgozott még.

Ekkor megérkezett értük, hogy templomba vezesse őket, a vőlegény.

Mariska ijedten nézett rá, amint megjelent. Aztán eszébe jutott, hogy megbeszélték ezt a jövetelét. S míg kellemetlenül és némán odaengedte neki a kesztyűs kezét, bántotta ez a végsőpillanatos pontosság.

A férfi nyugodtan csókolta meg a kesztyűt. Erőteljesen megcsókolta, aztán egyszerűen fölegyenesedett. S Mariska elgondolta, hogy miféle titkolt érzékiség, rejtekben maradt trágár adomák tömege, a törvényes pillanatokat visszafojtottan váró erotikus kielégülés vágya poshadhat ebben az emberben, és megborzadt.

Exkuzálás nélkül faképnél hagyta a vőlegényt, aki bizonyára az időjárásról mondott volna megjegyzést.

Visszament a szobájába, s csak akkor jött ki, mikor ott sem lelte a helyét. Ha ennek az embernek a jelenléte, még csak nem is az ízlése, csupán az ottélése befolyásolja valaha a lakását. Úristen, mi lesz abból!

Az apja és a vőlegénye úgy állottak a középső nagy szobában, kalappal kézben, indulásra készen, hogy egy szemmozdulattal már láthatták őt, de férfi idegtelenségük miatt nem érezték meg az ő rendes macskapuhaságú lépteit. Elleste beszélgetésük töredékeit.

- A csatorna-párt jól áll - mondta a vőlegénye szokott, száraz, magára sokat adó s minden erőteljes előtérbelépéstől mégis tartózkodó hangján -, legalább úgy látszik, mert még mezei hadakat is kaptunk. Kerek Ferkó úr is megérkezett!

- Mi? - mondta meglepetve az apa. S Mariska megdermedve állott mint egy kőszobor!

- Nagyon gratulált nekem a csatornázási tervekhez - mondta a vőlegény némi gúnnal s kicsinyléssel, amely nem kevés hiú meglegedést is rejtett.

- Gratulált - dermedten mondta magában Mariska, s a violántúli színeket látta. - Gratulált! Az Élet megtagadta alapformáit! A lehetetlen, ostoba, hazug, ádáz idők kora következett el. Az ember többet lát a világból, mint amennyit a fantázia megbír.

A két férfi reápillantott. És neki volt abban a percben annyi emberereje, hogy megmozdult, s a fejét a mozdulat átláthatatlan fátyolába takarta.

Mindkét férfi sietve indult feléje, mind a kettő kötelességének tartotta, hogy udvarolni igyekezzenek, s szíves mosollyal előzték meg sértő hangjukat.

Mariska fölemelte a fejét, s rájuk nézett.

- Kerek Ferkó gratulált a vőlegényemnek - mondta magában, mintha azt mondta volna: imént üstökös futott át a levegőnkön, s most ciángázoktól vagyunk megmérgezve!

És mégis élünk. Hiába a tudósok minden színeképelemzése.

Aztán elvonta a száját, s enyhébben, lírasan gondolta összehunyt szempillái mögött:

- Az élet szenzációi csak megállanak a postaállomásokon, s továbbszáguldanak váltott lovakon.

Tetszett neki ez a biedermeier-kép, s megenyhült a szíve, mint a halotté.

- Mi lesz a gyűléssel, apa? - kérdezte, s maga csodálkozott rajta, hogy ebben a kérdésben már a leendő asszonynak férje dolgaiban való osztozkodása szólal meg.

A férfiak vakok és süketek, a hang, sőt a szó el tudja sötétíteni előttük az élet néha megvilágosodó kis fájdalomszobáit.

Az apa komolyan nézett leányára, akinek számadással tartozott ebben a dologban. Mariska régen kijelentette az apjának, hogy szívesebben fogadná maga mellett a mérnököt, ha valami tekintetben legalább a világ előtt kissé kiválni tudna. Ezért okoskodta ki az apa a csatornázás tervét, s ezért hajszoltatta erősen a leendő veje munkálatait a közönség előtt. Mariska most bánta, hogy ezzel a szűk kaliberű emberrel várat akar nyeregni, s szinte kívánta, félte, hogy megveszítse a pört.

- Ha azt tudni lehetne valaha, mi lesz egy gyűléssel - szólt az öregúr.

- Rólad azt mondják az irigyek - szólt bele az asszony, aki most lépett a szobába -, hogy azt szavaztatod meg, amit akarsz!

- No, azért mégis minden gyűlés, már mint gyűlés tiszta lutri. Hát hiszen csak arról van szó, hogy hamarabb vagy később sikerül-e a dicsőség - mondta csendesen, s gömbölyeg orra alól mosolygott a szája a fiatal párra.

Mariska elfordult. El kellett fordulnia, mert rettenetesen felháborította ez a rövid pillanat. Hát mégis annyira elintézett már az ő élete? Abban már semmi fordulat, semmi előre nem látott szédület nem történhetik? Hát olyan nagyon elképzelhető valami az, hogy ő felesége legyen valakinek, akinek az após szállítja hozományul még a dicsőséget is! Hát mindenki meg van

elégedve ezzel a viszonytal, s idegen emberek nem dugják össze felháborodva a fejüket, és nem suttogják, hogy ez borzasztó!

Most már látja, hogy mért vállalkozott erre a játékra! Azért, mert sokat akart látni az életből! Mert vészes tudásvágy gyötri, hogy a saját szenvedésein, önkínzó gyötrelmein át ismerje meg az életet. És a szeme alatt áttüzesedett az arca, és remegett, mint a ló izma.

- Vannak emberek, akiknek minden sikerül - mondta gyors, kismadaras fejezzenéssel, s a vőlegényére nézett mély gúnnyal.

A mérnök elérte a törsebzést.

- Én még eddig talán nem tartoztam azok közé - mondta egy hirteleni őszinteség lendületével, amelyet a lány gyilkos gúnya ellen emelt, s így folytatta: - Engem még eddig csak környékezett a szerencse, de mindig csak körülzaladt rajtam, sose állott meg. Úgy vagyok, mint a kenderesi paraszt egyetemi professzor öccse, koldus maradok a szerencse markában is. - Némi rezignációval mondta el az adomát: - Kormánybiztos volt egy érettségin az egyetemi professzor, és átment Kenderesre, meglátogatni az apja testvérbátyját. Az öreg kun kikérdezte a méltóságos urat, hogy: - No öcsém, hát osztán van-i valamid! - Van bátyám - azt mondta az udvari tanácsos úr, - szép lakásom, vannak képeim, szobraim, ritka műtárgyaim, nagy fizetésem, tanácsosa vagyok a királynak... - Hm, hát oszt van-e - kérdi az öreg - földed!... - Földem? az bizony nincs! - kacagott az udvari tanácsos úr. - Nohát öcsém, akkor koldus maradtál te is, mint az apád!

A polgármester furcsán nézett a fiatalemberre.

A polgármesterné pedig belevágott:

- No, a mi vőnket nem kell féltetni, hogy éppen koldus legyen.

A mérnök elrestellte magát a polgármesterné miatt, s reménykedett, hogy Mariskánál utat talál az adomája a szívhez. De Mariska azt a megnyugtató és fölemelő tanulságot vonta le, hogy: hisz akkor van még remény, hogy egy idegen ember testi-lelki kilégzéseitől megszabaduljon. Ez az úr maga vallja, nem érdemli a szerencsét. Ne is nyerje, de nem is nyeri el!... Jobb is így. Hadd is legyen az ő élete öncél! Legalább annyira öncél, mint egy gép, amely végeredményében önmagáért van, s mihelyt szerkezeti harmóniája megbomlik, megszűnt lenni.

- Nem megyek templomba - mondta -, mégis nagyon fáj a fejem!

Az anyja ijedten nézett rá.

- De gyermekem! - kezdte félénk, a férfaktól félő biztatását.

Mariska elhallgatta a szavakat, s nézte az anyját. Az ember gép legyen férfiak kezében, a férfiak számára! Óh, a dicső hímek, akik az évezredek alatt úgy elszoktak a nőstényért vívott harcoktól, hogy a kiutasított hím ma gratulál a kiválasztottnak!...

Késői korcs visszája az ősi dúvad-vérivó viaskodásoknak!

S összefüggés nélkül eszébe jutott az a béka, amely abban a pillanatban ugrott a tóba, mikor a díszhím megjelent előtte a tó partján, s ezt mondta magában: A béka a legimponálóbb szenzáció ezen a száraz és józan világon, undorodom tőle, de imádom!

- Csak próbáld, fiacskám, a szabad levegőn elmúlik - biztatta az anya a templomba menetelre.

- Ne tessék erőltetni, első az egészség - mondta a vőlegény figyelmesen, s Mariska csodálkozva emelte rá a szemét! Hogyan! Hát lehet az, hogy ez a férfi, ez a vőlegény nem érzi, hogy az ő lelke finom csipkéin átizzik a szenvedély izzó fehér tűztete!

Elfordult, hogy örökre elforduljon e félretaposott sarkú lelkektől.

Abban a percben egy őskun lépett be, egy rémes ősprimitív, aki leegyszerűsítve őrzi a természet minden filozófiáját.

P. Nagy Lukács volt, a városi pénztáros. Bután és megszeppenve, suttogva s mégis kiabálva esett be:

- Tekintetes polgármester úr, baj van!

Levegőbe kapkodott két első lábával, s az arca komikus volt, mint ahogy minden állat komikus a maga öntudatlan komolyságában.

- Mi baj, pénztáros úr?

- Hát kérem szívesen, itt van a Kerek Ferkó nagyságos úr!

- Tudom - szólt rá a mérnök.

- Jaj, kérem, elhiszegetem azt, hogy tetszik tudni, de más a baj! Nem tudta az úrfi, hogy a tekintetes mórnök úr elgyűrűzte a Mariska kisasszonyt, osztán mikor megtutta, ojan lett a, kérem, mint egy veszett állat. Mingyán kimutatta sajátószintén, hogy mi lakik benne! Ember-halál lesz abbul, máma ne tessék kibújni! Tízezer pengőt tett le az asztalra, hogy aszondi, le kell itatni a nípeket, hogy meg ne szavazzák a csatornázást! Mind ott van már a níp a kocsmaudvarba, nyakalják a hordókat.

A polgármester arca fakóbb lett valamivel, mint rendesen, a mérnök komorabb s elszántabb, a polgármesterné ijedt és kézkulcsoló, de Mariska élesen és kitörő kacagással kacagott fel, mint akit nagy, nagy öröm ért, akit váratlan fordulat villanyozott fel. Mindent elborított és mindent betöltött a kacagása, amely háromszor újult meg, egyre vidámabban és egészségesebben.

Végül boldogan és harsányan kiáltott rá a csodálkozókra.

- Menjünk a templomba!

- A fenébe! - fakadt ki az anyja.

- Templomba! Kérem a karját, vőlegény uram! Hadd lássam, ki az, akinek joga van tízezer pengőt borrá változtatni az én eljegyzésem örömére.

A vőlegény hidegen, udvariasan, jéggé válva nyújtotta eléje a karját. A polgármester laposan, a szemhéjai alól kilustálkodó pillantással nézte a lányát.

A nagyvendéglőben követválasztáskor sem volt olyan tivornya, mint most rögtönözve a szent vasárnap délelőttjén. A parasztok, akik a piacon ácsorogva mindenről beszélgettek a világon, de legtöbbet az időjárásról, s éppen semmit a csatornázási históriáról, mostanáig nem is álmodták, micsoda nagy dologról van szó. Mert nagynak kell neki lenni, ha ennyi bort megér valakinek.

Mindegy az, kis dolog, nagy dolog, csak legyen mit innya. Öntötték is magukba a potyabort, de úgy, mintha parancsba volna kiadva, hogy egy kis fertály alatt minden ember tők legyen. Hát persze, ki tudja, mi jut eszébe a Ferkónak. Bolond a, úgy fordul, mint az időjárás.

Már részeg is akadt, két legénynek máris a torkára ment a lelke és összekapaszkodott.

- Csak toszigálj, pajtás, kés van énnálam, pajtás.

A megszólított legény, aki üres borosüveggel taszigálódott, nekiment a pajtásnak, s elkezdte nyakalni.

- Igen, pajtás, akkor torkodra lípek, ides pajtás!

- Csak lípj, komám, a jó istenit, ha te a tréfát se érted.

- Értem én, komám, senki úgy ezen a világon a tréfát nem érti, mint én, ides komám, de ha te azt mondod, hogy kés van nálad, azt is igen jól megértem én.

- Hát csak értsd komám. Úgy komám, üss komám, hasítsd le, komám, áztat a lajbit. Sose búsulj rajta, majd vesznek másikat. Csak tedd a torkomra a markodat, komám, a jó istenit, szorítsd komám... - evvel mind a ketten elnyúltak a sárba, s ott markolázták egymást tovább, barátságos rúgások közt, a publikum nagy gyönyörűségére.

Ferkó végignézte a jelenetet, s undorral kiáltott rájuk:

- Hagyjátok egymást, vagy én taposom ki belőletek a szuszt!

Összeszorította a fogát. Olyanok, mint az állatok; mindig ostorral kell köztük állnia.

Aztán szónokolni kezdett.

Felállott egy üres hordó tetejére, s onnan kiabált le a szájtáti népnek.

- Emberek, mindnyájunk érdekei közösek. Aki velem tart, velem szavaz!

- Éljen a nagyságos képviselő úr! - kurjantotta el magát tele torokkal egy öreg kortes, arra minden torok vele zúgott:

- Éljen a képviselő urunk!

- Éljen Kerek Ferkó nagyságos úr!

- Éljen, aki meg nem hótt!

Ezek azt hiszik, hirtelen valami képviseléválasztás ütött ki! Lohadt az ingerült hangulata, s míg tele torokkal éljeneztek, üvöltöttek körülötte a részeg parasztok, tanácstalanul állott.

- Abcúg Fekete János! - ordította valaki, arra sorra zúgták a többiek is, hogy:

- Abcúg Fekete János!

- Ki ez a Fekete János? - kérdezte Ferkó Daruka Lukácstól, aki hűségesen asszisztált a háta mögött.

- Az a mérsékelt ellenzékiek pártvezére.

Mennyire vériben van az embereknek a függetlenség; még politikai párt is csak a független tábor keretén belül lehet. Jókai volt az utolsó kormánypárti jelölt, ő is megbukott a fekete kunok között. A kunvérben csak testvérharcra van kedv. Itt függetlenségek veszekednek még veszettebb függetlenségekkel. De azt is csak itthon. Az országos politika hullámai ide el nem érnek, s annak a nevei itt nem sokat jelentenek. A helybeli kapacitások! Abcúg Fekete János és *Éljen Kossuth Lajos!*

Az általános örömmámorban nem volt szükség szónoklásra. Akármit kezdett mondani, a harmadik szó után rázúgott az éljen vagy az abcúg.

- Éljen Kossuth Lajos.

Szervezetlen volt a drága nép, hiányoztak az előre kitanított kortesek, akik aztán kormányozni tudják a nép torkát, hogy csak akkor nyíljon meg, mikor Mózes feltartja a vesszőt!

Annyit látott, hogy ezek hűségesen fogják követni. Ha szavazásra kerül a dolog, mindegy az, akármire kell is szavazni, ezek mind odavoksolnak, ahová ő.

Leszállott hát a hordó tetejéről, amikor viszont egyszerre úgy érezte magát, mintha elveszett volna a fűben. Mert az a legpompásabb érzés, deréknyira kiemelkedni ezer fej fölött.

Mikor visszanézett az udvaron ordító, éljenző plebsre, megfigyelte, hogy közép termetű ember létére, itt a kurtalábú kunok közt vállal magasabb volt mindannyinál.

Mosollyal ment vissza a vendéglő nagy ivójába, újabb üteg boros hordókat rendelve ki a nagy nép véleménysszabadsága ellen.

Bent az urak is sajátságosképpen megsaporodtak. Lassan úgy teleszivárgott a terem, mintha a vízözön folyja tele észrevétlen a barlangot. Mint a múltkori nagy mulatáskor. Csakhogy akkor csupa fiatal arc volt körülötte, most meg csupa meglett férfiarc nézett rá.

Talán az egész város a pártjára állott. Hát hol van a híres csatornapárt, akit az első percben bemutatnak neki? Lám, hogy belefűlt a víz a borba.

Megvetéssel nézett végig a sok emberen. A tisztessen öltözött urakon s a módosan ruházkodó földesgazdákon. Borzasztó lehet az, hogy az ember egy kancsó borral mindenre megveheti ezeket. Utálatos mesterség lehet a politikusoké. Hogy azzal álljon neki az ember az országnak, hogy ne a vélemények szabad ütközetére számítsa, hanem kocsmárosokkal vessen számadást, mennyibe kerül egy mandátum.

És már el is határozta, hogy a legközelebbi választáson föllép képviselőnek. Hát hiszen ő, aki tudja, mit akar, és ismeri a saját megvesztegethetetlen ítéletképességét, csak nem fogja átengedni egy éppolyan korrupt spekulánsnak az országgyűlési voksát, amilyen maga a nép.

Daruka Lukács új hírrel sietett utána.

- A polgármesterek templomba mentek.

Ferkó riadtan nézett rá.

- Igen, Mariska is. A vőlegénye karján.

Ferkónak lobbort vetett a szeme.

- Megyek én is.

- Gondótam - szólt vastag nyakkal Lukács.

Egyszerűen kifordultak a folyosóra, s véletlen módon eltűntek a tömeg szeme elől. Ki a kapun.

Ferkó komolyan, dobogó szívvel haladt előre.

A templomból már messze hallatszott a bús kálvinista zsoltár, amelyet ékes kanyargatással énekeltek bent a boltívű mennyezet alatt.

A koldusok közönyös mormolással néztek maguk elé a templom előterében. S amint az üvegajtón beléptek, Ferkót vallásos áhítat fogta el, s maga is megilletődve nézett föl előbb a rendkívül magas, fehérre meszelt hajóban, aztán lesütötte szemét a vöröstégla padlóra.

Daruka Lukács vezette maga mellett barátját, s az első sor szélére szorított helyet neki; ő maga a másodikba szorult be.

Ferkó, ki két évet a helybeli gimnáziumban végzett, s a többi diákokkal nemegyszer volt a templomban, ismerte a szertartást, s meghajtott fővel elmormolt pár imaszót, aztán leült.

Első pillantása az Úr asztalának díszesen bekerített rácsán túl, a szemközti padban ülő Mariskára esett.

Ottfelejtette a szemét.

A lányka szintén visszanézett rá, hosszú pillanatokig merültek egymás tekintetébe.

Mind a ketten szélen ültek, s Ferkónak minden vér a fejébe szökött, s elhatározta, hogy kifelé a templomból, karon fogja ragadni a leányt, s kényszeríti, hogy vele menjen.

Talán megérezte ezt a bűnös gondolatot, de Mariska lesütötte a szemét, és sokáig, rettenetesen sokáig nem is emelte föl többé.

Daruka Lukács a háta mögül kinyitott énekeskönyvet tolt Ferkó elébe. Ferkó megnézte a karban kitett táblán az ének számát, aztán a kinyitott énekben megkereste az énekelt sort, s amint hátraereszkedett s megtámaszkodott az alacsony, kemény padban, egész diákkora, minden furcsa, feledhetetlen hangulatával felújult előtte. Oda szoktak volt eljárni, tanári ellenőrzés mellett, a jobb oldali karzatra, szemben a szószékkel, a hosszú, vastag, mindig poros és telefaragsált fapadokra. Sorra emlékszik a buksi diákfejekre, a csupasz arcocskákra, amelyek unatkozva, bóbiskolva hallgatták a véghetetlen hosszú prédikációkat, s az első sorokból leleskelődtek az úrilányokra, akik odalent apró kalapjaikban borzasztóan izgató jelenségek voltak.

Sohasem látta a templomot így letről! S egy pillanatra fájdalmasan nyilallott végig a szívében az érzés, hogy íme, már megöregedett, már itt ül, lent, a tanácsbéliek padjában, a papi széktől pár lépésnyire, a tanárokkal egy rangban... És nem fog soha, soha többé odafenn csodálkozni nagy barna szemeivel, a pusztá templom végtelen boltívein.

Hirtelen zavarba hozta az, hogy az Úrasztala körül ülő apró, feszes kis iskoláslányok felállottak. Aztán eszébe jutott, hogy ez a tisztességadás a papnak szól.

És jött a pap. És Ferkó újra tágra nyitotta a szemét, mint kisdíák korában. Jött egy magyar Áron, olyan méltóságos és olyan díszes papi személy, a lépése, mint egy délceg paripáé, a fejtartása, mint az Isten kiválasztottjáé! Aj, de tud is a magyar úr lenni, aki rátermett! És ez a pap, szárazon pödrött fekete bajuszával, fehér, gömbölyű homlokával felkondorodó, fekete szép hajával, magyar ruhájában, lebbenő nagy selyempalástjában a századokkal elévült hitújítás fennmaradt szelleme volt, épp olyan anakronizmus a mai időkben, mint a juhászbundás paraszt a búzás szekér tetején s a torony tornácán.

Míg ilyen alakok élnek, míg ilyen szellem lappang a magyar Alföldön, mit kell addig féltetni a magyart attól, hogy a kultúra túlságosan gyorsan és részegítően támadja meg a népet. Ferkó egyszerre úgy érezte, hogy egyáltalában valami alaptalan álom az az egész csatornázási terv, amelyet ő úgy fogott fel, mint egy korszakos és forradalmat keltő új törekvést magában a népben. Most már értette, mért éljenezték őt, mint képviselőjelöltet. Azok az emberek, akik az ő borát megitták, azok föl sem bírják érni ésszel, hogy egyáltalán mi az a csatornázás! És már látta az Alföldet, a drága Nagy-Kunságot, hogy századok múlva is úgy él, mint ma. Szűk látókörrrel a tágas mezőn, fösvény éhséggel a bőség hazájában, amint inni vágyó parasztokat s gyönyörű fajiságú papokat termel.

A szeme azonban állandóan Mariskára volt függesztve, de a lány talán érezte, hogy most idegen volt hozzája a gondolata, csak nézett szórakozottan maga elé, s édes bágyadság ült a tekintetén, mint aki langyos gondolatok fürdőjében lankad.

Órá is átragadt ez a békés, szinte fáradt érzés. Jól is esett az utolsó óra vad izgalma után. Ezt a színes, meleg, egész lényét betöltő lankadságot sem érezte még soha s mikor későn rájött, hogy Mariska arcáról áradt reá, hálásan nézett a leányra, s átküldte neki imádó csókjait.

A leányka odaadó, megbékélt, megbocsátó éles tekintettel ült.

Ferkó már tudta, hogy nincs köztük semmi akadály.

Mikor nagy magabíztában erre a gondolatra fölérzett, akkor már a pap fenn volt a katedrában, már túl az imádkozás kellemes monotóniáján, az igeolvasás zökkenőjén, a nagy egyházi beszéd ezerszer hallott, de soha elégszer nem hallható bölcs mondásait hangoztatta, egészséges, kellemes, de kissé kimerült érzésű hangon.

S abban a percben valami kietlen érzést, valami szuggeráló nyomást érzett Ferkó a szíve oldalán. Már régen tűrte ezt a zavaró, szinte nyomasztó érzést, és most engedett végre az ösztönszerű kényszernek s ránézett a szomszédjára.

Első percben nem ismerte meg, csak lassan jött rá, hogy ez az úr éppen az ő riválisa, a mérnök.

Az arca nagyot nyúlt, a szemöldöke felszaladt egy kicsit, s úgy nézte meg erősen a vőlegényt, aki keményen és hűvösen tartotta magát, és nem nézett vissza rá.

Odapillantott Mariskára, az most is a padra sütötte szemét, s mégis úgy tetszett, mintha egy kis mosoly játszadoznék az arcán.

Ez nagyon megvigasztalta. Viszont amint hiába várta, várta, hogy föltekintsen reá a leány, lassan aggodalom kezdett kinőni a szívében, hogy talán a szerelmesek szikrasugárzásába keveredett, s oktanlan égette meg magát a leány körül.

S a lány nem nézett föl.

Aggodalma egyre gyötrőbb lett. Remegett a szíve s az egész teste. Vad harag kezdett füstölögni benne, s szédületeket érzett, és marokkal óhajtotta torkán ragadni a szomszédját, mint az előbbeni fickó, aki a kocsma udvarán verekedett.

De a lány egy pillanatra sem emelte föl a szempilláját.

Mit akar? Figyel talán a prédikációra? Lehet figyelni? Tud figyelni ilyenkor? S ellene is rettenetes indulat kezdett kigerjedni benne. Tudja, mert tudnia kell, mi történt most övele. És nem jön segítségére. Nem vonssza ki a hínárból. De hát akkor játszik vele! Itt az Úristen színe előtt! Mert az Úristen itt csak számon tartja az embereket, a saját házában, ha már másutt nem törődik is velük...

S hörgő kis hang tört ki a torkán, s elkezdett keringeni vele a rendkívüli helyiség, mintha most megint ki akarna robbanni belőle a Kerek Ferkó, az a vad duhaj, akivel aztán ő maga sem bír, ha egyszer levét magáról minden féket, és odaüt ököllel az Úrasztalára.

És ebben a pillanatban megérezte, igen, meg kellett éreznie a szentségtörő szívverést: felpillantott a lány és olyan ijedten, olyan megadóan, hogy Ferkóban úgy szállott alá a vér, mint a forráspontig hevített higany a hőmérőben, ha jegek közé eresztik.

Megvan, megvan! Minden megvan!

Megvan az élet, megvan a boldogság, megvan a szerelem!

Az övé a lány testestül, lelkestül, és ha most felállana és odalépne hozzá, és kézenfogva szemébe nézne, eljönne vele az egész templomnak és az istenének minden megbotránkozása mellett is, eljönne vele a világ végéig, koldusnak és királynak, életnek és halálnak!

És a lány pillantása fenn is maradt, rajta maradt. Mintha végképp le volna törve, meg volna ígézve, s most már félénken és *gyáván* tartaná a tekintetét a vadállatán, mert tudja, hogy amely percben leveszi a drága bestiájáról a szemét, az szétmarcangolja őt és az egész világot.

És a pap fenn prédikál, és a népek hallgatják, és akik szemmel beérik: minden moccanását figyelemmel tartják a két fiatal lénynek és senki sem tud mit sem arról a tragédiáról, amely lefolyt a lelkek mélyén.

Sokára, sokára juhászodott odáig Ferkó, hogy megint nyugodtan és öntudatosan tudta fonni, szőni gondolatait.

Ez ám a szerelem, ez ám a dicsőség!

Beszéd nélkül, testi pillanatok izgalma nélkül, villámcsapásszerűen kötötték őket ezt a frigyet. És csókok nélkül és andalító esti séták és forró bái ölelkezések nélkül vágták össze egymás lelkét. S egyek ők már mindenkorra, mindörökre! Ámen!

A pap mondta ezt az áment, s összecsendült az mind a kettőjük szívének érzéseivel. S mikor felállottak imára, mind a ketten utánamondták a papnak az imás szokat, s úgy érezték, hogy azokból a szókból mint kis elektromos forrásokból, rájuk nagy, nagy örök kijelentés árad. Mert azt már együtt egymásért és egyben magukért mondták.

Az ima után ének jött.

Ferkó egyszerre azt látta, hogy a szemközti padban mintegy taktusra felállanak a nők. Mozdulatot tett, hogy ő is feláll, de odavillant a Mariska pillantása, és ülni parancsolta. Csodálkozva kellett látnia, hogy ezen az oldalon mindenki ül, a férfinép.

De a lány parancsolt, és ő ottmaradt a helyén, s szédülő bágyadtsággal engedett a szokás szertartásának.

A kijárat vastag, szögletes oszlopai eltakarták előle a leány karcsú, elegáns alakját, s ő már csak akkor riadt fel kábultságából, mikor a férfiak is mind felállottak, s szomszédja is mellette...

A vőlegény.

Nyugodtan pillantott rá. Annyit nem számított többé előtte, mint egy légy, amely tova repül soha nem láthatóan.

De ebben a percben észrevette a polgármestert, aki a szomszéd padsorban ült, közepen. Inkább csak híres vastag termetéről ismerte meg az öreg urat, deákkori emlékein keresztül, mert sohasem találkoztak a kocsmabeli leánykérés zavaros pár pillanatán kívül. De most ráismert, rá kellett ismernie. S összenézett vele.

És látta az arcán, hogy mindent látott, s szinte ijedve érezte, hogy ennek mindent meg kellett értenie.

Elpirult s zavarodott lett a komoly, igazi férfi előtt, mint a csínyen kapott gyerek.

Aztán akaratlan köszönt neki, éspedig tisztelettel és némi szeretettel. Hiszen az ő párjának apja... S azt hitte, mindez az érzés szinte érezhető, s viszonzható volt, bár csak úgy gondolta utána a szemmozdulatának, mikor már régen elvesztették egymást szem elől.

Az emberek fölismerték, s utat nyitottak neki, a nagyúrnak, a híres embernek, az emlegetett személyiségnek kijáró tisztelettel. S ő mint a híres emberek, irigyelt nagyok, mindig egyedül ment a maga útján előre. Az olcsó hízelgés holmi tolakodó megnyilatkozását lezárta, a becses emberek bizalmát még ki nem érdemelte. S a tömegben még Daruka Lukács is eltűnt róla, mint a sárfröccsenés a repülő kerékről.

És most hova?

A kocsmába, amely tele van a lerészegített, félreitatott emberek olcsó, utálatos rajával?

Vagy egyenest a leány nyomát kövesse, és minden szemérmet levetve, betörjön a kispolgári élet finom hálókkaal kerített szentélyébe?...

Egy ócska, földött batár döcögött szembe vele az úton. Egyszerre megállott, az ajtaja kinyílt, s az édesapja nézett ki rá.

Ferkó úgy megörült az apja láttának, hogy szinte szárnyra kapott, úgy rontott felé.

Beült hozzá a kocsi belsejébe. S úgy érezte magát, mintha a nagy, üres világból egyszerre a családi tűzhely szent oltalma alá jutott volna.

- Honnan, apám, ilyen váratlanul? - s úgy szorította meg az apja redős kezét, mintha közel volna hozzá, hogy megcsókolja.

- Na, na, csak semmi hebehurgyaság! - mondta az öregúr, s vén kezével legyintett.

Ferkó meghúzódott, mint gyerekkorában, mikor hirtelen fellángoló hevességét az öregúr egy-két kurta, rideg szóval, de jóakarató érzéssel elriasztotta. S nagyon jólesett most ez neki.

- Utánad jöttem - dörögött az öregúr. - Hamar eljöttél, nem vártad be a vonatot, pedig gondolhattad vón, hogy megérkezem. Az ispán megírta, hogy valami felforgató históriába akarsz keveredni. Miféle csatornázás az? Mi közöd neked a parasztok dolgához?

Ferkó elmosolyodott, s az öreg ispán gyanakvó arcára emlékezett. Aztán elgondolta, hogy tiszta önzésből most már ő is elmondhatja, mi köze a parasztok dolgához.

- Bundi panaszkodik, hogy meg vagy bolondulva. De mondja, hogy volt esze, olyan borokat adott ki, hogy azér sokba ne kerüljön!

- Micsoda! - pattant föl Ferkó dühösen, s lángot vetett az arca a vén kocsmáros kapzsiságán. - Hát magának akarja tartani az egész pénzt? Cudar!

- Nonono, itt van mind a húsz darab ezer koronás! Ideadta, azonmód, ahogy a markába nyomta.

Ferkó elámult, s kerekre nyílt szemmel nézett az apjára.

- Így szokás az régen! - morgott az öregúr s bánat rezgett a hangjában. - A bátyáid idejében tanult bele. - Elhallgatott, sóhajtott s folytatta: - Azok tobzódtak, szegények, pazaroltak, hányták a pénzt, de én fizettem a számlát...

Ferkó összehúzta magát kicsinyre. Mintha valami nagy rejtély nyílt volna meg előtte. Az apja lelkének szomorúsága kapta el. Persze már nagyon öreg, nagyon puhul, gyengül ez a rideg, kemény férfilélek. Már vele nem harcol körömszakadtáig, egymás kidőltéig... S talán azok is itt volnának, két derék bátyja Károly, Zoltán, köztük, mellettük, boldogan, ha velük közel megférte volna egykor az apjuk az ócska batárban.

Mintha évtizedek hosszú során haladtak volna végig az öreg batárban; meg nem értett idők, harcok bánatok, szenvedő duhajságok hosszú idein. A kerék lassan zökkent körül-köre az út sarában, s a két ember, az apa és a fiú úgy összetapadtak lelkük érzéseiben, mint az összezárt rabok.

Az öregúrnak veres szemhéjai megkönnyesedtek. Aztán vissza lenyelte a könnyeket, s ridegeskedve szólt:

- Mi bajod megint? Mitől bomlottál meg?... Az a parasztlány?

- Nem paraszt, apám! - tört ki Ferkó, s hangja úgy rezgett, mintha kisgyerek megértetlen s megmagyarázhatatlan titkát takarja.

Soká hallgattak. A kerék köre ment, zökkent, attól mind a ketten csuklottak.

- Jojó, no. Hát megkérjem?... a kezét!...

A batár megállott a Nagyvendéglő előtt, s Ferkó kiugrott belőle.

Még egyszer megszorította az apja kezét. Ebben a kézfogásban benne volt egy élet keserű félreértéseinek elmúlása, mert a fiak csak akkor értik meg az apjukat, mikor újra meg újra ajándékot kapnak tőle.

A kocsi tovább zötyögött a latyakban, a rossz kövezeten, s a rendesen mogorva, összeesett öregúr most kissé megszínesedve húzta ki a derekát. Valami nagy érzés fogta el a szívét, amely úgy látszik, sosem is volt olyan taplós, mint a gyerekei s az idegenek hitték.

Ferkó felsietett a vendéglőbe. Mámoros emberek frissen állottak félre előre, s egy paraszt újra elkiáltotta:

- Éljen a tekintetes és nagyságos Kerek Ferkó úr!

Ettől a kurjantástól Ferkó megijedt s az ivó előtt tétovázott. Onnan éktelen zűrzavaros zshivajgás hatolt ki, amilyet csak illuminált férfiak tudnak csapni; mikor mindenkinek a nyelvén a szava, és mindenki egy pártan van a dicséretben, szidásban, s túl akarják egymást licitálni.

Megfordult, s a lépcsőn fölfelé igyekezett, hogy a nagyterem mellett levő kis külön szobában kipihenje izgalmait.

Lihegve, loholva szaladt utána Bundi bácsi.

Ferkó bevárta a felső lépcsőn.

- Üres a vendégszoba?

- Üres bizony, aranyom, persze hogy üres mikor üres! - és már igyekezett is, hogy kinyissa az ajtaját.

- De milyen szerencse, hogy üres - járt a szája szíveskedve -, egy olyan ügynökféle úr akarta ezt ma reggel; de nem eresztettem bele, mert hogy nagyon zsidólikus volt a kinizése.

Ferkó vidáman elmosolyodott. Minden furcsa, minden komikus volt neki most egyszerre. Tíz esztendő óta nem érezte magát ilyen könnyűnek. Az ablakhoz sietett s kinyitotta. Még látta az apja batárját, amint befordult az ócska városház udvarára.

Ahogy visszanézett a szobába, Bundi bácsi még mindig ott állott.

- Instállom, kedves naccságám, ha meg tetszenék engedni, a feleségem igen szeretné megtisztelni a fiatalurat.

- Mivel? - nevetett Ferkó.

- Hát instállom, a becses látogatásával.

- Nohát, csak tiszteljen meg!

Amint az ajtó bezáródott, végigvetette magát a díványon, s szívszorulva gondolt rá, mit fog mondani az öreg kun. A vasképű fekete polgármester!

Ugyan mit mondana? Az ebadtát, ő maga sem merte soha remélni, hogy Kerekegyházy Ferdinánd atyafiságos jobbot nyújtson Kotzogh Péternek!

A szomszéd szobából, a nagy báli teremből éktelen zene hallatszott, egy zongora billentyűit verte valami gyerek, s a boci-boci-tarkát próbálta kikalapálni rajta.

- Zenekíséret! - kiáltott Ferkó, s idegességén egy hatalmas kacagással könnyített.

Az ajtón túl egy perc múlva éles, csúfolódó gyerekcagagás visszhangja felelt.

Ferkó előbb meglepetve figyelt a váratlan rezonanciára, aztán felugrott s benyitott a terembe. Egy vastagfejű fiúcska ült a zongora tetején, mintha csak a Bundi bácsi szeméből ugrott volna ki, s a csizmája sarkával zongorázott. Ferkó nagyot kacagott, ezen, de a gyerek megszeppenve húzta be a nyakát a vasárnapi kabátja torkába. Olyan volt, a rengeteg nagyságú bálteremben, amelynek óriási piszkos ablakain vastagon ömlött be a fény, mint egy furcsa kis vadállat a zongorán.

- No, fiam, nesze itt egy krajcár. Tedd be a takarédba. Sok pénz lesz ebből tízezer esztendő múlva.

A gyerek elkapta a krajcárt, mintha egyúttal a nyaklevest is parírozni akarta volna, aztán iszki, úgy vágatott ki az ajtón, mint egy kiskutya. Odakinn megállott, s csúfolódva és teljes erővel nagyot hahotázott.

Ferkó még ki sem mosolyogta magát rajta, mikor a gyerek kacagása éles sírásba fordult.

- Aha, itt az anyja.

Benyitott a szobájába, ahova nagy veszekedés hallatszott, s pár pillanat múlva, hogy az ajtó nyílt, a belépő természetes asszony még idebenn is folytatta:

- Itt kell röhinteni, te becsutelt rossz lélek, te. Disznó, aki darával ül. Tán kijukadt az eszed tokja, lelkem szotty!... Utóssó gyerek e, instállok - magyarázta mindjárt Ferkónak -, azír is van így elkapva... Tetszik-i emlékezni, lelkem az Örzse nénire? Aki vótam odaki a kastélyba, mikor még az az áldott kedves idesanyja ílt!

Ferkó bámulva nézett az asszonyra, aki szélesebb volt, mint magas, és két kezét aranyért össze nem tudná fonni a mellén, s homályosan eszébe jutott egy kövér, vastag menyecske, meg egy nagyszerű vörös bundájú komondor, akikkel gyerekkorában, igen-igen kis gyerekkorában játszott.

- A Rontó! - kiáltotta.

- Azaza! - örvendezett meg az asszony, s mégiscsak összecsapta a két tenyerét. - Milyen jól emlékszik a szentem, avvót akkor a kutya, meg az Örzse néni.

Ferkó felállott, s vidáman fogta meg a jó asszony kezét.

- Ó, be nagy dézentor vót, lelkem; egyem meg! - mondta a derék asszony, s arca dunnáiba belevesző kis vizeskék szemeivel barátságosan, szeretettel nézegette Ferkót. - A fráz maj kifogta a jányokat az örömtől, mikor hajkurázta őket a magazinba meg a lógerba! Hát mikor otkolommal lútt rájuk a bocfa makhinából: Sokat mondta az a drága kedves jó míltósága, hogy: Örzsi, Örzsi, mi lesz ebbül a gyerekből! „Kap felesíget!” én csak mindig azt mondtam rá. Mert mindig attul fíltünk mi ketten a drága míltóságával, hogy hibázik valami!...

- Az ördögbe - mondta Ferkó -, csak nem tartottak bolondnak?

- Isten ments! Mán csecses korba okosabb vót, mint a nagy emberek, csakhogy olyan *túlságos* vót. Nagyon vakmerő. Emlíkszik, mikor a bikát megkergette? Meg mikor a fekete lovon csak elment háromesztendőös korába? senki se tutta, hová. Akkor is én mondtam: Kunhegyesre, ment a keresztpapáékhoz!

Ferkó homályosan emlékezett.

- Az asztalnál ültünk, az ebédnél, mikor jöttek... Magas székekben ültem. Az édesanyám sírt, én meg csak nevettem.

- Mondtam én, hogy: majd jóra viszi a köszörűkű, csak jó feleséget kapjon.

Ferkó elkomolyodott.

- Az most már lesz. Oda van az édesapám lánykérőben.

A jó asszonynak felragyogott az arca.

- Hát mégis hallgatott az okos szóra... - mondta s megtörülte a szemét. - Megmondtam én neki... meg én...

Ferkó megilletődve nézett a vastag parasztasszonyra. Hogy összevissza van fonódva az emberek élete. Ez a mese igazsága az oroszlánról és a hálás egérről?

- Lássa néne - mondta csendesen -, maga derék asszony.

- Ó istenem, az én drága jó miltóságám gyerekeihez... - zokogott az asszony.

- És abban is igaza van... Valami hiányzik nálam! Most már látom, hogy maguknak igazuk volt, magának meg az édesanyámnak... Mindig csudálkoztam én, honnan van az, hogy néha kisiklik a lábam alól a föld, s akkor mindjárt egy vad fickó lesz belőlem: Kerek Ferkó...

- Ó, nem baj az, lelkem, nem baj, mert mindig jóra megy a ki! Megmondtam én most is előre az öregemnek, hogy: csak te ne búsulj, az a jánykírís is jóra fog kiütni. Ennek a mi fiúknak ördöge van, nem tett a még bolondot!... Megeszik, lelkem, egy kis becsináltat, meg egy kis paprikás csirkét?

Ferkó hallgatott egy percre, aztán vidáman szólt:

- Meg biz én, mert éhes vagyok, mint a farkas!

- Izibe itt leszek veled! - mondta az asszony s még egyszer összetette a két kezét a hasán, s kedvére megnézegette a „mi fiúkat”.

Ahogy serényen eldöcögött, Ferkó valami meleg és szeretetteljes pillantással nézett utána. Olyan sokáig volt apátlan, anyátlan árva, annyi ideig élt idegenek, ellenségek között, hogy most egészen új embernek érezte magát. Mintha az egész világban szerető, őt becéző nagy családra talált volna.

Félénken nyílt az ajtó, és Bodonyi bácsi kopogott be rajta.

- Á tanár úr, isten hozta, öregem!

Megrázta az öreg professzor kövér, szőrös kezét, s derülten megfigyelte, hogy az „új” ferencjósában van.

- Tessék helyet foglalni professzor úr!

De az öregúr úgy nézett, hogy komoly dologról van szó.

- Édes fiam, haragszol még rám? - kérdezte siralmasan, s a világért le nem ült volna.

- Én? Ugyan miért!

- Az a párbaj!...

- Párbaj!

- Az a párbaj, amivel megfenyegetted egyszer! Azóta sok álmatlan éjszakát csinált az nekem.

- Az istenért! Én már régesrég elfelejtettem.

Az öregúr leereszkedett a székbe.

- De én nem. Mert nekem olyan lelkiismeretem van, hogy az mindent számon tart, amivel csak kínozhat engem. Hiába állok én elő neki természettudományi érvekkel, az engem mégiscsak mar. Édes fiam, én egy szerencsétlen öreg ember vagyok, aki örökös dilemmák közt élek. Akkor is, mit tehettem, vagy a polgármestert haragítom magamra, vagy téged... Attól az állásom függ, nálad a barátság...

- Sose gondolj rá, kedves öregem.

- Várj csak. Nagy fordulat történik most az én életem során... Megválasztottak Kakatbekecsre. Szatmár megyébe, papnak. És én elfogadtam az állást. Már el is foglalhattam volna, de hogy álljak be az Isten szolgálatába, míg ez a párbaj...

- De az isten szerelmére, ne kínozz már vele. Hogy lehet ilyen okos ember ilyen bolond ember!

- Hát megbocsátasz?

- Meg bizony, mégpedig annál szívesebben, mert igazad is volt! Nem kocsmában és nem bolondságból kell az ilyet elvégezni. Hanem úgy, ahogy én most teszem.

- Hogy, fiam?

- Hát az apámat küldtem el lánykérőbe.

Bodonyi bácsinak szinte felakadt a szeme. Aztán felállott:

- Legyen áldott az Istennek neve. Hogy az apákat kibékíti a fiakkal, és az összeillendő lelkeket összevezérli.

- Köszönöm a gratulációt.

Megrázták egymás kezét. Ferkó kinézett az ablakon.

- Jön az apám! - kiáltotta.

- Akkor én nem zavarlak, kedvesem, hanem lemegyek a barátaink közé, és egetverő örömmel fogunk várni a nagy újságra...

Az öregúr elment, fiatalosan és boldogan, mint egy vőfély.

Ferkó azonban nem bírt a szívével. Hihetetlen nyugtalanság vett erőt rajta, s minden percben levetette magát a díványra, meg újra felugrott, s az izmai reszkettek, mint a kihajszolt paripáé.

Végre megjelent az édesapja. Az arca nem fakó volt, hanem vörös és minden ideg, minden ránc vibrált rajta.

- Mi történt - kiáltotta eléje Ferkó.

- Megtagadta! - Meg!

Ferkó úgy állott, mint a szélütött.

- Hisz ez egy bolond! - tört ki az öregúr. - Azt mondta, hogy ő a városházán nem apa, hanem polgármester!... Ridegen kiutasított... Most menjek még egyszer instálni?... Most már én mondom: Vagy hadd a faképnél azt a lányt, vagy szöktesd meg. Itt nincs más mód.

Ferkó felcsapta a kalapját, s a szemébe húzta a karimáját. A szeme nagyot lángolt, s érezte, hogy így még soha ki nem zökkent önmagából. Most már igazán eszeveszett. Egy igazi Kerek Ferkó.

Szó nélkül elindult. Nem rohanva. Keményen és méltóságteljesen, ellenállhatatlanul és megtántoríthatatlanul, ha maga áll elé, az Atyaúrsten is!

Mint egy tömérdek páncélos hajó haladt el a lépcsőkön. Legelőször szembe jött rá a jó Örzse néni, fölfegyverezve hatalmas tálcával, amely ingott a sok és gusztusos ennivaló alatt. A jó asszony paradicsompiros arca elrémült a Ferkó láttára, s céklavörös kezei remegni kezdtek. Szólani sem mert, látta, hogy valami történt, már megint Kerek Ferkóval áll szemben, a túlságosan lobogó szeművel.

Még meg se jött a szava, mikor Ferkó újabb akadályba ütközött. Bodonyi bácsi jelent meg az ivó ajtajában s szemmeláthatóan deputációt hozott maga után. Ahogy meglátták Ferkót, éktelen örömben törtek ki.

- Gratulálok, gratulálok - kiabálták az urak, s mindenki nyújtotta előre a kezét, ahogy csak az arany után nyílnak a tenyerek.

De Ferkó legyintett.

- Várjatok még; hamar van! Tíz perc múlva gratuláljatok.

Az emberek meghökkentek.

Ferkó elfordult s továbbment a folyosón a kapu felé. Senki sem ment utána, Bodonyi bácsi a két vállát gömbölyegen felrántotta a fejéig, úgy, hogy a kalapját is majd leütötte kurta nyakával s elkezdett értelmetlen szókat hebegni.

Ferkóra, amint ki akart lépni a kapu alatt, újabb roham támadt, az eddigieknél erősebb és keményebb.

Daruka Lukács rohant elő, háta mögött a néppel, s ahogy meglátta az elmenőt, kiáltva támadt rá:

- Az istenért, a gyűlés!

Ferkó megállott, s űzött bika módjára vérekes szemmel nézett a tömegre.

- A polgármester megnyitotta a gyűlést a városházán - rikácsolta Lukács -, osztán minket még most is ott esz a fene. Hát vagy csinálunk valamit, vagy nem csinálunk. Menjünk mán, mert a polgármester megszavaztatja az egészset, mire odatoljuk a kipes felünket!

- Úgy van! Úgy van a! - kiabáltak hátulról, s a szó mint rakéta a puskaporos mezőn, végig-röppent és sorra felgyújtotta az udvart.

- Éljen Kerek Ferkó!

S csak úgy lobogtatták a kalapokat, repkedtek a tüdők.

- Megálljatok!

Csend lett.

- Várjon itt mindenki, míg visszajövök. Ha tíz perc múlva itt leszek, megyünk és szétszedjük azt a bagolylyukat, polgármesterestül együtt!... De ha vissza nem jövök...

Csend, a légyzúgást meg lehetne hallani. Daruka Lukács igen bölcs akart lenni.

- Ha vissza nem jössz, utánad megyünk, osztán...

Csak megemelte a karját, s egyszerre száz meg száz ököl emelkedett a levegőbe. Valami olyanfélét éreztek, mintha a vezérért ma élni, halni várat rombolni kellene.

- A patvarba - kiáltotta Ferkó s elmosolyodott -, ha vissza nem jövök, akkor nem is megyünk sehova, akkor győztünk!

Amilyen titokzatos volt a kijelentés, olyan lelkesedést keltett a fellobogó tekintete. Mintha napsugár csillant volna ki a fellegek közül.

Üvöltés és tombolás maradt utána.

- Akkor jó! Akkor tánc meg lakodalom! Az más! Akkor iszunk igazán! - kiabáltak friss kedvvel összevissza, s minden ember tudta, hogy lánykérőbe megy a Ferkó.

Rákezdtek a bolond nótára, amit most ezen az udvaron csatadallá és kortesnótává teremtettek, s karban, boros üvegekkel, sörös kancsókkal kezükben rivallták ki benne a túlfűtött kedvüket:

Hej, de szíp a fekete bárán,
Hej, de szípen felnöttem árván
Hej, ütöget mán a szakállom,
Sebaj, maj leberetválom!

Ferkó messze elhallotta maga után a Sinór utcába a bögést, s szinte táncosan lépett tőle. Mégis őmiatta, az ő szerelmes szíve szilaj ajzása miatt túdult így meg a város.

Dagadt a keble, feszült a melle, s az arca, szeme, minden íze égett a láztól.

A polgármesterek ajtaja előtt mégis megriadt a szíve, megdobbant, megszűkült.

Aztán rácsapott a kilincsre, hogy a régi vaskilincs legörbült, s az ajtó messze kivágódott a sarkán.

Úgy is maradt utána, nyitva.

Szinte jelkép volt a nyitott kapu ezen az örökké zárt, magába fült, parasztgőgű házon és kétöles magas, kátránybarna kerítésen, amely a tágas udvar rideg, magára büszke irdatlanságát vágta el a világ szeme előtt.

Föllépett a tornácra, amely széles volt és vörös téglákkal kirakva.

Az ajtó nyitva volt. Belépett a tágas, nagy előszobába.

Onnan jobbra, a félig nyitott ajtóba lépett.

Megállott, s izzó szemmel várt vadra.

Ijedten, meglepetve és megriadva jelent meg a szemközti ajtóban a polgármesterné.

Egy pillanatig egymásra néztek. Ferkó mindenre elszántan, az asszony első ijedtséggel.

De aztán Ferkó előre lépett, előre haladt a szoba közepe felé, ahová elébe sietett, szinte túlságosan szívesen jött elé a polgármesterné.

Ferkó kinyitotta a száját, hogy szóljon, s a nyelve megakadt.

- Nagyságos asszonyom - mondta aztán, s a hangja rekedt volt, a torka fullatag.

- Nagyságos asszonyom... Engedje meg... hogy megkérjem a leánya kezét.

Az asszony a nők félelmetes lelki jelenlétével nézett rá. Nem szólott semmit, mert itt minden szó csak bajt okozhat. Derülten és anyásan nézett a fiúra, s egészen megszépült, megfiatalodott e nagy pillanatban.

- Mariska! - kiáltott, ahelyett, hogy felelt volna, s kissé elfordult a belső szoba felé. Még egyszer kiáltotta csendesebben, vidámabban, csengően:

- Mariska!

A Ferkó szeme majd kidühödött a helyéről, míg mereven, véres habbal meredt a nyitott ajtóba, amelyen túl minden tárgy víziófátyolba volt süllyedve. S aztán megjelent a lány.

És attól még sokszorta átvághatatlanabb lett a fátyol, amely egyszerre közvetlenül a szemei előtt ereszkedett le.

A lány pedig éppoly tétován és géptudatlansággal tett lépéseket feléje, ahogy ő várta.

Végre egészen közel állottak egymáshoz, s a lány kis, erős fehér keze megmozdult s a fiú felé emelkedett.

A lőtt sas súlyával bukott rá a kis kézre, hogy érintse, megcsókolja, megpihenjen rajta.

És a kéz erős volt, és idegesen merész. Egy lányszív hosszú tűrése, súlyos elszánása, boldog fellobbanása sugárzott a kéz idegein keresztül.

S a fiatal férfit most kapta el életének legittasabb örülete, s most lett igazán s legtökéletesebben Kerek Ferkóvá: felszökött e kis kéz megtartó sziklájáról s abban a pillanatban magához ragadta, szájon csókolta a lányt.

Míg átölelte, hogy a lehelet szinte beletörte, egyben kiszívta belőle valójában magát az életet.

Az anya csak nézett, nézett rájuk, s lassan kezdett összeomlani és levegővé válni és könnyek vizében feloldódni. E pillanatban lányának árnyává lőn lányának életadója. Leborult egy székre, s elkezdett csendes őszi sírásban, de boldog, terméságyazó gazdag sírásban perme-
tezni. Ki tudja, mennyi idő telt el így.

Akkor távolról üvöltés, lárma, vad z sivaj hallatszott. Mind a hárman felijedve figyeltek oda.

Abcúgolás, szitkozódó lárma és rikoltás hallatszott be, s végre ki lehetett venni, hogy az utcán a polgármester nevét rikácsolják és szidják.

Már itt is voltak az ablak alatt.

Ferkó berohant az első szobába és kitepte az ablakot.

Odakinn a kocsma udvaráról kitódult részeg tömeg a gyalog jövő polgármestert kísérte haza a kapujáig s szakadatlanul szidta és abcúgolta.

- Mi van itt?! - ordított ki Ferkó, s megrázta az öklét.

A váratlan képre, hogy őt itt találták, a csöcselék megállott s szájátva figyelt.

- A polgármester nem várta meg, míg a gyűlésre bemegyünk és megszavaztatta a csatornázást
- rivallta Ferkó felé egy értelmesebb paraszt.

- Jól tette! - felelt Ferkó. - Éljen a csatornázás!

- Abcúg! - ordította egyszerre minden ember s szinte magukon kívül tomboltak.

Göröngyöket, sarat, botokat dobáltak a ház felé s a polgármester felé, aki csodálkozva, de méltóságos kedélyességgel nézett vissza az ablakra s Ferkóra.

- Aki az apósomhoz nyúl, agyonlövöm! - rivallta Ferkó, s revolvert vett elő.

Erre egy pillanatra mély csend lett.

- Menjetek vissza barátaim a kocsmába és igyatok a menyasszonyom egészségére! Ma Kerekegyházán minden kocsmának minden borát az én boldogságomra koccintsa mindenki! Ne féljetek! Nem esett még ki a világ feneke!

- Éljen! - repedt ki az üvöltés a sok emberi szájon, s elkezdtek kacagni és ujjongani odakinn.

Ferkó visszanyúlt fél kézzel Mariskáért, aki a szoba belsejében kissé remegve, kissé boldogan állott, s megmutatta a népnek.

Határtalan lett a vidám kiabálás, a nevető rivalgás odalenn, az alacsony ablak másfélméteres magassága alatt.

A polgármester szótlan nézte őket, csak a szeme nevetett, tudja isten, mitől.

- Polgármester úr, hát ideadja-e nekem a lányát?

Egyszerre belefűlt a hang minden teremtet lélekbe.

Nyitva maradt szájjal lestek mi lesz, s egyszerre minden szem kíváncsian nézte a polgármestert, akit az elébb még szidtak. De a polgármester felelt:

- Azt sem tudom, ki vagy fiam!

Ferkó kacagott, s vele kacagott az egész város és a fákon a madarak és az égen a fellegek és a karján a lány.

- Kerek Ferkó vagyok, apámuram!

És végre ő is nevetett; a fekete képű kun, akit gyerekkora óta, de vőlegénykora óta senki sem látott nevetni, legfőlebb csendes mosolyogni a bajusz alatt.

De most nevetett, mert össze kellett nevetnie a párjával, a feleségével, aki felülről s mégis hitvesi tisztelettel nézett az öregére.

Ők tudták, mit nevettek, vagy talán senki sem tudta, mit nevetett, sem ők, sem a szájatáti nézők, sem a boldog, boldog új pár, csak nevettek, és vígak voltak, mert az egészséges embernek nevetnie kell az örömtől, hogy él.

- Kisasszony, gratulálok - szólalt meg egy száraz és öntudatos hang. A vőlegény, a mérnök gratulált a nép közül. S erre új erővel tört ki a vidámság. Mert az emberállat örömét mindig vagy a maga, vagy a más kínjának kell megfűszeresítenie.

-&-